ਹਕ ਕਾਪੀ ਰਾਇਟ ਹੈ ॥

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

"ਜੀਵਨ ਚਰਿਤ੍ਰ"

ਸ਼ੇਰ ਪੰਜਾਬ

"ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ"

ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦਰ

ਕ੍ਰਿਤ

ਸ੍ਵਾਮੀ ਪਰਮਾਨੰਦ ਪਸ਼ੌਰ ਨਵਾਸੀ

ਜਿਸਨੂੰ

ਭਾਈ ਦਿਆ ਸਿੰਘ

ਕਾਂਵਾਲਾ ਲੁਹਾਰੀ ਦਰਵਾਜਾ

ਲਾਹੌਰ ਨੇ

੧੫ ਫਰਵਰੀ ੧੯੧੧ ਨੂੰ

ਵਿਦਯਾਸਾਗਰ ਪ੍ਰੇਸ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਪੰ: ਜਮਨਾਦਾਸ
ਮੈਨੇਜਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸੇ ਛਪਿਵਾਇਆ ॥

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ੧੦੦੦ ਮੋਖ ।)

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸੋਰਠਾ

ਜੋ ਅਨੰਤ ਚਿਤ ਰੂਪ, ਪੂਰਣ ਸਭਮੇਂ ਏਕ ਰਸ ॥
ਹੈ ਵਹ ਪਰਮ ਅਨੂਪ , ਆਦਿ ਅੰਤ ਤੇ ਰਹਿਤ ਜੋ ॥ ੧ ॥
ਜੋਇਹ ਪੂਰਣ ਸਭ ਥਾਇ , ਧਯਾਨ ਧਰੋ ਤਿਸ ਕੋ ਸਦਾ ॥
ਘਾਟਬਾਡ ਕਹੂ ਨਾਇ , ਚਿੰਤਨ ਤਿਸਕਾ ਨਿਤ ਕਰੋ ॥ ੨ ॥
ਧਰਮਹੇਤ ਅਵਤਾਰ , ਲਿਯੋ ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਮੇਂ ॥
ਮਹਾਰਾਜ ਸਰਕਾਰ , ਧਰਮ ਵਿਤ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ॥ ੩ ॥

ਦੋਹਾ

ਉਨ ਕੇ ਜੀਵਨ ਚਰਿਤਕਾ, ਕੁਛਕ ਲਿਖੂ ਮੈਂ ਹਾਲ ॥
ਜੋ ਸੁਨ ਹੈ ਚਿਤ ਲਾਇ ਕਰ , ਹੋਵੈ ਤੁਰਤ ਨਿਹਾਲ ॥ ੪ ॥
ਹੰਸਦਾਸ ਗੁਰ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ , ਪ੍ਰਨਵੋਂ ਬਾਰੰ ਬਾਰ ॥
ਨਾਮਲੇਤ ਜਹਿਤਮਮਿਟੈ , ਅਘਹੋਵਤ ਸਬ ਛਾਰ ॥ ੫ ॥

ਚਉਪਈ

ਪਰਮਾਨੰਦ ਸਮਾਨ ਪਛਾਨੋ। ਉਦਾਸੀਨ ਮਮਪੰਥਕੋ ਜਾਨੋ ॥
ਮ ਦਾਸ ਮਮ ਗੁਰਕੋ ਗੁਰ ਹੈ। ਆਤਮ ਵਿਤ ਜੋ ਮੁਨਿਵਰ ਮੁਨਿਹੈ

ਦੋਹਾ

ਪਰਸ ਰਾਮ ਸਸਨਗਰ ਹੈ ॥ ਸਿੰਧੁ ਨਦੀ ਉਸਪਾਰ ॥
ਭਾਰਤ ਮੰਡਲ ਕੇ ਵਿਖੇ। ਜਾਨੈ ਸਬ ਸਿਰ ॥ ੭ ॥

ਉਖੇੜ ਸਕਤਾਥਾ ਉਸਕੇ ਡਰਥਹੁਤ ਸੇ ਸਿਖ ਉਸਕਾਲ ਮੇਂ ਸਤਲੁਜ ਦਰਯਾ ਕੇ ਪਾਰ ਨਾਭੇ ਅਓਰ ਪਟਆਲਾ ਕੇ ਜੰਗਲੋਂਮੇ ਜਾ ਛੁਪੇ ਅਉਰ ਬਨਕੇ ਫਲੋਂ ਸੇ ਅਉਰ ਸਿਕਾਰ ਸੇ ਅਪਨਾ ਜੀਵਨ ਬਿਤੀਤ ਕਰਨੇ ਲਗੇ॥ਫਿਰ ਜਬਕਿਆਮਦਸਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਨੇ ਆਕਰ ਲਾਹੌਰ ਕੋ ਫਤੇ ਕਰ ਲਿਯਾ ਤਬ ਉਬੈਦਖਾਂ ਕੋ ਲਾਹੌਰ ਕਾ ਸੂਬਾ ਮੁਕਰਰ ਕਰਕੇ ਆਪ ਕਾਬਲ ਕੀ ਤਰਫ ਲੌਟ ਗਯਾ ਤਬ ਫਿਰ ਸਿੰਘ ਧੀਰੇ ਧੀਰੇ ਅਪਨੇ ਜੋਰ ਕੋ ਬੜ੍ਹਾਨੇਲਗੇ ਜਬਕਿ ਫਿਰ ਸਿਖੋ ਕਾ ਬਲ ਬੜ ਗਯਾ ਤਬ ਸੁਕਰਚਕ ਨਾਮੀ ਗਾਂਵ ਕੇ ਰਹਨੇ ਵਾਲੇ ਨੋਧ ਸਿੰਘ ਸਰ-ਦਾਰ ਕੇ ਬੇਟੈ ਸਰਦਾਰ ਚਤੁਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੋ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾ ਦਾਦਾ ਥਾ ਉਸਨੇ ਇਸ ਕਦਰ ਦਿਲਾਵਰੀ ਕੀ ਜੋ ਕੂੰਜਰਾ-ਵਾਲਾ ਮੇਂ ਏਕ ਕਚਾ ਕਿਲਾ ਅਪਨਾ ਬਨਾ ਲਿਆ ਯਹ ਖਬਾਰ ਓਬੈਦਖਾਂ ਸੂਬਾ ਲਾਹੌਰ ਕੋ ਮਿਲੀ ਤਬ ਵਹਫੌਜ ਕੋ ਲੇਕਰਆਇਆ ਉਸ ਕੀ ਫੌਜ ਮੇ ਜੋ ਕਿ ਸਿੰਘ ਥੇ ਵਹ ਸਬ ਚਤੁਰ ਸਿੰਘ ਸੇ ,ਅੰਦਰੋ ਮਿਲ ਗਏ ਉਬੈਦਖਾਂ ਸ਼ਿਕਸਤ ਖਾਕਰ ਐਸਾ ਭਾਗਾ ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਕੇ ਅੰਦਰ ਜਾਕਰ ਉਸਨੇ ਦਮਲਿਆ ਸਿਖੋ ਕੀ ਫਤੇ ਹੂਈ ਜਬਕਿ ਦਿਵਾਲੀਕਾ ਦਿਨ ਆਇਆ ਤਬ ਸਿਖੋਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮੇ ਆਕਰ ਸਨਾਨ ਕੀਆ ਅਉਰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਪਰਸਾਦ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਸਿਖੋ ਨੇ ਜੰਡਿਆਲੇਪਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦੀ ਇਸ ਖਬਰ ਕੋ ਸੁਨ ਕਰ ਅਮ-ਦਸਾਹ ਕਾ ਮਿਜਾਜ ਬੜਾ ਬਿਗੜਾ ਅਉਰ ਉਸੀਵਕਤ ਕੁਛ ਫੌਜ ਕੋ ਲੇਕਰ ਸਿਖੋਂਕੀ ਤਰਫ ਚਲਪੜਾ ਸਿਖੋਂਕੋ ਜਬ ਕਿ ਐਹਮਦਸਾਹ ਕੇ ਆਨੇਕੀ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਤਬ ਤੁਰੰਤ ਸਤਲੁਜਕੇ ਇਸਾਪਾਰ ਚਲੇ ਆਯੇ ਆਮਦਸਾਹ ਕੋ ਜਬ ਸਿਖੋ ਕੇ ਭਾਗ ਜਾਨੇ ਕੀ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਤਬ ਉਸਨੇ ਉਸੀ ਵਕਤ ਅਪਨੇ ਸੂਬੇ ਸਰਹੰਦ ਕੋ ਲਿਖਾ ਤੁਮਅਪਨੇ ਇਲਾਕੇ ਸੇ ਬਾਹਰ ਸਿਖੋਂ ਕੋ ਮਤ ਆਨੇ ਦੋ ਅਉਰ ਆਪ ਆਪਨੀ ਫੌਜ ਕੋ ਲੇਕਰ ਸਤਲੁਜ ਉਤਰ ਕਰ ਉਸਕੀ ਫੌਜ ਮੇ ਆ ਮਿਲਾ ਸਿਖੋਨੇ ਉਸਕਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਯਾ ਏਸ ਲੜਾਈ ਮੇ ਕੁਛ ਸਿਖ ਮਾਰੇ ਗਏ,ਅਉਰ ਬਾਕੀ ਕੇ ਭਾਗ ਗਏ ਫਿਰ ਜਬ ਕਿ ਸ਼ਾਹਨੇ ਕਾਬਲ ਕੀ ਤਰਫ ਮੂਹ ਕੀਯਾ ਤਬ ਫਿਰ ਸਿਖੋ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮੇਂ ਆ ਕਰ ਗੁਰਮਤਾ ਕੀਯਾ ਅਉਰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸਰ ਮੇ ਆਪਨੇ ਕੋਸਲ ਕਰਨੇ

ਕਾ ਦਿਨ ਬੀ.ਮੁਕਰਰ ਕ੍ਰਰ ਦੀਯਾਂ ਫਿਰ ਥੋੜੇ ਹੀਦੀਨੋ ਕੇ ਪੀਛੇਸਿਖੋ
ਕਸੂਰ ਕੇ ਨਗਰ ਕੋ ਜਾਕਰ ਲੂਟ ਲਿਆ, ਅਓਰ ਚਾਲੀ ਹਜ
ਫੋਜਕੇ ਸਾਥ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰ ਓਤਰ ਕਰ ਸਰਹੰਦਕੇ ਮੈਦਾਨ ਮੇ ਜੈਨ
ਸੂਬਾਦਾਰ ਕੀ ਫੌਜ ਕੋ ਸਿਕਸਤਦੀ ਅਉਰ ਜੈਨ ਖਾਂ ਉਸੀ ਲੜਾਈ
ਮਾਰਾਗਯਾ ਆਮਦਸਾਹਕੋ ਜਬ ਯਹ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਤਬ ਫਿਰ
ਕੋਲੇ ਕਰ ਆਇਆ ਤਬਫਿਰ ਸਿਖ ਜੰਗ ਲੋਂਕੋ ਭੀ ਭਾਗ ਗਏ
ਜਬ ਕਿ ਫਿਰਸ਼ਾਹ ਕਾਬਲ ਕੀ ਤਰਫ ਕੋ ਲੋਟਾ ਤਬ ਫਿ
ਸਿਖੋਨੇ ਜਾਕਰ ਲਾਹੌਰ ਕੋ ਫਤੇ ਕਰਲੀਯਾ ਅਉਰ ਲਾਹੌਰ ਕੇ ਤੀ
ਹਿਸੇ ਕਰਕੇ ਤੀਨ ਸਰਦਾਰੋ ਨੇ ਆਪਸਮੇਂ ਬਾਂਟ ਲੀਆ ਲੈਣਾਸਿ
੧ ਗੁਰਜਸਿੰਘ ੨ ਸੋਭਾਸਿੰਘ ੩ ਅਬ ਯਹ ਤੀਨ ਹੀਂ ਸਰਦ
ਲਾਹੌਰ ਕੇ ਹਾਕਮ ਬਨਗਯੇ ॥ ਫਿਰ ਅਖੀਰ ਕੀ ਵਾਰੀ ਜਬ
ਆਮਦਸ਼ਾਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਕੋ ਆਇਆ ਤਬ ਫਿਰ ਏਕ ਦਫਾ ਲਾਹੋ
ਕੋ ਛੋੜਕਰ ਸਿਖ ਲੋਕ ਜੰਗਲ ਕੀ ਤਰਫ ਭਾਗਗਏ ਅਉਰ ਇਧ
੧੨੦੦ ਸਵਾਰ ਆਮਦਸ਼ਾਹ ਕੇ ਗਰਮੀਕੇ ਸਬਬਸੇ ਬਿਨਾਹੀ ਉਸ
ਹੁਕਮਕੇ ਕਾਬਲਕੀ ਤਰਫ ਲੋਟ ਗਏ ਤਬ ਲਾਚਾਰ ਹੋਕਰ ਉਸ
ਭੀ ਲੋਟਨਾ ਹੀ ਪੜਾ ਸਿਖੋਨੇ ਇਸਮੌਕੇ ਕੋ ਗਨੀਮਤ ਸਮਝਕ
ਤਿਸਕਾ ਪੀਛਾ ਕੀਯਾ ਬਲਿਕੇ ਝਨਾਵ ਤਕ ਉਸਕਾ ਪੀਛਾ ਕਰ
ਤਮਾਮ ਉਸਕੀ ਊਠੋਂ ਕੀ ਬਹੀਰ ਕੋ ਮਾਲ ਅਸਬਾਬ ਕੇ ਸਮੇਤ ਲੂ
ਲਯੇ ਅਉਰ ਭੀ ਘੋੜੇ ਵਗੈਰਾ ਉਸਕੇ ਬਹੁਤਸੇ ਸਿਖੋਨੇ ਲੂਟੇ ਅਉ
ਕੁਛ ਉਸਕੀ ਫੌਜ ਕੇ ਆਦਮੀਯੋਂਕੋ ਭੀ ਖਤਮ ਕੀਯਾ ਆਮ
ਸਾਹ ਤੋ ਕਾਬਲ ਪਹੁੰਚ ਕਰ ਸੰਨ੧੭੭੩ ਮੇ ਬੀਮਾਰ ਸਖਤ ਹੋ ਕ
ਮਰਗਯਾ ਅਓਰ ਇਧਰ ਸਿਖੋਨੇ ਝਨਾਸੇ ਲੇਕਰ ਮਾਲਵਾ ਤਕ ਸਾ
ਮੁਲਕ ਆਪਸਮੇਬਾਂਟ ਲੀਆ ਜਿਸਸਰਦਾਰਨੇ ਜਿਨ ਗ੍ਰਾਮੋਮੇਆਪ
ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਵਹੀ ਉਸਜਗਾਕਾਮਾਲਿਕ ਬਨ ਗਯਾਜਿਸਕਾ
ਮੇ ਸਿਖੋਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨੋਕੇ ਸਾਥ ਲੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਆਥਾ ਉਸ ਕਾ
ਮੇ ਸਿਖ ਲੋਕ ਕਿਸੀ ਕੇ ਨਉਕਰ ਚਾਕਰ ਨਹੀ ਥੇ ਅਉਰ ਨਾ ਕਿ
ਕੀ ਤਰਫ ਸੇਹੀ ਲੜਤੇਥੇ ਅਓਰ ਨਾ ਨੋਕਰੀਕੇ ਲਿਯੇ ਹੀ ਲੜਤੇ
ਬਲਿਕੇ ਹਰ ਏਕ ਸਿਖ ਏਕ ਦੂਸਰੇ ਸੇ ਇਤਫਾਕ ਕਰਕੇ ਅਪ
ਧਰਮ ਕੋ ਬਚਾਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਅਉਰ ਅਪਨੇ ਮੁਲਕ ਕੋ ਜਾਲਮੋ

ੜਾਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਹੀ ਲੜਤੇ ਥੇ ਜਿਸ ਕਾਲਮੇ ਸਿਖੋਨੇ.ਅਪਨੇ ਮੁਲਕ
ਤੁਰਕੋ ਸੇ ਛੁੜਾ ਲਿਯਾ ਉਸਕਾਲ ਮੇ ਜਿਤਨਾ ਹਿਸਾ ਮੁਲਕ ਕਾ
ਸਕੇ ਕਬਜੇਮੇ ਆਗਯਾਓਸਕੋਉਸਨੇ ਅਪਨਾਹਕਸਮਝਕਰਾਕਬਜਾ
ਰ ਲੀਆ ਅਗਰਚੇ ਉਸ ਵਕਤ ਸਿਖੋਮੇ ਵਿਦਿਆ ਨਹੀ ਥੀ ਤਥਾਪੀ
ੜ ਵਾਦੀ ਅਉਰ ਬਹਾਦੁਰ ਬੁਧੀ ਮਾਨ ਕੋਈ੨ ਏਸਾਥਾ ਜਿਸਕੀ ਅ-
ਲਕੋ ਆਜ ਕਲਕੇ ਬੜੇ ੨ ਪੜੇ ਲਿਖੇ ਨਹੀ ਪਹੁਚ ਸਕਤੇ ਹੈ ਇਸੀ
ਸਤੇ ਉਸ ਕਾਲਮੇ ਹਰ ਏਕ ਜਿਲੇ ਕ ਸਿਖੋਕੇ ਗਿਰੋਹਨੇ ਅਪਨੇ
ਰੋਂ ਮੇ ਜਿਸਕੋ ਬੁਧੀਮਾਨ ਜਾਨਉਸੀ ਕੋ ਅਪਨਾ ੨ ਸਰਦਾਰ ਮੁਕ
ਰ ਕਰ ਲੀਆਥਾ ਯਦਪਿ ਦਰਜੇ ਮੇ ਉਸ ਕਾਲਮੇ ਸਬ ਸਿਖ ਬਰਾ-
ਰ ਸਮਝੇ ਜਾਤੇਥੇ ਚਾਹੇ ਵਹਆਯੂ ਕਰਕੇ ਯਾ ਧਨ ਕਰਕੇ ਬੜਾਹੋਯਾਂ
ਟਾ ਹੋ ਤਥਾਪੀ ਬਿਰਾਦਰੀ ਮੇ ਸਬ ਏਕ ਹੀ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝੇ
ਤੇਥੇ ਲੇਕਿਨ ਲੜਾਈ ਭਿੜਾਈ ਅਉਰ ਅਪਤਕਾਲ ਮੇਂ ਸਬ
ਖੁਸੀ ਅਪਨੇ ਏਕ ਸਰਦਾਰ ਕੇ ਹੁਕਮ ਮੇ ਹੀ ਚਲਤੇਥੇ ਜਿਸਤਰਾਂ
ਕਹਿਤਾਥਾ ਉਸੀ ਤਰਾਂ ਕਰਤੇ ਥੇ ਓਸ ਕਾਲਮੇ ਕੁਲ ਸਿਖੋਂ ਕੇ ਥਾਨਾਂ
ਲ ਭਾਰੀ ੨ ਥੇ ਅਉਰ ਕਾਮ ਪੜਨੇ ਪਰ ਸਬ ਮਿਲ ਕਰ੭੦੦੦੦
ਤਰ ਹਜਾਰ ਸਵਾਰ ਜਮਾ ਕਰ ਸਕਤੇਥੇ ਔਰ ਜਿਸ ਗੋਲ ਕਾ ਸਰ
ਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾ ਦਾਦਾ ਥਾ ਉਸ ਗੋਲਮੇਂ ਕੁਲ
ਈ ਹਜਾਰ ੨੫੦੦ ਸਵਾਰ ਜਮਾ ਹੋ ਸਕਤੇਥੇ ਅਤੁ ਸਬ ਗੋਲੋਕੇ
ਖਸਾਲ ਮੇਂ ਦੋ ਦਫਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮੇਂ ਨਹਾਨੇ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਆਤੇ ਥੇ
ਕ ਤੋ ਦੀਪਮਾਲਾ ਪਰ ਦੂਸਰਾ ਵਿਸਾਖੀ ਪਰ ਅਤੁ ਜਬ ਅਮ੍ਰਿਤ
ਰ ਮੇ ਆਕਰ ਜਮਾ ਹੋਤੇ ਥੇ ਤਬੀ ਇਨ ਕੀ ਪਰਸ ਪਰ ਕੀ ਕੋਸਲ
ਤੀਥੀ ਜਬ ਪੰਜਾਬ ਮੇਂ ਸਿਖੋ ਨੇ ਅਪਨੇ ਪੁਰਖਾਰਥ ਸੇ ਅਪਨਾ ਰਾਜ
ਮਾ ਲਿਆ ਅਉਰ ਬਾਹਰ ਸੇ ਭੀ ਇਨ ਕੋ ਕਿਸੀ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕਾ ਡਰ
ਰਹਾ ਤਬ ਧੀਰੇ ੨ ਆਪਸਮੇ ਈਰਖਾ ਬਖੀਲੀ ਕੀ ਅਗ ਭੜਕ
ਲਗੀ ਯਹਾਂ ਤਕ ਵਹ ਅਗ ਭੜਕੀ ਜੋ ਜਰਾ ਜਰਾ ਸੀ
ਤਪਰ ਆਪਸਸਮੇ ਤਕਰਾਰ ਹੋਨੇ ਲਗਾ ਅਉਰ ਤਲਵਾਰ
ਲਨੇ ਲਗੀ ਇਨਹੀ ਦਿਨੋਂ ਮੇਂ ਜੰਮੂਕੇ ਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਲੜਕਾ ਅਪਨੇ ਪਿਤਾ ਸੇ ਕਿਸੀ ਬਾਤ ਪਰ ਨਾਰਾਜ ਹੋ ਕਰ ਸਰ
ਰ ਚਤੁਰ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਾਸ ਚਲਾ ਆਇਆ ਅਉਰ ਸਰਦਾਰ ਚਤੁਰ

ਸਿੰਘਕੋ ਕੁਛ ਸਲਾਨਾ ਦੇਨਾ ਕਰਕੇਂ ਅਪਨੇ ਬਾਪਸੇ ਲੜਾਈ ਕਰਨੇ
ਲਿਯੇ ਮਦਦਮਾਂਗੀ ਚਤੁਰ ਸਿੰਘ ਅਪਨੇ ਗੋਲ ਕੋ ਲੇਕਰ ਜੰਮੂਪ
ਚੜ ਗਯਾ ਅਉਰ ਉਦਰ ਮਜਬੀ ਸਿਖੋ ਕਾ ਗੋਲ ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸਾ
ਹੋਕਰ ਜੰਬੂ ਵਾਂਲੇ ਰਾਜਾ ਕੀ ਮਦਤ ਕੋ ਗਿਆ ਅਉਰ ਚੰਬਾ ਨੂਰਪੁ
ਅਉਰ ਕਾਂਗੜਾ ਤਥਾ ਬਸੌਲੀਕਾ ਰਾਜਾ ਭੀ ਜੰਬੂ ਕੇ ਰਾਜਾ ਕੀ ਮਦ
ਕੋਗਯਾ ਲੜਾਈ ਕੇ ਸੁਰੂ ਮੇਂ ਹੀ ਚਤੁਰ ਸਿੰਘ ਕੀ ਬੰਦੂਕ ਫਟ ਗ
ਅਉਰ ਚਤੁਰ ਸਿੰਘ ੪੫ ਬਰਸਕੀ ਉਮਰ ਮੇਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸੇ ਕੂ
ਕਰ ਗਯਾ ਉਸਕਾਲ ਮੇਂ ਚਤੁਰ ਸਿੰਘਕਾ ਬੇਟਾ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ੧੦ ਬਰ
ਕਾ ਥਾ ਵਹੀ ਫਿਰ ਅਪਨੇ ਬਾਪਕੀ ਗਦੀ ਪਰ ਵਿਰਾਜ ਮਾਨ ਹੂ
ਅਉਰ ਰਾਜਾ ਗਜਪਤ ਸਿੰਘ ਜੋ ਦਵਾਲੇ ਕੀ ਬੇਟੀਕੇ ਸਾਥ ਉਸਕ
ਸਾਦੀ ਹੂਈ ਫਿਰ ਸੰਨ ੧੭੭੮ ਈਸਵੀ ਮੇਂ ਮਹਾ ਸਿੰਘਨੇ ਰਸੂਲ
ਨਗਰ ਕੋ, ਜਿਸ ਕਾ ਨਾਮ ਸਿਖੋ ਨੇ ਅਬ ਰਾਮਨਗਰ ਰਖਾ
ਉਸ ਕੋ ਫਤੇ ਕਰਲੀਆ ਫਿਰ ਸੰਨ ੧੭੮੦ ਮੇ ਜੋ ਦਵਾਲੀ ਰਾ
ਸੇ ਉਸਕੇ ਘਰ ਮੇਂ ਸੁਭ ਲਗਨ ਅਉਰ ਸੁਭ ਮੁਹੂਰਤ ਮੇ ਮਹਾਰਾ
ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾ ਜਨਮ ਹੂਵਾ ਸਰਦਾਰ ਮਹਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੜੀ ਖੁ
ਮਨਾਈ ਅਰੁ ਛੋਟੀਸੀ ਉਮਰ ਮੇ ਹੀ ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੀ ਏਕ ਆਂ
ਸੀਤਲਾ ਕੇ ਨਿਕਲ ਨੇਸੇ ਜਾਤੀ ਰਹੀ ਅਰ ਇਨਹੀ ਦਿਨੋਮੇ ਜੰਬੂ
ਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੀ ਮਰ ਗਯਾ ਤਬ ਉਸਕਾ ਲੜਕਾ ਬ੍ਰਜਰਾ
ਦੇਵ ਪਿਤਾ ਕੀ ਗਦੀ ਪਰ ਬੈਠਾ ਮਹਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਜਬ ਯਹ ਖਬਰਮਿਲ
ਤਬ ਮਹਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬ੍ਰਜਰਾਜ ਦੇਵ ਸੇ ਅਪਨਾ ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਲੇਨੇ
ਖਾਤਰ ਜੰਮੂਪਰ ਚੜਾਈ ਕਰਦੀ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕੇ ਆਨੇ ਕੀ ਖਬਰ
ਸੁਨ ਕਰ ਬ੍ਰਜਰਾਜ ਉਸਕਾਲਮੇ ਤ੍ਰਿਕੂਟੀ ਕੇ ਭਹਾੜੋਂਕੀ ਤਰਫ ਭਾ
ਗਯਾ ਅਉਰ ਸਿਖੋ ਨੇ ਮਨ ਮਾਨਾ ਜਮੂਕੇ ਸਹਰ ਕੋ ਲੁਟਾ ਉਸ ਲੂ
ਮੇ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕੇ ਹਾਥ ਮੇ ਬੜੀ ਦੋਲਤ ਆਈ ਜਬ ਜੰਬੂਸੇ ਲੋਟ ਕ
ਆਇਆ ਤਬ ਜਯਸਿੰਘ ਘਨੇ ਵਾਲੇ ਕੇ ਸਾਥ ਇਸਕਾ ਬੜਾ ਬਿਗਾ
ਹੋਗਿਆ ਆਖਰ ਕੋ ਲੜਾਈ ਕੀ ਨੌਬਤ ਬਜੀ ਤਬ ਜਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮ
ਗੜੀਆ ਅਰੁਰਾਜਾ ਸੰਸਾਰਚੰਦ ਕਟੋਚ ਕਾਂਗੜੇ ਵਾਲਾ ਭੀ ਮ
ਸਿੰਘ ਕਾ ਮਦਦ ਗਾਰਥਾ ਬੜੀ ਲੜਾਈ ਹੂਈ ਅਰੁ ਜੈ ਸਿੰਘ
ਪੁਤ੍ਰ ਗੁਰਬਖਸ ਸਿੰਘ ਇਸੀ ਲੜਾਈ ਮੇ ਮਾਰਾ ਗਯਾ ਅਰੁ ਉਨ

ਲ ਨੇ ਸ਼ਿਕਸਤਖਾਈ ਅਰੁ ਵਟਾਂਲੇ ਮੇ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ. ਕੀ ਫੌਜ ਜਾ
ਰ ਦਾਖਲ ਹੋਗਈ ॥ ਆਖਰ ਕੋ ਜਯ ਸਿੰਘਨੈ ਮਹਾਸਿੰਘ ਕੀ ਤਰਫ
ਲਾਕਾ ਪੈਗਾਮ ਭੇਜਾ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੈਹ ਭੇਜਾ ਅਗਰ ਤੁਮ ਤੀਨ
ਤੋਂ ਕੋ ਮਨਜੂਰ ਕਰੋ ਤਬ ਹਮਸੁਲਾਹ ਕਰੈਂਗੇ ਪਹਲੀ ਬਾਤਯਹਹੈ
ਮਗੜ੍ਹੀਯੋ ਕੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜੋ ਤੁਮਨੇ ਛੀਨਲੀ ਹੈ ਉਸਕੋ ਵਾਪਸ ਕਰ
ਵੋ ਦੂਸਰਾ ਕਾਗੜੇ ਕਾ ਕਿਲਾ ਜੋ ਕਿ ਸੰਸਾਰਚੰਦਸੇ ਦਗਾ ਕਰਕੇ
ਮਨੇ ਲੈ ਲੀਆ ਹੈ ਉਸ ਕੋ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦੇਵੇ ।
ਤੀਸਰਾ ਵਟਾਲੇ ਕਾ ਨਗਰ ਮਹਾਂਸਿੰਘ ਕੇ ਹਾਥ ਮੇ ਰਹੇ ਉਸਨੈਇਨ
ਨੋ ਸ਼ਰਤੋ ਕੋ ਮਨ ਜੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੁਲਾ ਹੋਗਈ ਕੁਛ ਦਿਨੋ
ਕ ਤੋ ਐਸਾ ਹੀ ਰਹਾ ਮਗਰ ਫ਼ਿਰ ਗੁਰਬਖਸ ਸਿੰਘ ਕੀ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਦਾ ਕੁਵਰ ਨੇ ਵਟਾਲੇ ਕੇ ਨਗਰ ਕੋ ਅਪਨੇ ਕਬਜੇ ਮੇ ਕਰ ਲਿਆ
ਉਰ ਸੰਨ ੧੭੯੫ ਮੇ ਸਦਾ ਕੁਵਰ ਕੀ ਲੜਕੀ ਮਹਤਾਬ ਕੁਵਰ ਕੇ
ਥ ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸਾਦੀ ਹੋ ਗਈ ਫਿਰ ਜਬ ਕੀ ਦੂਸਰੇਗੋਲੋਂ
ਜੋਰ ਕਮ ਹੋ ਗਯਾ ਅਉਰ ਕਟੋਚ ਅਰੁ ਰਾਮ ਗੜ੍ਹੀਯੋ ਕੇ ਸਾਥ
ਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕੀ ਦੋਸਤੀ ਹੋਗਈ ਤਬਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕਾ ਬਲ ਬਹੁਤ ਹੀ
ੜ ਗਯਾ ਅਉਰ ੨੭ ਬਰਸਕੀ ਉਮਰ ਮੇ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਬੀ ਪਰਲੋਕ
ਸਿਧਾਰ ਗਯਾ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ੧੭ ਬਰਸਕੀ ਉਮਰ ਮੇ ਅਪਨੀ ਮਾਂ
ਸਿਰ ਅਪਨੇ ਹਾਥਸੇ ਕਾਟ ਡਾਲਾ ਥਾ ਕਯੋਂਕਿ ਉਸ ਕਾ ਅਰਾਦਾ
ਛਾ ਨਹੀ ਥਾ ਜਿਸਕਾਲਮੈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਮਰ ਗਯਾ ਉਸ ਕਾਲਮੇ
ਨ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੀ ਉਮਰ ੧੦ ਬਰਸ ਕੀ ਥੀ ਉਸਕਾਲ ਮੇ ਰਨ
ਤ ਸਿੰਘ ਕੀ ਮਾਤਾ ਅਰ ਉਨ ਕੀ ਸਾਸ ਅਉਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕਾ
ਵਾਨ ਸੁਖਾ ਤੀਨੋ ਮਿਲਕਰ ਰਾਜ ਕਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਤੇ ਥੇ ਫਿਰ ਸੰਨ
੭੯੩ ਮੇਂ ਜੈ ਸਿੰਘ ਘਨੇ ਵਾਲਾ ਭੀ ਮਰ ਗਯਾ ਤਬ ਉਸਕੇ ਗੋਲਕਾ
ਇਖਤਯਾਰ ਭੀ ਸਦਾ ਕੁਵਰ ਕੇ ਹਾਥ ਮੇ ਆਗਯਾ ਫਿਰ ਰੰਨ ਜੀਤ-
ਸਿੰਘ ਕੀ ਦੂਸਰੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸ੍ਰਦਾਰ ਖਜਾਨ ਸਿੰਘ ਕੀ ਲੜਕੀ ਰਾਜ ਕੁਵਰ
ਸਾਥ ਹੂਈ ਜਬ ਕਿ ਰੰਨ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ੧੭ ਬਰਸ ਕੇ ਹੂਵੇ ਤਬ
ਇਨੋ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਸੁਖਾਮਲ ਕੋ ਨਿਕਾਲ ਦੀਆ ਅਉਰ ਮਾਂ ਕੋ ਮਾਰ
ਰ ਮੁਲਕ ਕਾ ਇਖਤਯਾਰ ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਮੇਂ ਕਰ ਲੀਯਾ ਅਓਰ

ਆਪ ਅਪਨੇ ਮੁਲਕ ਕਾ ਇਨਤਜ਼ਾਮਕਰਨੇ ਲਗੇ॥ ਫਿਰ ਸਾਹਜਮਾ ਕਾਬਲ ਵਾਲੇ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਪਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀ ਅਉਰ ਪੰਜਾਬ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰੋਂ ਕੋ ਜਬ ਕਿ ਉਸਕੇ ਆਨੇ ਕੀ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਤਬ ਸਬ ਸਰਦਾਰ ਅਪਨੇ ੨ ਗੋਲੋਂ ਕੇ ਸਮੇਤ ਸਤਲੁਜ ਕੇ ਪਾਰ ਭਾਗ ਗਏ ਮਗਰ ਵੋਹ ਥੋੜੇ ਹੀ ਮਹੀਨੇ ਪੰਜਾਬ ਮੇ ਰਹ ਕਰ ਫਿਰ ਕਾਬਲ ਕੋ ਲੋਟ ਗਯਾ ਤਬ ਫਿਰ ਸਬ ਸਰਦਾਰ ਅਪਨੇ ੨ ਮੁਲਕਮੇਂ ਆਜਮੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨੋ ਕੇ ਪੀਛੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਅਪਨੀ ਸਾਸ ਸਦਾ ਕੁਵਰ ਕੀ ਫੌਜ ਕੋ ਲੇਕਰ ਲਾਹੌਰ ਕੋ ਜ ਯ ਤ ਫਤੇ ਕਰਲੀਆ ਅਰੁ ਚੇਤਸਿੰਘ ਅਰੁ ਮੋਹਰਸਿੰਘ ਅਤੁ ਤੀਸਰੇ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਕੋ ਲਾਹੌਰ ਸੇ ਨਿਕਾਲ ਕਰ ਥੋੜੀ ੨ ਜਾਗੀਰ ਉਨਕੇ ਖਾਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦੀ ਅਬ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਲਾਹੌਰਕੇ ਰਾਜਾ ਬਨ ਗਏ ਅਤੇ ਧੀਰੇ ਧੀਰੇ ਅਬ ਰੰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਏਕ ੨ ਸਰਦਾਰ ਕੋ ਅਪਨੇ ਕਾਬੂ ਮੇਂ ਕਰਨੇ ਲਗੇ ਅਉਰ ਅਪਨੀ ਤਾਕਤ ਕੋ ਬੜਾਨੇ ਲਗੇ ਅਬ ਭਾਗ ਕੀ ਮਦਤ ਸੇ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਕੀਤਾਕਤ ਬੜਨੇ ਲਗੀ ਅਉਰ ਦਿਨਬਦਿਨ ਨ.ਯੇ ਇਲਾਕੋ ਕੋਫਤੇ ਕਰਨੇ ਲਗੀ ਸੰਨ੧੯੦੧ ਮੇਂ ਰਾਨੀ ਰਾਜ਼ਕੁਵਰ ਸੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀਕੇ ਘਰ ਮੇਂ ਖੜਗਸਿੰਘ ਬੇਟਾ ਪੈਦਾ ਹੂਵਾ॥

ਇਧਰ ਸਰਕਾਰ ਕਾ ਅਕਬਾਲ ਬੜਨੇ ਲਗਾ ਅਰ ਉਧਰ ਕਾਬਲਮੇਂ ਤੈਮੂਰ ਸ਼ਾਹਕੇਜੋ ਚਾਰ ਬੇਟੇ ਥੇ ਹੁਮਾਯੂ ਮਾਮੂਦ ਸ਼ਾਹ ਜ਼ਮਾਂ ਅਰ ਸ਼ੁਜਾਵਲਸ਼ਾਹ ਇਨ ਮੇ ਆਪਸਕੀ ਫੂਟ ਹੋਗਈ ਅਉਰ ਕਾਬਲ ਕਾ ਦਰਬਾਰ ਭੀ ਸੁਸਤ ਹੋਗਿਆ ਅਉਰ ਇਧਰ ਸਤਲੁਜ ਸੇ ਲੇਕਰ ਅਟਕ ਨਦੀ ਤਕ ਧੀਰੇ ੨ ਯਹ ਸਾਰਾ ਮੁਲਕ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜਿਤਸਿੰਘ ਕੇ ਕਬਜ਼ਾਮੇ ਆਗਿਆ ਜਿਸਤਰਫ ਸਰਕਾਰ ਮੁਖ ਕੋ ਫੇਰਤੀ ਵੋਹੀ ਤਰਫ ਫਤੇ ਹੋਜਾਤਾ ਥਾ ਓਨਹੀਂ ਦਿਨੋ ਮੇਂ ਮਰ-ਹਟਾ ਸਰਦਾਰ ਦਖਣ ਸੇ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਕੇ ਸਾਥ ਲੜਾਈਮੇਂ ਭਾਗ ਕਰ ਲਾਹੌਰ ਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਕੇ ਪਾਸ ਆਇਆ ਰੰਣ-ਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸਕੀ ਬੜੀ ਖਾਤਰ ਕੀ ਉਸ ਕਾਲ ਮੇਂ ਰੰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਕੀ ਫੌਜ ਸਬ ਜਾਗੀਰਖੋਰ ਸਾਂ ਤਨਖਾ ਖੋਰ ਨਹੀ ਸੀ ਜਬ ਕਿ ਮਰਹਟ ਜਾਨੇ ਲਗਾ ਤਦ ਉਸਨੇ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਸੇ ਕਹਾ ਤੀਨ ਬਾਤ

ਕਰੋਗੇ ਤਬ ਤੁਮਾਰੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਬਨੀਰਹੇਗੀ, ਏਕ ਤੋ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਕੇ ਸਾਥ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੋਸਤੀ ਰਖਨੀ ਕਬੀ ਭੀ ਬਿਗਾੜ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਦੂਸਰੀ ਸਬ ਫੌਜ ਮਾਸਕਤਨਖਾ ਖੋਰ ਰਖਣੀ ਜਾਗੀਰ ਖੋਰ ਨਹੀਂ ਰਖਣੀ ਕਯੋਂਕਿ ਜਾਗੀਰ ਖੋਰ ਫੌਜ ਵਕਤ ਪਰ ਕਾਮਨਹੀ ਆਤੀਹੈ ਅਰ ਫੌਜ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅਪਨੀ ਛਾਵਨੀ ਮੇਂ ਹਾਜਰ ਰਹੇ ਤੀਸਰਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਜਮਾ ਰਖਣਾ ਯੇ ਤੀਨ ਬਾਤ ਜਰੂਰ ਕਰਨੀ ਹੋਸੀ ਨਸੀਯਤ ਕਰਕੇ ਮਰਹਟਾ ਸਰਦਾਰ ਫਿਰ ਅਪਨੇ ਦੇਸਕੋ ਚਲਾ ਗਯਾ ਅਰੁ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਇਨ ਤੀਨੋ ਬਾਤੋਂਪਰ ਪੂਰਾ ੨ ਅਮਲ ਕੀਯਾ ਜਬਤਕ ਸਰਕਾਰ ਜੀਤੀ ਰਹੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੋ ਸੇ ਦੋਸਤੀ ਬਨਾਈ ਰਖੀ ਅਉਰ ਉਸੀ ਦਿਨ ਸੇ ਸਰਕਾਰਨੇ ਛਾਵਨੀ ਬਨਵਾ ਕਰ ਸਬ ਫੌਜ ਤਨਖਾਖੋਰ ਬਨਾਦੀ ਅਉਰ ਹੁਕਮ ਦੀਆ ਦਸਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਈਆ ਰੋਜ ਸੂਰਯ ਨਿਕਲਨੇ ਸੇ ਪਹਲੇ ਖ਼ਜਾਨੇ ਮੇਂ ਯਾਨੇ ਗੋਬਿੰਦ-ਗੜ੍ਹ ਕੇ ਕਿਲਾਮੇਂ ਨਿਤਯਹੀ ਡਾਲਾ ਜਾਵੈ ਉਸਮੇਂਸੇ ਏਕ ਪੈਸਾ ਭੀ ਖਰਚ ਨ ਕੀਆ ਜਾਵੇ ਬਾਹਰ ਦੂਸਰੇ ਖ਼ਜਾਨਾਮੇਂ ਬਾਕੀਕਾ ਰੁਪਈਯਾ ਡਾਲਾ ਜਾਯੇ ਅਰੁ ਉਸੀਸੇ ਮੁਲਕ ਕੇ ਕਮਮੇਂ ਅਉਰ ਨਓਕਰੋਂ ਕੀ ਤਨਖਾਹ ਵਗੈਰਾਕੇ ਕਾਮ ਮੇਂ ਲਾਯਾਜਾਵੇ ॥

ਯਹ ਇੰਨਤਜਾਮ ਇਸੀ ਤਰਾਂ ਹੀ ਹੋਤਾ ਰਹਾ ਸਰਕਾਰ ਰਣਜੀਸਿੰਘ ਕੇ ਪਾਸ ਪ੍ਰਥਮ ਮੁਲਕਕੇ ਇੰਤਜਾਮ ਕਰਨੇ ਪਰ ਦੇਵੀਸਹਾ ਅਰੁ ਭਵਾਨੀਸਹਾ ਖਤਰੀਦੀਵਾਨ ਹੂਵੇ ਥੇ ਪੀਛੇ ਕੁਛ ਕਾਲਕੇ ਫਿਰ ਅਉਰ ੨ ਦੀਵਾਨ ਹੋਗਏ ਜੰਮੂਸੇ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਧਯਾਨਸਿੰਘ ਸੁਚੇਤਸਿੰਘ ਯਹ ਤੀਨ ਭਾਈ ਛੜ੍ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਪਾਸ ਆਕਰ ਨੌਕਰ ਰਹੇ ਥੇ ਇਨੋਨੇ ਅਪਨੀ ਬਹਾਦਰੀਯੋ ਸੇਂ ਅਉਰ ਬੁਧੀਮਾਨੀਸੇ ਬੜੇ ੨ ਦਰਜੇ ਪਾਏ ਬਲਿਕਿ ਰਾਜ ਕੇ ਖਿਤਾਬ ਭੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਨ ਕੋ ਦੇ ਦੀਯੇਥੇ ॥ ਅਉਰ ਭੀ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਪਾਸ ਬਡੇ ੨ ਬਹਾਦਰ ਸਰਦਾਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਅਉਰ ਸਰਦਾਰ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਨੀਹੰਗ ਜੈਸੇ ਸੂਰਬੀਰ ਫੌਜੋਂ ਕੇ ਅਫਸਰ ਥੇ ਜਿਧਰ ਕੋ ਜਾਤੇ ਥੇ ਉਧਰ ਹੀ ਫਤੇ ਕਾ ਡੰਕਾ ਬਜਾਤੇ ਹੂਵੇ ਆਤੇ ਥੇ ਯਹ ਸਬ ਮਾਨੋ ਸ੍ਵਰਗ ਸੇ ਦੇਵਤਾ ਹੀ ਉਤਰ ਕਰ ਇਸ ਲੋਕ ਮੇਂ ਧਰਮਕੀ ਰਖਯਾ ਕੇ ਲਿਏ ਅਉਰ ਤੁਰਕੋਂ ਕੇ ਨਾਸ਼ਕੇ ਲਿਯੇ ਆਯੇ ਥੇ ਔਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੋ ਮਾਨੋ ਅਉਤਾਰ

ਹੀ ਥੇ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਕੇ ਦੇਸ ਕੋ ਸਰ ਕੀਯ ਥਾ ਖੈਬਰ ਪਹਾੜ ਮੇਂ ਜਿਸਕਾਲ ਮੇਂ ਪਠਾਨੀਯੋਂ ਕੇ ਬਚੇ ਰੁਦਨ ਕਰਤੇਥੇ ਤਬ ਵਹ ਲੋਰੀ ਦੇਕਰ ਬਚੇ ਕੋ ਠਪਡੀਥੀ ਮਾਜਾੜਾ ਹਰੀਅ ਰਾਗਲਯਾਨੇ ਮਤਰੋ ਹਰਿਸਿੰਘ ਆਇਆਈ ॥

ਹਰੀਸਿੰਘ ਕੇ ਨਾਮ ਕੋ ਸੁਨ ਕਰ ਵਹ ਬਚੇ ਚੁਪਕਰ ਜਾਤੇ ਥੇ ਅਉਰ ਬੜੇ ੨ ਜਾਲਮ ਖਠਾਨ ਭੀ ਭਾਗ ਜਾਤੇ ਥੇ ਦੀਵਾਨ ਸਾਵਣ ਮਲਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਕਾ ਦੇਸ ਸਰਕੀਆ ਥਾ ਜਿਸ ਸਾਵਣ ਮਲ ਕੀ ਦੁਹਾਈ ਦੇਨੇਸੇ ਚੋਰ ਲੂਟੇ ਹੂਵੇ ਮਾਲਕੋ ਛੋੜ ਕਰ ਭਾਗ ਜਾਤੇਥੇ ਅਉਰ ਮਹਾ ਰਾਜਾ ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਾਕੋ ਅਪਨੇ ਘੋੜੇ ਕੀ ਬਾਗਕੋ ਉਠਾਤੇ ਥੇ ਕਯਾ ਹਿੰਦੂ ਅਰੁ ਕਯਾ ਸਿਖ ਅਉਰ ਕਯਾ ਪਾਠਾਨ ਸਬ ਆਕਰ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਤਾਬਯਾਦਾਰੀ ਕੋ ਕਬੂਲ ਕਰਲੇਤੇ ਥੇ ॥

ਫਿਰ ਸੰਨ ੧੯੦੫ ਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਹਰੀਦੁਆਰ ਪਰ ਗੰਗਾਸ੍ਨਾਨ ਕੋ ਗਯੇ ਥੇ ਉਨਹੀ ਦਿਨੋਂਮੇਂ ਜਸਵੰਤ ਰਾਵ ਹੁਲ ਕਰ ਲਾਰਡ ਲੇਕਸੇ ਭਾਗ ਕਰ ਪੰਜਾਬ ਮੇਂ ਪਹੁੰਚਾ ਅਉਰ ਅਮ੍ਰਿਤ- ਸਰ ਮੇਂ ਰੰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੇਂ ਇਸ ਕੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੂਈ ਅਉਰ ਲਾਟਡਲੇਕ ਕੀ ਫੌਜ ਭੀ ਇਸਕੇ ਪੀਛੇ ਬਿਆਸਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਅਖੀਰ ਕੋ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਕਾ ਹੁਲਕਰ ਸੇ ਸੁਲਾ ਨਾਮਾ ਹੋਗਯਾ ਅਉਰ ਲਾਰਡ ਲੇਕਨੇ ਉਸਕੋ ਅਪਨੇ ਦੇਸਕੀ ਤਰਫ ਲੌਟ ਜਾਨੇ ਕੀ ਇਜਾਜਤ ਦੇਦੀ ਵਹ ਥੋੜੇ ਦਿਨ ਪੰਜਾਬਮੇਂ ਰਹਕਰ ਫਿਰ ਅਪਨੇ ਦੇਸ ਕੋ ਲੌਟ ਗਯਾ ਪੀਛੇ ਜੋ ਲਿਖਆਏ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਕੋ ਮਰਹਟਾ ਸਰਦਾਰਨੇ ਤੀਨ ਨਸੀਯਤ ਕੀ ਵਹ ਮਰਹਟਾ ਸਰਦਾਰ ਯੇਹੀ ਹੁਲਕਰਥਾ ਅਉਰ ਇਸੀ ਸਾਲਮੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਕਾ ਅਉਰ ਆਲੂਵਲੀਯੇ ਕਾ ਸੁਲਾਹ ਅਉਰ ਦੋਸਤੀਕਾ ਅਹਦਨਾਮਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜੋਂਕੇ ਸਾਥ ਲਿਖਾ ਗਯਾ ਥਾ ॥

ਫਿਰ ਸੰਨ ੧੯੦੬ ਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰ ਚੜ ਕਰ ਲੁਦਹਾਨੇ ਕਾ ਕਿਲਾ ਅਉਰ ਸ਼ੈਹਰ ਤਥਾ ਇਲਾਕਾ ਰਾਨੀਨੂ ਰੂਨਿਸਾ ਸੇ ਛੀਨ ਕਰ ਰਾਜਾ ਬਾਗਸਿੰਘ ਜੀ ਦਵਾਲੇ ਕੋ ਦੇ ਦੀਯਾ ਅਉਰ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲੇ ਵਾਲੇ ਸੇ ਇਕ ਤੋਪ

ਅਰ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਾਭੇ ਵਾਲੇ ਸੇ ਕੁਛ ਰੁਪਏਯਾ ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਲੇਕਰ ਅਪਨੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮੈਂ ਲੌਟਆਇਆ ਇਸੀ ਸਾਲ ਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀਨੇ ਦਿਵਾਲੀ ਕੇ ਦਿਨ ਕੁਰੂਖੇਤ੍ਰ ਮੇਂ ਜਾਕਰ ਸ੍ਨਾਨ ਕੀਯਾ ਅਉਰ ਫਿਰ ਵਹਾਂ ਸੇਂ ਜੁਆਲਾ ਮੁਖੀ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਗਯਾ ॥

ਫਿਰ ਸਰਕਾਰ ਬਹਾਦਰਨੇ ਸੰਨ ੧੮੦੭ ਮੇਂ ਨਵਾਬ ਕੁਤਬ ਦੀਨ ਕਸੂਰ ਵਾਲੇਕਾ ਇਲਾਕਾ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀ ਵਾਲੇਕੋ ਜਾਗੀਰ ਮੇਂ ਦੇ ਦੀਆ ਇਸੀ ਸਾਲਮੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਪਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀ ਅਓਰ ਵਹਾਂਕੇ ਨਵਾਬ ਮੁਜ਼ਫਰਖਾਂ ਸੇ ਕੁਛ ਰੁਪਿੰਆ ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਲੇਕਰ ਵਾਪਸ ਚਲਾ ਆਇਆ ॥

ਅਰੁ ਇਸੀ ਸਾਲਮੇਂ ਪਟਯਾਲ਼ਾਕੇ ਰਾਜਾ ਅਉਰ ਰਾਨੀ ਕੀ ਕੁਵਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਕੋ ਕੁਛ ਜਾਗੀਰ ਮੁਕਰਰ ਕਰਨੇ ਪਰ ਖਟਪਟ ਹੋਗਈ ਤਬ ਰਾਨੀਆਂ ਸਕੁਵਰ ਨੇ ਰੰਨਜੀਤ ਸਿੰਘਕੋ ਲਿਖ ਭੇਜਾ ਅਗਰ ਤੁਮ ਯਹਾਂਪਰ ਆਕੇ ਮੇਰੇ ਲੜਕੇ ਕਰਮਸਿੰਘ ਕੋ ਕੁਛ ਜਾਗੀਰ ਮੁਕਰਰ ਕਰਵਾਂ ਦੇਵੋ ਤਬ ਮੈਂ ਬੜੀ ਜੋਧ ਜਿਸਕਾ ਨਾਮ ਕੜੇਖਾਂਹੈ ਹੀਰੇਕੇ ਹਾਰਕੇ ਸਹਿਤ ਆਪਕੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰੂੰਗੀ ਇਸ ਖਤ ਕੋ ਬਾਚਤੇਹੀ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਫੌਜ ਲੇਕਰ ਪਟਯਾਲਾ ਮੇਂ ਜਾਕਰ ਦਾਖਲ ਹੋਗਏ। ਅਉਰ ਇਧਰ ਰੰਨਜਿਤਸਿੰਘ ਕੇ ਆਨੇਸੇ ਪਹਲੇ ਹੀਰਾ ਰਾਨੀ ਕਾ ਆਪਸ ਮੇਂ ਮੇਲ ਹੋਗਯਾ ਥਾ ਅਰੁ ੫੦੦੦੦ ਕੀ ਜਾਗੀਰ ਕਰਮਸਿੰਘਕੇ ਲੀਯੇ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦੀ ਗਈ ਥੀ ਪ੍ਰਥਮਤੋ ਰਾਜਾਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤੋਪ ਅਉਰ ਹਾਰ ਦੇਨੇ ਪਰ ਉਜਰ ਕੀਯਾ ਮਗਰ ਜਬਰਦਸਤ ਕਾ ਠੇਂਗਾ ਸਿਰਪਰ ਹੋਤਾਹੈ ਇਸਲਿਯੇ ਉਸਕੋ ਦੋਨੋਂ ਚੀਜ਼ੇ ਦੇਨੀ ਹੀ ਪੜੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨਸੇ ਤੋਪ ਅਉਰ ਹਾਰਕੋ ਲੇਕਰ ਅੰਬਾਲੇ ਖਰੜ ਅਉਰ ਮਨੀਮਾਜ਼ਰੇ ਕੇ ਰਸਤੇ ਸੇ ਵਹਾ ਕੇ ਸਰਦਾਰੋਸੇ ਨਜਰ ਭੇਟ ਕੋ ਲੇਕਰ ਨਰਾਯਣ ਗੜ੍ਹਕੇ ਬੀਰਸੇ ਜੋ ਕਿ ਕੁੰਵਰ ਕਿਸ੍ਨਨਾਹਨ ਕੇ ਰਾਜਾ ਕੀ ਰਯਾਸਤਮੇਂ ਦਾਖਲ ਥਾ ਵਹਾ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਰਨਜੀਤਸਿੰਘਜੀ ਪਹੁੰਚਗਏ ॥

ਵਹਾਂਕੇ ਰਾਜਾ ਕਿਸ਼ਨਸਿੰਘ ਨੇ ਨਾਰਾਯਣ ਗੜ੍ਹ ਕੇ ਕਿਲੇਮੇ ਬੈਠ ਕਰ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜਿਤਸਿੰਘ ਕਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਿਆ ਮਗਰ ਸਿਖੋ ਕੇ

ਹਲੇ ਕੀਤ ਤਕ ਬੈਲਾ ਸਕਤਾ ਥਾ ਆਖੀਰ ਕੋ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਨਾਰਾਯਣ ਗੜ੍ਹਕੋ ਫਤੇ ਕਰਲੀਆ ਔਉਰ ਆਲੂਵਾਲਿਆਂ ਕੋ ਵਹ ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਖਸ਼ੀਸ ਕਰਦੀਯਾ ਅਉਰ ਆਪ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੀ ਤਰਫ ਲੌਟ ਆਇਆ ਇਸੀਬਰਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰਜੀਤਸਿੰਘ ਕੀ ਰਾਨੀ ਮਹਤਾਬ ਕੂੰਵਰ ਸੇਂ ਦੋ ਲੜਕੇ ਪੈਦਾ ਹੂਵੇ ਇੰਕਕਾ ਨਾਮ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਰੁ ਦੂਸਰੇ ਕਾ ਨਾਮ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਥਾ ਲੜਕਨ ਦੋਨੋ ਏਕ ਸਾਥਹੀ ਪੈਦਾ ਹੂਵੇ ਥੇ ਫਿਰ ਸੰਨ੧੯੦੯ ਮੈਂ ਦੀਵਾਨ ਮੁਕਮਚੰਦ ਨੇ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰ ਜਾਕਰ ਜੀਰਕੋਟ ਕਪੂਰਾਮਾਰੀ ਮੁਦਕੀ ਧੰਰਮਕਟ ਪਟੋਕ ਗੁਜਰਵਾਲਾ ਘੁੰਘਰਾਨਾ ਵਗੈਰਾ ਕੋ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਅਪਨੇ ਮਾਲਿਕ ਕੇ ਇਲਾਕਾਮੇਂ ਉਨਕੋ ਮਿਲਾਦੀਆ ਅਰੁ ਹਥਵੜ ਕਾ ਪਰਗਨਾ ਭੀ ਬਿਲਾਸਪੁਰੀਯੋਂ ਸੇ ਛਨਲੀਆ ਤਬ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰਕੇ ਸਿਖੋਨੇ ਦੇਖਾ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਕੇ ਹੋਸਲੇਕੀ ਹਦ ਨਹੀਹੈ ਅਰ ਦਿਨ ਬ ਦਿਨ ਯਹ ਹਰ ਏਕ ਕੇ ਮੁਲਕ ਕੋ ਛੀਨਤਾਹੀ ਜਾਤਾ ਹੈ ਕੋਈ ਉਪਾਇ ਕਰਨਾ ਚਾਇਯੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਿਲਕਰ ਸਬਨੇ ਸਲਾ ਕਰਕੇ ਰਾਜਾਬਾਗਸਿੰਘ ਜੋ ਦਵਾਲੇ ਅਰੁ ਮਾਈਲਾਲ-ਸਿੰਘ ਕੈ ਥੁਲਵਾਲੇ ਅਰੁ ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਪਟਯਾਲੇ ਵਾਲੇ ਥੇ ਦੀਵਾਨ ਕੋ-ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਕੇ ਪਾਸ ਮਦਤ ਲੇਨੇਂ ਕੇ ਲਿਯੇ ਦਿਲੀ ਕੇ ਰਜੀਡੰਟ ਸੀਟਨਸਾਹਿਬਕੇਪਾਸਭੇਜਾ ॥ ਰਜ਼ੀਡੈਂਟਸਾਹਿਬਨੇ ਕੁਛ ਸਾਫਜਬਾਬਨ ਦੀਆਨਾਤੋ ਮਦਤ ਦੇ ਨੇਕੋ ਕਹਾ ਅਉਰ ਨਾ ਇਨਕਾਰ ਹੀ ਕੀਆ ਮਗਰ ਕੁਛ ਰੋਜ ਕੇ ਬਾਦ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨੇ ਚਾਰਲਸਮੇਟਕਫ ਸਾਹਿਬਕੋ ਲਾਹੌਰ ਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਕੇ ਪਾਸ ਆਯੇ ॥

ਏਲਚੀਬਨ ਕਰਕੇ ਔਰ ਕਸੂਰ ਕੇ ਬੀਚ ਮੇਂ ਮੇਟਕਫ ਸਾ-ਹਿਬ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੇ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੂਈ ਅਬੀ ਕੁਛ ਬਾਤ ਚੀਤ ਠੀਕ ੨ ਨ ਹੋਨੇਪਾਈ ਥੀ ਕਿ ਇਤਨੇ ਮੇਂ ਰੰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕ ਬਾਰਗੀ ਕੂਚ ਕਰਕੇ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰ ਉਤਰ ਕਰ ਫਰੀਦ-ਕੋਟ ਕੋ ਜਾਕਰ ਫਤੇ ਕਰਲੀਯਾ ਸਰਕਾਰ ਬਹਾਦਰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਮੇਂ ਬੜੀ ਕੁਸਲ ਥੀ ਅਪਨੇ ਦਿਲ ਕਾ ਭੇਦ ਪੂਰਾ ੨ ਕਿਸੀ ਕੋ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦੇਤੀ ਸੀ ਰਾਤ ਕੋ ਕਹਤੀ ਸੀ ਸਵੇਰ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਕੋ ਜਾਵੇਂਗੇ ਔਰ ਦਖਣ ਕੋ ਚਲ ਦੇਤੀ ਸੀ ਬਸ ਫਰੀਦਕੋਟ ਕੋ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਫਿਰ

ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਵਾਲੇ ਸੇ ਦੋ ਲਾਖ ਰੁਪਈਯਾ ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਲਿਖਵਾ ਕਰ ਪਟਯਾਲੇ ਵਾਲੇ ਕੀ ਜਮਾਨਤ ਲੇਕਰ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਅੰਬਾਲੇ ਕੀ ਰਾਨੀ ਸੇ ਇਲਾਕਾ ਛੀਨ ਕਰ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਔਰ ਭਾਈ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਕੋ ਦੇ ਦੀਆ ਔਰ ਸ਼ਾਬਾਦ ਅਰੁ ਥਨੇਸਰਕੇ ਸਿਖੋਂ ਸੇ ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਲੇਕਰ ਔਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਯਾਲਾ ਸੇ ਪਗੜੀ ਬਦਲ ਕਰ ਫਿਰ ਫਿਲੌਰ ਕੇ ਘਾਟ ਉਤਰ ਕਰ ਸਰਕਾਰ ਸਹਾਦੁਰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੋ ਚਲੀ ਆਈ" ਔਰ ਇਧਰ ਮੇਕਟ ਸਾਹਿਬ ਤਬ ਤਕ ਕਸੂਰ ਮੇਂ ਹੀ ਠਹਰੇ ਰਹੇ ਜਬਕਿ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਹਾਂ ਪਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਬਮੇਕਟ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਰੰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੇ ਦੋ ਬਾਤੋਂ ਕਾ ਸਵਾਲ ਕੀਯਾ " ਏਕ ਤੋ ਯਹ ਬਾਤ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਬਹਾਂ-ਦੁਰ ਕੀ ਫੌਜ ਸਤਲੁਜ ਕੇ ਪਾਰ ਨ ਰੈਹਨੇ ਪਾਵੇ ਦੂਸਰੀ ਯਹ ਬਾਤ ਸਤਲੁਜ ਕੇ ਪਾਰ ਜਿਤਨੇ ਇਲਾਕੇ ਲੋਗੋਂ ਕੇ ਛੀਨ ਲੀਏ ਥੇ ਉਨ ਕੋ ਵਾਪਸ ਕੀਏ ਜਾਵੇਂ । ਅਬੀ ਇਸ ਬਾਤ ਕਾ ਉਤਰ ਸਰਕਾਰ ਰੰਣਜੀਤ ਸਿੰਘਨੇ ਕੁਛ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦੀਆ ਥਾ ਕਿ ਇਤਨੇ ਮੇਂ ਥੋੜੀ ਸੀ ਫੌਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜੋਂ ਕੀ ਕਰਨਲ ਅਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਸਾਥ ਲੁਦਹਾਨਾ ਮੇਂ ੧੯ ਫਰਵਰੀ ਸੰਨ ੧੯੦੯ ਕੋ ਆਗਈ ਇਸ ਖਬਰ ਕੋ ਸੁਨ ਕਰ ਰੰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜੋਂ ਕੀ ਦੋਨੋ ਬਾਤੋਂ ਕੋ ਮਾਨ ਲੀਯਾ ਅਉਰ ਸਰਕਾਰ ਰੰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਬਾਤ ਕੋ ਸਾਹਿਬ ਸੇ ਮਨਾ ਲੀਆ ਜੋ ਸਤਲੁਜ ਇਸ ਪਾਰ ਮੇਰੇ ਕਾਮ ਮੇਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ ਭੀ ਦਖਲ ਨ ਦੇਵੇਂ ਜੋ ਮੈਂ ਚਾਊ ਸੋ ਕਰੂੰ ਫਿਰ ੨੫ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸੰਨ ੧੯੦੯ ਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਰੰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੋਂ ਕੇ ਸਾਥ ਸੁਲਾਨਾਮਾ ਅਉਰ ਦੋਸਤੀ ਕਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਲਿਖਾਗਯਾ ਅਉਰ ਦੋਨੋ ਤਰਫ ਸੇ ਦਿਲੀ ਦੋਸਤੀ ਹੋਗਈ ਅਉਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਉਰ ਚਾਰਲਸਥਿਆਫਿਲਸਮੇਟ ਕਫ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਦੋ ਬਰੋ ਐਹਦਨਾਮਾ ਲਿਖਾ ਗਯਾ ਉਸਮੇਂ ਇਤਨੀ ਸ਼ਰਤੇ ਲਿਖੀ ਗਈਂ "ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਰਤ" ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਅਉਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੀ ਆਪਸ ਮੇਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੋਸਤੀ ਬਨੀ ਰਹੇਗੀ ਅਉਰ ਸਤਲੁਜ ਕੇ ਪਾਰ ਕੇ ਪਾਰ ਕੁਛ ਭੀ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ " ਦੂਸਰੀ ਸ਼ਰਤ ਯਹ ਹੈ ਸਤਲੁਜ ਕੇ ਪਾਰ ਜੋ ਕਿ ਸਰ-

ਕਾਰ ਰੰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਉਸਮੇਂ ਉਸਕੇ ਇਨਤਜ਼ਾਮ ਸੇ ਅਧਿਕ ਫੌਜ ਰਹਨੇ ਨਹੀਂ ਪਾਵੇਗੀ ਅਉਰ ਅਪਨੇ ਆਸਪਾਸ ਕੇ ਸਰਦਾਰੋਂ ਪਰ ਵਦੀਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਪਾਵੇਗੀ ॥ ਤੀਸਰੀ ਸ਼ਰਤ ਯਹ ਹੈ ਅਗਰ ਕੋਈ ਦੋਨੋ ਤਰਫੋਂ ਮੇਂ ਸੇ ਇਨ ਸ਼ਰਤੋਂ ਕੋ ਤੋੜੇ ਤਬ ਯਹ ਐਹਦ ਨਾਮਾ ਮਨਸੂਖਕੀਯਾ ਜਾਵੈ ਇਸਤਰਾਂ ਕੀ ਸ਼ਰਤੋ ਵਾਲਾ ਯਹ ਐਹਦਨਾਮਾ ਲਿਖਾ ਗਯਾ ਅਉਰ ਤਰਫੈਨ ਨੇ ਉਸਕੋ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਇਨਹੀਂ ਦਿਨੋਂ ਮੇਂ ਗੋਰਖੀਯੋਂ ਨੇ ਕਾਂਗੜਾ ਕੀ ਕਿਲਾ ਕੋ ਘੇਰ ਰਖਾ ਥਾ ਅਉਰ ਰਾਜਾ ਸੰਸਾਰਚੰਦ ਕੋ ਗੋਰਖੀਯੋਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕਰ ਦੀਆ ਥਾ ਤਬ ਰਾਜਾ ਸੰਸਾਰਚੰਦ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਰੰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੋ ਲਿਖਾ ਅਉਰ ਕਿਲਾ ਦੇ ਦੇਨੇ ਕਾ ਇਕਰਾਰ ਕੀਆ ਅਉਰ ਸਰਕਾਰ ਸੇ ਮਦਤ ਚਾਹੀ ਇਸ ਖਬਰ ਕੋ ਸੁਨਤੇ ਹੀ ਰੰਣ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਪਨੀ ਫੌਜ ਕੋ ਲੇਕਰ ਵਹਾਂ ਪਹੁੰਚ ਗਯਾ ਗੋਰਖੀਏ ਤੋ ਛੋੜ ਕਰ ਚਲੇਗਏ ਅਉਰ ਰਾਜਾ ਸੰਸਾਰਚੰਦਨੇ ਕਿਲਾਕੇ ਅੰਦਰ ਸਿਖੋਂ ਕੋ ਨਹੀਂ ਜਾਨੇ ਦੀਆ ਤਬ ਰੰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸਕੇ ਲੜਕੇ ਕੋ ਨਜ਼ਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦੀਆ ਅਰ ਕਿਲਾ ਪਰ ਸਿਖੋਂਨੇ ਹਲਾ ਕਰ ਦੀਆ ਆਖਰ ਕੁਛ ਆਦਮੀਯੋਂ ਕੇ ਕਟਨੇ ਪਰ ਕਿਲਾ ਫਤੇ ਹੋ ਗਯਾ ਫਿਰ ਇਸੀ ਸੰਨ ਮੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਕਾ ਲਸਕਰ ਮੁਲਤਾਨ ਮੇਂ ਪਹੁੰਚਾ ਅਉਰ ਬੜੀ ਲੜਾਈ ਹੂਈ ਫਿਰ ਭੀ ਦੋ ਲਾਖ ਰੁਪਜੀਆ ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਲੇਕਰ ਮੁਲਤਾਨ ਕੋ ਛੋੜਦੀਆ ਫਿਰ੧੮੧੨ ਸੰਨਮੈਂ ਕੁੰਵਰ ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਕਾ ਵਿਵਾਹ ਹੋਨੇ ਲਗਾ ਤਬ ਮਹਾ ਰਾਜਾ ਰੰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੈਨਰਲ ਅਕਟਰਲੋਨੀ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਲੁਦਹਾਨਾ ਸੇ ਬੁਲਾਯਾ ਜੈਨਰਲ ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾ ਅਉਰ ਜੀਨ ਤਥਾ ਕੈਂਥਲ ਕੇ ਰਾਜਾਓਂ ਕੋ ਸਾਥ ਲੇਕਰ ਅਠਾਈਸਵੀਂ ਜਨਵਰੀ ਕੋ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮੇਂ ਪਹੁੰਚੇ ਅਉਰ ਸਰਕਾਰ ਰੰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀਨੇ ਉਨਕੀ ਬੜੀ ਖਾਤਰ ਕੀ ਬਲਕਿ ਲੁਦਹਾਨੇ ਤਕ ਅਪਨੇ ਆਦਮੀਯੋਂ ਕੋ ਉਨਕੇ ਲੇਨੇ ਕੇ ਲੀਏ ਭੇਜ ਦੀਆ ਥਾ ਅਉਰ ਜਿਸ ਵਕਤ ਸਾਹਿਬ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੇ ਸਮੀਪ ਪਹੁੰਚੇ ਉਸ ਵਕਤ ਦੀਵਾਨ ਮੋਕਮਚੰਦ ਅਉਰ ਸਰਦਾਰ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਆਲੂਵਾਲੀਏ ਕੋ ਜਨਰੇਲ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਪੇਸ਼ਵਾਈ ਮੇਂ ਭੇਜ ਦੀਆ ਥਾ ਅਉਰ ਨਗਰ ਕੇ ਬਾਹਰ

ਆਪ ਭੀ ਤੁ ਨਕੇ ਲੇਨੇ ਕੋ ਗਏ ਥੇ " ਜਿਤਨੀ ਖਾਤਰ ਕੀ ਜਰੂਰਤ ਥੀ ਉਸਸੇ ਭੀ ਸੌਗੁਣਾ ਅਧਿਕ ਖਾਤਰ ਕੀ ਜਬ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਤਬ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਲਾਹੌਰ ਦਿਖਲਾਨੇ ਕੋ ਲੇ ਗਏ ਅਉਰ ਬੜੀ ਇਜ਼ਤ ਕੇ ਸਾਥ ਸਾਹਿਬ ਲਦਹਨੇ ਭੇਜ ਦੀਆ ਫਿਰ ਇਸੀ ਸਾਲ ਮੇਂ ਜਹਾਂ ਦਾਦਖਾਂ ਨੇ ਅਟਕ ਕਾ ਕਿਲਾ ਸਰਕਾਰ ਰੰਣਜੀਤ ਸਿੰਘਕੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦੀਆ ਫਿਰ ਇਸੀ ਸਾਲ ਮੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਕੀ ਫੌਜ ਜੋਕਿ ਵਜੀਰ ਫਤੇ ਖਾ ਕੇ ਸਾਥ ਕਸ਼ਮੀਰ ਕੋ ਗਈ ਥੀ ਉਸਨੇ ਸ਼ਾਹਸੁਜਾਕੋ ਅਤਾ ਮਹੱਮਦ ਕੀ ਕੈਦ ਸੇ ਛੁੜਾਕਰ ਲਾਹੌਰ ਮੇਂ ਪਹੁੰਚਾ ਦੀਆ ਫਿਰ ਵਜੀਰ ਫਤੇਖਾਂ ਨੇ ਅਟਕ ਕੇ ਕਿਲੇ ਕੋ ਅਪਨੇ ਕਬਜਾ ਮੇਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹ ਮਗਰ ਇਧਰ ਸੇ ਦੀਵਾਨ ਮੋਕਮਚੰਦ ਕੇ ਸਾਥ ਸਰ ਕਾਰ ਕੀ ਫੌਜ ਵਹਾਂ ਪਰ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਲੜਾਈ ਹੂਈ ਆਖਰ ਦੁਰਾਨੀ ਭਾਗ ਗਏ ਅਉਰ ਅਟਕ ਕੀ ਕਿਲਾ ਮੇਂ ਸਿਖੋਂ ਕਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋਗਯਾ ਇਸੀ ਸਾਲ ਮੇਂ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ੁਜਾਓਲ ਮੁਲਕ ਕਾਬਲ ਪੰਜਾਬ ਕੇ ਰਾਸਤਾ ਮੇਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੋਂ ਕੇ ਪਾਸ ਜਾਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਆਇਆ ਲਾਹੌਰ ਮੇਂ ਜਬ ਆਇਆ ਤਬ ਸਰਕਾਰ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਪ੍ਰਥਤੋ ਉਸਕੀ ਬੜੀ ਖਾਤਰਕੀ ਅਉਰ ਮੈਮਾਨੀ ਕੇ ਲਿਯੇ ਸਬਰੋਜ਼ ਉਸਕੋ ਦੀ ਪੀਛੇ ਕਿਸੀ ਢੰਗਸੇ ਕੋਹੇਨੂਰ ਹੀਰਾ ਜੋਕਿ ਉਸਕੇ ਪਾਸਥਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸਸੇ ਲੇਲੀਆ। ਫਿਰਵੋਹ ਲੁਦਹਾਨਾ ਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਕੇ ਪਾਸ ਚਲਾਗਯਾ ਅਉਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੋਨੇ ਪੰਚਾਸ ਹਜਾਰ ਰੁਪਈਆ ਸਾਲਾਨਾ ਉਸਕੇ ਖਰਚ ਕੇ ਲਿਯੇ ਮੁਕਰਰਕਰ ਦੀਆ। ਫਿਰਸੰਨ ੧੮੧੭ ਮੇਂ ਜਮਾਦਾਰ ਡੇਵਡੀਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਨੇ ਅਪਨੇ ਭਾਈਯੋਂ ਕੇ ਸਹਿਤ ਸਿਖਮਤ ਕੋ ਕਬੂਲ ਕਯਾ ਇਸੀਸੇ ਸਰਕਾਰ ਉਸਕਾ ਦਰਜਾ ਦਿਨਬਦਿਨ ਬੜ੍ਹਾਤੀ ਚਲੀ ਗਈ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘਕੇ ਜ਼ਮਾਨਾ ਮੇ ਸਿਖੀ ਮਤ ਨੇ ਬੜੀ ਤਰਕੀ ਪਕੜੀ ਕਯੋਂਕਿ ਬਹੁਤ ਸੇ ਖਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਉਰ ਛਤ੍ਰੀ ਸਿਖ ਬਨ ਗਏਥੇ ਸਰਕਾਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਬੜੀ ਭਗਤਥੀ ਜੋ ਸਿਖ ਬਨਤਾਥਾ ਓਸਕੋ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਦਾ ਮਿਲਜਾਤਾਥਾ ਜਿਸਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬੜੀ ਭਗਤਥੀ ਇਸੀ ਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਪਨੇ ਨਾਮ ਕੋ ਜ਼ਰਬਕੋ ਨਹੀ ਚਲਾਯਾ ਥਾ ਰੁਪਈਯੋਂ ਅਉਰ ਪੈਸੋਂ ਪਰ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਨਾਮ ਕਾ ਹੀ ਸਿਕਾਲ

ਗਵਾਯਾ ਥਾ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਰੁਪਈਆ ਅਰੁ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਪੈਸਾ ਬੋਲ
ਜਾਤਾਥਾ ਉਸ ਰੁਪਈਯਾ ਕੀ ਚਾਂਦੀ ਭੀ ਬੜੀ ਸ਼ੁਧ ਹੋਤੀਥੀ ਅਰੁ ਵਜ਼
ਮੇਂ ਭੀ ਬਾਰਾਂ ਮਾਸਾ ਪੂਰਾਥਾ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੇ ਹ
ਮੰਦਰ ਮੇਂ ਸੰਖਮਰਮਰ ਅਰੁ ਸੁਵਰਣ ਕਾ ਸਬ ਕਾਮ ਕਰਾਯਾ ਥਾਅਉ
ਭੀ ਪੰਜਾਬਮੇਂ ਜਹਾਂ ੨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਥੇ ਉਨਪਰ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਤਰਫ
ਬੜੀ ਮਦਤ ਮਿਲਤੀਥੀ ਬਲਕਿ ਕਾਸ਼ੀਮੇਂ ਵਿਸ਼੍ਵਨਾਥਕੇ ਮੰਦਰ ਪ
ਸੁਵਰਣ ਚੜ੍ਹਾਨੇਕੇ ਲਿਯੇ ਏਕ ਲਾਖ ਰੁਪਈਯਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭੇਜਾਥ
ਉਸ ਮੰਦਰ ਮੇਂ ਭੀ ਸੁਵਰਣ ਸਰਕਾਰ ਕਾ ਹੀ ਲਗਾ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਕ
ਧਰਮ ਕੀ ਕੋਈ ਹਦ ਨਹੀਂ ਥੀ ਫਿਰ ਸੰਨ ੧੯੧੯ ਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜ
ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਕੋ ਫਤੇ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਮਿਸ਼ਰਦੀਵਾਨ
ਚੰਦ ਕੋ ਕੰਵਰ ਖੜਗਸਿੰਘ ਕੇ ਸਾਥ ਕਰਕੇ ਅਉਰ ਬਹੁਤ ਸੀ ਸਿੱਖੋਂ
ਕੀ ਫੌਜ ਕੋ ਭੇਜਾ ਫਰਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਮੇਂ ਛੌਂ ਮੁਜ਼ਫਰਗੜ੍ਹ ਖਾਨਗੜ੍ਹ
ਵਗੈਰਾ ਕਿਲੋਂ ਕੋ ਸਿਖੋਂ ਕੀ ਫੌਜ ਫਤੇ ਕਰਤੀ ਰਹੀ ਫਿਰ ਮਾਰ ਚੁਕੇ
ਮਹੀਨਾ ਮੇਂ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਕੋ ਜਾ ਘੇਰਾ ਅਉਰ ਹਰ ਏਕ
ਸਿਖ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਅਪਨੇ ੨ ਤੋਪ ਖਾਨੇ ਕੋ ਬੀੜ ਦੀਆ ਕਈ ਏਕ
ਦਿਨ ਲੜਾਈ ਹੋਤੀ ਰਹੀ ਆਖਰ ਸਿਖੋਂ ਕੇ ਤੋਪਖਾਨੋਂ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ
ਕੀ ਕਿਲਾ ਕੋ ਪਾਸ ੨ ਕਰ ਦੀਆ ਅਉਰ ਖਾਲਸਾ ਕਿਲਾ ਮੇਂ
ਦਾਖਲ ਹੋਗਿਆ ਮੁਜ਼ਫਰਖਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਸਬਜ਼ ਪੋਸ਼ਾਕ ਪਹਨੇ ਹੂਏ
ਅਪਨੇ ਲੜਕੋਂ ਕੇ ਸਾਥ ਕਿਲਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਆਪਨੇ ਮਕਾਨ ਕੇ ਆਗੇ
ਖੜਾ ਹੋ ਕਰ ਲੜਰਹਾਥਾ ਉਸੀ ਲੜਾਈ ਮੇਂ ਅਪਨੇ ਦੋ ਲੜਕੋਂ ਕੇ
ਸਾਥ ਵੁਹ ਤੋ ਮਾਰਾ ਗਯਾ ਅਉਰ ਦੋ ਲੜਕੇ ਉਸਕੇ ਕੈਦ ਕੀਯੇ ਗਯੇ
ਮੁਲਤਾਨ ਕੋਫਤੇਕਰਨੇਮੇਂ ਸਿਖੋਂਕੇ ਹਾਥਮੇਂ ਬੜੀ ਦੌਲਤ ਆਈ ਸਿਪਾ
ਈਯੋਂ ਨੇ ਭੀਖੂਬਲੂਟਾ ਜਬ ਕਿ ਫੌਜ ਲਾਹੌਰ ਕੋ ਵਾਪਸ ਆਈ ਤਬ
ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੂਟਕਾ ਮਾਲ ਸਬ ਸਿਖੋਂਸੇ ਛੀਨ ਲੀਆ ਕ੍ਯੋਂਕਿ ਸਰ-
ਕਾਰਕਾ ਹੁਕਮ ਥਾ ਸੁਲਾਸੇ ਕਿਲਾ ਕੋ ਲੇਵੇ ਅਉਰ ਮੁਜ਼ਫਰਖਾਂ ਕੋ
ਜਗੀਰਦੀਜਾਏ ਅਬ ਅਟਕ ਨਦੀਤਕ ਸਾਰਾ ਮੁਲਕ ਸਰਕਾਰ ਰਨ-
ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਕਬਜ਼ਾਮੇ ਹੋਗਯਾ ਸਰਕਾਰ ਦੌਰਾ ਕਰਤੀਹੂਈਸਾਲਮੇ
ਏਕ ਦਫਾ ਅਟਕ ਕੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਰ ਜਾਤੀ ਥੀ ਅਉਰ ਵਹਾਂ ਪਰ ਕੁਛ
ਦਿਨ ਠਹਰ ਜਾਤੀ ਤਬਕਾਬਲ ਸੇ ਦੋਸਤ ਮੁਹਮਦ ਖਾਂ ਅਉਰ ਉਸ

ਕਾ ਭਾਈ ਸੁਲਤਾਨ ਮੁਹਮਦ ਖਾਂ ਸਰਕਾਰ ਕੋ ਮਿਲਨੇ ਕੋ ਆ-
ਅਉਰ ਕਾਬਲ ਸੇ ਘੋੜੇ ਵਗੈਰਾ ਤੋਫੇ ਸਰਕਾਰਕੇਲੀਯੇ ਲਾਤੇਥੇ ਕਯੋਂ
ਕੇ ਉਨ ਕੇ ਮਨ ਮੇ ਯਹ ਡਰਥਾ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਪਿਸਾਵਰ ਕਾ ਮੁਲਕ
ਹਮਾਰਾ ਛੀਨ ਨਾ ਲੇ ਇਸੀ ਵਾਸਤੇ ਵੋਹ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਤੇ
ਥੇ ਅਉਰ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਮਨਮੇਂ ਪਿਸਾਵਰ ਵਗੈਰਾ ਅਟਕ ਕੇ ਇਸ
ਪਾਰ ਕੇ ਮੁਲਕ ਕੇ ਲੇਨੇ ਕਾ ਸੰਕਲਪਥਾ ਦੋਸਤ ਮੁਹਮਦ ਅਉਰ
ਸੁਲਤਾਨ ਮੁਹਮਦ ਯਹ ਦੋਨੋ ਕਾਬਲ ਕੇ ਬਾਦਸਾਹੀ ਘਰਾਨੇ
ਗੁਲਾਮ ਥੇ ਐਸਾ ਸੁਨਾ ਗਯਾ ਹੈ ਸੁਜਾਵਲਸਾਹ ਕੋ ਗਾਰਤ ਕਰਕੇ
ਖੁਦ ਬਾਦਸਾਹ ਬਨ ਗਏ ਥੇ ਜਬ ੨ ਸਰਕਾਰ ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਅਟਕ ਪਰ ਜਾਤੇ ਥੇ ਤਬ ੨ ਵੁਹ ਮਿਲਨੇ ਕੋ ਆਤੇ ਥੇ ਅਉਰ
ਅਪਨੇ ਸ਼ ਕੇ ਤੋ ਦੇਸ਼ੇ ਲਾ ਕਰ ਸਰਕਾਰ ਬਹਾਦੁਰ ਕੀ ਭੇਟ ਕਰਤੇ
ਥੇ ਏਕ ਦਫਾ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਬਹਾਦੁਰ ਅਟਕ ਨਦੀ ਪਰ ਗਈ ਤਬ
ਅਟਕ ਸੇ ਤੀਨ ਕੋਸ ਉਤਰ ਕੀ ਤਰਫ ਉਸੀ ਨਦੀ ਕੇ ਪਾਰ ਜਾਨੇ ਕਾ
ਪਤਨ ਹੈ ਵੁਹ ਪਤਨ ਹਜਰੋ ਸ਼ਹਰਸੇ ਭੀ ਤੀਨ ਕੋਸ ਹੈ ਉਸ ਪਤਨ
ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਚਲੀ ਗਈ ਅਰੁ ਉਸ ਜਗਾਂ ਪਰ ਜਾਤੇ ਹੀਂ ਸਰਕਾਰ
ਨੇ ਅਪਨਾ ਘੋੜਾ ਦਰਯਾ ਕੇ ਬੀਚ ਮੇਂ ਡਾਲ ਦੀਯਾ ਅਰੁ ਆਧੇ ਮੇਂ
ਜਾਕਰ ਖੜਾ ਕਰ ਦੀਯਾ ਅਰੁ ਅਪਨੀ ਫੌਜ ਕੋ ਦਰਯਾ ਕੇ ਬੀਚ
ਸੇ ਹੀ ਪਾਰ ਉਤਰ ਨੇ ਕਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦੀਆ ਉਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਕੇ ਲੋਕੋ ਸੇ
ਸੁਨਾ ਗਯਾ ਹੈ ਜਬ ਤਕ ਸਰਕਾਰ ਕਾ ਘੋੜਾ ਦਰਯਾ ਮੇਂ ਖੜਾ ਰਹਾ
ਤਬ ਤਕ ਫੌਜ ਦਰਯਾ ਕੇ ਬੀਚ ਸੇ ਹੀਂ ਪਾਰ ਉਤਰਤੀ ਚਲੀ
ਗਈ ਅਰ ਕਮਰ ੨ ਤਕ ਦਰਯਾ ਕਾ ਪਾਨੀ ਹੋਗਯਾ
ਜਬਕਿ ਥੋੜੀ ਸੀ ਫੌਜ ਪਾਰ ਉਤਰਨੇ ਸੇ ਬਾਕੀ ਰਹ ਗਈ
ਤਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਪਨਾ ਘੋੜਾ ਉਸ ਪਾਰ ਕਰ ਦੀਆ ਤਬ ਫਿਰ
ਜੋ ਸਵਾਰ ਅਪਨੇ ਘੋੜੇ ਕੋ ਪਾਰ ਜਾਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਦਰਯਾ ਮੇਂ ਡਾਲੇ
ਵੁਹ ਰੁੜ ਜਾਯੇਂ ਅਰੁ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਪਾਰ ਤਾਲੀਬਜਾ ੨ ਕਰ ਹਸੇ
ਦਸਬੀਸ ਆਦਮੀ ਜਬਕਿ ਰੁੜ ਗਏ ਤਬ ਸਰਕਾਰਨੇ ਹੁਕਮ ਦੀਆ
ਬਾਕੀ ਕੀ ਫੌਜ ਬੇੜੀਯੋਂ ਮੇਂ ਬੈਠ ਕਰ ਪਾਰ ਉਤਰੇ ਅਰੁ ਜੋ ਰੁੜ
ਗਏ ਥੇ ਉਨ ਕੇ ਪਕੜਨੇ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਬੇੜੀਯੇਂ ਛੋੜੀ ਗਈਂ ਵੁਹ
ਭੀ ਪਕੜੇ ਗਏ ਅਰੁ ਬਾਕੀ ਕੀ ਫੌਜ ਸਬ ਹੀ ਬੇੜੀਯੋਂ ਮੇਂ ਬੈਠ ੨

ਕਰ ਪਾਰ ਉਤਰ ਗਈ ਇਸ ਜਗਾਂ ਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ
ਅਪਨੀ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾਈ ਫਿਰ ਜਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਕੀ
ਤਰਫ ਰੁਖ ਕੀਯਾ ਤਬ ਦੋਸਤ ਮੁਹਮਦ ਅਰੁ ਸੁਲਤਾਨ ਮਹਮਦ
ਦੋਨੋ ਭਾਈ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਕੇ ਜਿਲੇ ਕੋ ਛੋੜ ਕਰ ਕਾਬਲ ਕੋ ਚਲੇ ਗਏ
ਪਿਸਾਵਰ ਕਾ ਜਿਲਾ ਭੀ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਹਾਥ ਮੇਂ ਆ ਗਿਆ ਅਟਕ
ਨਦੀ ਸੇ ੧੨ ਮੀਲ ਪਰ ਦਰਯਾ ਲੁੰਡਾ ਕੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਰ ਏਕ ਅਕੋੜਾ
ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਾਮ ਹੈ ਯਹ ਦਰਯਾ ਲੁੰਡਾ ਪਛਮ ਸੇ ਯਾਨੇ ਕਾ
ਬਲ ਕੇ ਪਹਾੜੋਂ ਸੇ ਆ ਕਰ ਦਰਯਾ ਅਟਕ ਮੇਂ ਖੈਰਾਬਾਦ ਕੇ ਨੀਚੇ
ਮਿਲ ਜਾਤਾ ਹੈ ਅਕੋੜਾ ਗ੍ਰਾਮਕੇ ਉਸ ਪਾਰ ਏਕ ਛੋਟੀ ਸੀ ਭਹਾੜੀ
ਹੈ ਉਸ ਪਰ ਸਿਖੋ ਕੀ ਫੌਜ ਕੋ ਛੋੜ ਕਰ ਸਰਕਾਰ ਬਹਾਦਰ ਆਪ ਤੋ
ਲਾਹੌਰ ਕੀ ਤਰਫ ਲੋਟ ਗਈ ਅਰੁ ੧੫੦੦੦ ਹਜਾਰ ਫੌਜ ਅਟਕ
ਕੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਰ ਦਰਯਾ ਕੇ ਇਸ ਪਰ ਥੀ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਉਸ ਕਾਲ
ਮੇਂ ਅਕੋੜੇ ਕੇ ਪਾਰ ਉਸ ਭਹਾੜੀ ਪਰ ਸਿਰਫ ਚਾਰ ਹਜਾਰ ਹ
ਸਿਖੋਂ ਕੀ ਫੌਜ ਥੀ ਅਰੁ ਉਸ ਫੋਜ ਮੇਂ ਚਾਰ ਸਰਦਾਰ ਥੇ ਏਕ ਤੋ
ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੂਸਰਾ ਸਰਦਾਰ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਨਹੰਗ ਥਾ ਯਹ
ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਜਵਾਨ ਥਾ ਇਸ ਕੀ ਲੋਹੇ ਕੀ ਜ਼ਿਰਯੋਂ ਜਿਸਕੋ ਕੇ ਯਹ
ਪਹਨ ਤਾਥਾ ਵੁਹ ਸਵਾਮਨ ਤੋਲ ਮੇਂ ਥੀ ਅਰੁ ਕੋਈ ਜਵਾਨ ਬਲਮੇ
ਇਨਕਾ ਸਾਨੀ ਫੌਜ ਮੇ ਨਹੀਂ ਥਾ ਜੋ ਇਨ ਕੇ ਸਾਥ ਪੰਜਾ ਪਾਂ
ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਨੋਨੇ ਲੋਹੇ ਕਾ ਪੰਜਾ ਰਖਾ ਹੂਵਾ ਥਾ ਉਸੀ ਸੇ ਜ਼ੋਰ
ਕਰਤੇ ਥੇ ਤੀਸਰੇ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਥੇ ਚੌਥੇ ਰਾਜਾ ਧਯਾਨ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਥੇ ਬਸ ਚਾਰ ਹਜਾਰ ਫੌਜ ਅਰ ਚਾਰ ਹੀ ਯਹ ਸਰਦਾਰ
ਥੇ ਅਬ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਸ੍ਵਾਬ ਅਉਰ ਬੁਨੇਰ ਵਾਲੇ ਪਹਾੜੋਂ ਕੇ ਰਹਨੇ
ਵਾਲੇ ਪਠਾਨੋਂ ਕੋ ਖਬਰ ਹੂਈ ਜੋ ਸਿਖ ਕਾਫਰ ਬਹੁਤ ਹ
ਥੋੜੇ ਸੇ ਹੈਂ ਇਸੀ ਤਰਾਂ ਖਿਜੋੜ ਵਗੈਰਾ ਭਹਾੜੋਂ ਕੇ ਪਠਾਨੋ ਕੋ ਭੀ
ਖਬਰ ਹੋਈ ਅਬ ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ ਕੇ ਭਹਾੜੋਂ ਕੇ ਪਠਾਨੋ ਨੇ
ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਲੜਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਾਮੋਂ ਸੇ ਚਲ ਦੀਏ
ਅਉਰ ਆਕਰ ਸਿੱਖੋਂ ਕੀ ਫੌਜ ਕੋ ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ ਸੇ ਘੇਰ ਲ ਯਾ ਅਉਰ
ਉਨੋਨੇ ਯਹ ਸਲਾਹ ਕੀ ਜੁਮੇ ਕੇ ਦਿਨ ਹਲਾ ਕਰੇਂਗੇ ਇਕਠੇ ਹੋ
ਲਗੇ ਅਉਰ ਅਟਕ ਪਾਰ ਜਾਨੇ ਵਾਲੇ ਰਸਤਾ ਕੋ ਭੀ ਰੋਕ ਦੀਏ

ਅਬ ਸਿਖੋ ਕਾ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਭੀ ਅਟਕ ਵਾਲੀ ਫੌਜ ਕੋ ਖਬਰ ਕਰਨੇ ਕ ਲਿਏ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਤਾ ਥਾ ਅਬ ਭਹਾੜੋਂ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮੋਂ ਮੇਂ ਸੇ ਕਿਸੀ ਗ੍ਰਾਮ ਸੇ ਦਸ ਕਿਸੀ ਸੇ ਬੀਸ ਇਕਠੇ ਹੋਕਰ ਅਲੀ ੨ ਕਰਤੇ ਚਲੇ ਅਤੇ ਹੈਂ ਕਿਸੀ ਕੇ ਪਾਸ ਤਲਵਾਰ ਹੈ ਕਿਸੀ ਕੇ ਬੰਦੂਕ ਹੈ ਕਿਸੀ ਕੇ ਪਾਸ ਛੁਰਾ ਹੈ ਅਉਰ ਕਿਸੀ ਕੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਭੀ ਹਥ-ਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਿਰਫ ਏਕ ਲਾਠੀ ਹੈ ਅਉਰ ਉਸ ਲਾਠੀ ਕੇ ਆਗੇ ਏਕ ਲੋਹੇ ਕੀ ਮੇਖ ਉਸਨੇ ਲਗਵਾਲੀ ਹੈ ਇਸੀ ਤਰਾਂ ਪਠਾਨੋਂ ਕੇ ਗੋਲੇ ਕੇ ਗੋਲ ਅਪਨੇ ਘਰਸੇ ਚਮੜੇ ਕੇ ਗੁਡਾ ਮੇਂ ਮਕੀ ਕੀ ਰੋਟੀਯੇਂ ਅਰੁ ਪਿਆਜ ਕੇ ਗਠੇ ਖਾਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਬਾਂਧ ੨ ਕਰ ਚਲੇ ਆਤੇ ਹੈਂ ਅਉਰ ਜਿਨ ਗੋਲ ਵਾਲੋਂ ਕੇ ਪਾਸ ਝੰਡਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਨ ਮੇਂ ਸੇ ਏਕ ਪਠਾਨ ਪਜਾਮਾ ਕੋ ਉਤਾਰ ਲਕੜੀ ਪਰ ਟਾਂਗਕਰ ਉਸ ਕਾ ਝੰਡਾ ਬਨਾ ਕਰ ਆਗੇ ੨ ਕੋ ਢੋਲਕ ਬਜਾਤਾ ਚਲੇ ਆਤੇ ਹੈਂ ਅਉਰ ਜਿਨ ਕੇ ਪਾਸ ਸਿਰਫ ਲੋਹੇ ਕੀ ਮੇਖ ਲਗੀ ਹੁਈ ਲਾਠੀ ਹੈ ਉਸਸੇ ਜੋ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਮੇਂ ਪਸਤੋ ਮੇਂ ਪੂਛਤਾ ਹੈ "ਚਰਤਾਜੇ" "ਕਹਾਂ ਜਾਤੇ ਹੋ" ਤਬ ਵਹ ਕਹਤਾ ਹੈ "ਜੰਗਲਾਜੂ" ਲੜਨੇ ਕੋ ਜਾਤੇ ਹੈਂ" ਫਿਰ ਵਹ ਪੂਛਤਾਹੈ ਤੁਮਾਰੇ ਪਾਸ ਹਥਯਾਰ ਤੋ ਕੋਈਹੈ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਜੰਗ ਕਿਸਸੇ ਕਰੋਗੇ" ਤਬ ਵਹ ਕਹਤਾ ਹੈ ਲਾਠੀ ਕੋ ਦਿਖਾ ਕਰਕੇ" ਦਾ ਕੁਫਰ ਚਟਦੀ "ਯਹ ਕੁਫਰ ਚਟ ਹਥਯਾਰ ਹਮਾਰੇ ਪਾਸ ਹੈ" ਦੀਸਰਾ ਕਾਫਰਾਂ ਲਾਵਜਨੂੰ "ਇਸੀ ਸੇ ਹਮ ਕਾਫਰੋਂ ਕੋ ਮਾਰੇਂਗੇ" ਢੋਲਕ ਅਰੁ ਸੁਰਨੈ ਕੋ ਬਜਾਤੇ ਅਉਰ ਨਾਚਤੇ ਹੂਏ ਭਹਾੜੋ ਸੇ ਹਜਾਰੋਂ ਗੋਲੋਂ ਕੇ ਗੋਲ ਪਠਾਨੋ ਕੇ ਆ ਆ ਕਰ ਦਰਯਾ ਲੁਡਾ ਕੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਰ ਜਮਾ ਹੋਨੇ ਲਗੇ ਸਬੋਨੇ ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਪਹਨੇ ਹੁਏ ਹੈਂ ਅਉਰ ਆਖੋਂ ਮੇਂ ਕਾਲਾ ਸੁਰਮਾ ਲਗਾਯਾ ਹੂਵਾ ਹੈ ਅਬ ਉਸ ਕਾਲਮੇਂ ਏਸਾ ਮਾਲੂਮ ਹੋਤਾ ਥਾ ਮਾਨੋ ਕਾਲੀ ਘਟੇਂ ਬਾਦਲੋਂ ਕੀ ਚਲੀ ਆਤੀ ਹੈਂ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਉਸ ਕਾਲ ਮੇਂ ਤੀਨ ਲਾਖਕੇ ਕਰੀਬ ਪਠਾਨ ਜਮਾ ਹੋ ਗਏ ਅਉਰ ਸਿਖੋਂ ਨੇ ਉਸੀ ਪਹਾੜੀ ਪਰ ਅਪਨੇ ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ ਪਥਰ ਜੋੜ ਕਰ ਏਕ ਸਫੀਲ ਸੀ ਬਨਾਲੀ ਅਉਰ ਬੀਚ ਮੇਂ ਉਸ ਸਫੀਲ ਕੇ ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ ਤੋਪੋਂ ਕੋ ਜੋੜ ਦੀਯਾ ਅਉਰ ਇਧਰ ਭਹਾੜੋਂ ਸੇ ਏਸੇ ੨ ਪਠਾਨ ਭੀ ਆਏ

ਜਿਨ੍ਹੋਂ ਨੇ ਕਭੀ ਦਰਯਾ ਕੀ ਬੇੜੀਯੋਂ ਕੋ ਦੇਖਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਥਾ ਵਹ ਜਬ ਦਰਯਾ ਕੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਰ ਗਏ ਅਉਰ ਬੇੜੀਯੋਂ ਕੋ ਉਨ੍ਹੋਂਨੇ ਦੇਖਾ ॥

ਤਬ ਆਪਸ ਮੇਂ ਅਪਨੀ ਪਸ਼ਤੋ ਬੋਲੀ ਮੇਂ ਕਹਨੇ ਲਗੇ "ਦਾਸਿੰਗਾ ਪੋਰੇ ਉਜੀ" ਯਹ ਕੈਸੇ ਪਾਰ ਜਾਤੀ ਹੈ "ਉਨਮੇਂ ਸੇ ਏਕ ਨੇ ਕਹਾ ਦਾਪਖਪੇ ਲਰੀ "ਇਸਕੇ ਪੈਰ ਹੈਂ ਅਪਨੇ ਪੈਰੋਂ ਸੇਂ ਚਲ ਕਰ ਪਾਰ ਜਾਤੀ ਹੈ" ਏਕ ਦੂਸਰੀ ਛੋਟੀ ਬੇੜੀ ਪਾਸ ਖੜੀ ਥੀ ਏਕ ਪਠਾਨ ਉਸ ਪਰ ਜਾ ਬੈਠਾ ਅਰ ਹਾਥ ਸੇ ਉਸ ਕੋ ਪਿਆਰ ਦੇ ਕਰ ਕਹਨੇ ਲਗਾ। ਦਾ ਬਛੇਈਦੀਦਾ ਬੀ ਸੋਰੋ ਸੋ ਕੇ ਬਲੋਆਸੀ। ਯਹ ਅਭੀ ਲੜਕੀ ਹੈ ਯਹ ਭੀ ਥੋੜੇ ਦਿਨੋਂ ਤਕ ਬੜੀ ਹੋਜਾਗੀ ॥

ਐਸੇ ੨ ਜੰਗਲੀ ਪਠਾਨ ਲੜਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਯਹਾਂ ਪਰ ਇਕਠੇ ਹੋਏ ਥੇ ਅਬ ਪਠਾਨੋਂ ਨੇ ਜੁਮੇ ਕੇ ਦਿਨ ਕੋ ਲੜਨੇ ਕੀ ਤੈਯਾਰੀ ਕੀ ਵੀਰਵਾਰ ਕੀ ਰਾਤੀ ਜਬ ਕੇ ਏਕ ਪਹਿਰ ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਤਬ ਸਿਖੋਂ ਨੇ ਕੜਾਹਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕੀਯਾ ਔਰ ਗੁਰੂ ਕੋ ਭੋਗ ਲਗਾਕਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਕਹਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖੋ ਜਿਸਨੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੇਖੇ ਧਰਮ ਪਰ ਸੀਸ ਦੇਨਾ ਹੈਂ ਵਹ ਇਸ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕੋ ਖਾਏ ਜੀਨੇ ਕੀ ਆਸ ਕੋ ਛੋੜ ਕਰ ਮੁਸਲੋਂ ਸੇ ਜੁਧ ਕਰੇ ਅਬ ਕੌਨ ਕਹੇ ਜੋ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਖਾਤਾ ਹੂੰ ॥

ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲ ਮੇਂ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤੋਪੋਂ ਮੇਂ ਗੰਧਕ ਕੇ ਗੋਲੇ ਭਰਵਾ ਦੀਯੇ ਜਬ ਸਵੇਰਾ ਹੂਵਾ ਤਬ ਪਠਾਨੋਂ ਨੇ ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ ਸੇ ਹਲਾ ਕੀਆ ਜਬ ਕਿ ਤੋਪ ਕੀ ਮਾਰ ਪਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਬ ਰਾਜਾ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੀਆ ਅਬ ਆਗੇ ਕੀ ਤਰਫ ਤੋ ਪਠਾਨੋਂ ਕੇ ਅੰਧੇਰਾ ਹੋ ਗਯਾ ਅਰ ਗੰਧਕ ਕੇ ਧੂਵੇਂ ਸੇ ਲਗੇ ਖਾਸਨੇ ਊਪਰ ਸੇ ਸਿਖੋਂ ਨੇ ਧਾਵੇ ਗੋਲੇ ਚਲਾਯੇ ਤਬ ਰੂਈ ਕੀ ਤਰਹ ਪਠਾਨ ਉਡਨੇ ਲਗੇ ਅਰ ਭਾਗਨੇ ਲਗੇ ਜੋ ਕਿ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਥੇ ਵਹ ਤੋ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਹਲੇ ਮੇਂ ਤੋਪੋਂ ਕੀ ਤਾਬ ਨਾ ਲਾ ਸਕੇ ਕਿੰਤੂ ਭਾਗ ਨਿਕਲੇ ਕਿਸੀ ਨੇ ਉਨਸੇ ਪੂਛਾ ਤੁਮ ਤੋ ਕਾਫਰੋਂ ਕੋ ਮਾਰਨੇ ਚਲੇ ਥੇ ਅਬ ਭਾਗਤੇ ਕਿਯੋਂ ਹੋ ਤਬ ਵਹ "ਪਡਤੇ ਮੇਂ ਆਗੇ ਸੇ ਜਬਾਬ ਦੇਤੇ ਹੈ" ਦਾ ਕਾਫਰਾਨ ਦੋ ਦਾ ਖੁਲਨਾ ਅਉਰ ਗੁਰਜ਼ਈ ਮੁੰਗਾ ਦੀਸਰਾ ਜੰਗਨਾਕਿੜਸ਼ੂ ॥

ਯਹ ਕਾਫਰ ਹੈਂ ਯਹ ਮੁਖ ਸੇ ਆਗ ਕੋ ਨਿਕਾਲਤੇ ਹੈਂ ਹਮ ਇਨਸੇ ਲੜ ਨਹੀਂ ਸਕਤੇ ਹੈਂ ॥

ਫਿਰ ਪਠਾਨੋਂ ਨੇ ਦੂਸਰਾ ਤੀਸਰਾ ਹਲਾ ਕੀਆ ਤੋਪੋਂਕੇ ਆਗੇ ਉਡਤੇ ਚਲੇਹੀ ਗਏ ਮਗਰ ਹਲੇ ਕਰਨੇ ਸੇ ਨਹੀਂ ਹਟੇ ਯਹਾਂ ਤਕ ਦਿਲਾਵਰੀ ਕੀ ਜੋ ਅਪਨੀ ਚੰਦਰੋਂ ਕੋ ਭਿਗੋਕਰ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਅਰ ਤੋਪੋਂ ਕੇ ਮੁਖ ਮੇਂ ਜਾਕਰ ਦੇਂਦੇ ਅਉਰ ਉਪਰ ਸੇਂ ਸਿਖ ਸਿਰ ਕਾਟਡਾਲੇ ਸੈਂਕੜੇ ਪਠਾਨੋਂ ਕੇ ਸਿਰ ਕਟ ਗਏ ਮਗਰ ਫਿਰ ਭੀ ਹਟੇ ਨਹੀਂ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਹਲੇ ਕਰਤੇ ਰਹੇ ਲੜਾਈ ਹੋਤੇ ੨ ਦਿਨ ਕਾ ਤੀਸਰਾ ਪਹਰ ਬਤੀਤ ਹੋਗਯਾ ਤਬ ਪਠਾਨੋ ਨੇ ਕਿਆ ਕੀਆ ਏਕ ਹਾਥਮੇਂ ਲੋਹੇ ਕੀ ਮੇਖ ਅਰੁ ਦੂਸਰੇ ਹਾਥਮੇਂ ਤੇਸ਼ੀ ਲੇਕਰ ਤੋਪੋਂ ਕੇ ਚਲਨੇ ਸੇ ਬੰਦ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਫਿਰ ਹਲਾ ਕਰਨੇ ਲਗੇ ਦਿਲਾਵਰੀ ਉਨ ਕੀ ਐਸੀ ਥੀ ਜੋ ਬਰਾਬਰ ਤੋਪੋਂ ਕੇ ਸਾਮਨੇ ਰੂਈ ਕੀ ਤਰਾਂ ਉੜਤੇ ਜਾਤੇ ਹੈਂ ਮਗਰ ਹਲੇ ਕਰਨੇ ਸੇ ਬਾਜ ਨਹੀਂ ਆਤੇ ਕਯੋਂਕ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਵਹ ਆਏ ਥੇ ਬਲਿਕੇ ਬਾਜੇ੨ਪਠਾਨੋਂਨੇਜਵਾਨੋਂਕੇ ਹਾਥੋਂ ਮੇਂਦੀ ਭੀ ਲਗੀ ਜਬਕਿ ਇਨਕਾ ਬਿਆ ਹੋਨੇ ਲਗਤਾ ਹੈ ਤਬਮੇਂਦੀ ਲਗਾਤੇ ਹੈਂ ਵਹ ਅਪਨੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕੋ ਛੋੜ ਕਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਚਲੇ ਆਏ ਥੇ ਆਖਰੀ ਹਲੇ ਮੇਂ ਪਠਾਨੋਂ ਨੇ ਤੋਪੋਂ ਕੀ ਰੰਜਕ ਲਾਡਨੇ ਵਾਲੀ ਜਗਾ ਮੇਂ ਜਾਕਰ ਮੇਖੋਂ ਕੋ ਗਾੜ ਦੀਆ ਹਜਾਰੋਂ ਪਠਾਨ ਤੋਪੋਂ ਕੇ ਸਾਹਮਨੇ ਉਡ ਗਏ ਮਗਰ ਅਖੀਰਮੇ ਤੋਪੋਂ ਕੋ ਬੰਦ ਹੀ ਕਰ ਦੀਆ ਤਬ ਘੋੜ ਚੜ੍ਹੀ ਫੌਜ ਸਿਖੋਂ ਕੀ ਤਲਵਾਰ ਕੋ ਲੈਕਰ ਮੈਦਾਨ ਮੇਂ ਨਿਕਲੀ ਅਬ ਆਗੇ ੨ ਪਠਾਨ ਭਾਗੇ ਜਾਤੇ ਹੈਂ ਅਉਰ ਪੀਛੇ ੨ ਸਿਖ ਉਨਕੋ ਕਾਟਤੇ ਜਾਤੇ ਹੈਂ ਆਖਰ ਕੋ ਪਠਾਨ ਭਾਗ ਗਏ ਅਉਰ ਮੈਦਾਨ ਸਿਖੋਂ ਕੇ ਹਾਥ ਮੇਂ ਆਇਆ ਇਸੀ ਲੜਾਈ ਮੇਂ ਸਰਦਾਰ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਗੋਲੀ ਲਗੀ ਅਰੁ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਉਸੀ ਭਰਾੜੀ ਪਰ ਸਰਦਾਰ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ ਸਸਕਾਰ ਹੂਆ ਅਰ ਉਸੀ ਜਗਾਂ ਮੇਂ ਉਨਕੀ ਸਮਾਧੀ ਬਨਾਈ ਗਈ ਚਾਰ ਹਜਾਰ ਰੁਪਈਯਾ ਕੀ ਜਾਗੀਰ ਉਸਕੇ ਸਾਥ ਲਗਾਈ ਗਈ ਅਰੁ ਧਰਮਸਾਲ ਅਉਰ ਮਕਾਨ ਭੀ ਉਸੀ ਜਗਾਂ ਮੇਂ ਬਨ ਗਯਾ ਅਉਰ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਨਿਹੰਗ ਉਸ ਜਗਾਂ ਮੇ ਬੈਠਾ ਅਬ ਤਕ ਵੁਹ ਜਾਗੀਰ ਜਾਰੀ ਹੈ ਅਬ ਸਿਖੋਂ ਨੇ ਅਟਕ ਵਾਲੀ ਫੌਜ ਕੋ ਖਬਰ ਕੀ ਵੁਹ ਭੀ ਤੁਰੰਤ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਅਉਰ ਪਿਸ਼ਾਵਰ [illegible] ਮੇਂ

ਕਾ ਪੂਰਾ ੨ ਕਬਜਾ ਹੋ ਗਯਾ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਘੁ-ਹਾਟ ਅਰੁ ਜਿਲਾ ਇਸਮੈਲ ਖਾਂ ਡੇਰਾਗਾਜ਼ੀ ਖਾਂ ਕੋ ਭੀ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਅਪਨਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੀਯਾ ਅਬ ਅਟਕ ਨਦੀ ਕੇ ਉਸ ਪਰ ਭੀ ਪਹਾੜੋਂ ਕੇ ਨੀਚੇ ੨ ਸਬ ਜਗਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ ਹੀ ਰਾਜ ਹੋ ਗਯਾ ਅਰ ਹਰ ਏਕ ਜਗਾਂ ਮੇਂ ਪਠਾਣੋਂ ਸੇ ਬੜੀ ੨ ਲੜਾਈਯੇਂ ਹੂਈ ਸਬ ਜਗਾਂ ਮੇਂ ਕਬਜਾ ਹੋਨੇ ਪਰ ਭੀ ਪਠਾਣ ਲੋਕ ਸਤਾਤੇ ਥੇ ਰਾਤ੍ਰੀ ਕੋ ਆਕਰ ਲੂਟ ਮਾਰ ਕਰ ਲੇਤੇ ਥੇ ਸਿਖੋਂ ਨੇ ਦੇਖਾ ਜੋ ਪਠਾਣ ਜੰਗਲੀ ਅਰੁ ਅਤੀ ਮੂਰਖ ਹੈਂ ਧਰਮ ਕਾ ਵਰਤਾਵ ਕਰਨੇ ਸੇ ਯਹ ਨਹੀਂ ਮਾਨਤੇ ਹੈਂ ਅਰੁ ਨਾ ਮਾਨੇਗੇ ਤਬ ਉਨਕੇ ਦੀਨ ਕੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਕਾਮ ਜਾਰੀ ਕੀਆ ਜਿਤਨੇ ਪਠਾਣ ਕਿ ਲੜਾਈ ਮੇਂ ਮਾਰੇ ਜਾਏ ਅਉਰ ਉਨਕੇ ਜਿਤਨੇ ਮੁਰਦੇ ਸਿਖੋਂ ਕੇ ਹਾਥ ਮੇਂ ਆ ਜਾਏਂ ਉਨਕੋ ਆਗ ਮੇਂ ਫੂਕ ਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੀਯਾ ਅਉਰ ਹਜਾਰੋਂ ਪਠਾਣੋ ਕੇ ਮੁਰਦੋਂ ਕੋ ਫੂਕ ਡਾਲਾ ਬਲਕਿ ਬਹੁਤਸੇ ਜੀਤੇ ਭੀ ਜੋਕੇ ਲੜਾਈ ਮੇਂ ਪਕੜੇ ਜਾਤੇ ਥੇ ਉਨਕੋ ਭੀ ਚਿਖਾ ਮੇਂ ਧਰ ਕਰ ਸਵਾ ਕਰ ਛੜਤੇ ਥੇ ਪਠਾਣੋ ਨੇ ਦੇਖਾ ਅਬ ਤੋ ਮਰ ਕਰ ਜਲਾਯੇ ਜਾਯੇਂਗੇ ਤਬ ਕਾਫਰ ਬਨੈਂਗੇ ਅਰੁ ਦੋਜ਼ਖ ਮੇਂ ਜਾਯੇਂਗੇ ਤਬ ਵਹ ਕੁਛ ੨ ਬਾਜ਼ ਆਨੇ ਲਗੇ ਫਿਰ ਜਹਾਂ ਕਹੀਂ ਮਸਜਿਦ ਕੋ ਦੇਖਤੇ ਤੁਰੰਤ ਜਲਾ ਦੇਤੇ ਹਜਾਰੋਂ ਮਸਜਿਦੋਂ ਕੋ ਫੂਕ ਦੀਅ ਥਾ ਅਰੁ ਕੋਈ ਭੀ ਪਠਾਣ ਕਾਨੋ ਮੇਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਧਰ ਕਰ ਭਾਂਗ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਤਾ ਥਾ ਜਿਸ ਗ੍ਰਾਮ ਮੇਂ ਗੋਬਦ ਹੋ ਜਾਏ ਉਸ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਸਿਖੋਂ ਕੀ ਫੌਜ ਜਾ ਕਰ ਜਲਾ ਦੇਤੀ ਥੀ ਕਯੋਂਕਿ ਸਿਖ ਲੋਕ ਗੋ ਬ੍ਰਾਹਮ ਅਰ ਸਾਧੂਵੋਂ ਕੀ ਰਖਯਾ ਮੇਂ ਅਪਨੇ ਕੋ ਕੁਰਬਾਨੀ ਸਮਝਤੇ ਥੇ ਪੰਜਾਬ ਮੇ ਜਿਤਨੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਿ ਪਠਾਣੋ ਨੇ ਕੀਯੇਂ ਉਨ ਸਬਕਾ ਪੂਰਾ ੨ ਬਦਲਾ ਤੋ ਸਿਖੋਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਲਿਯਾ ਥਾ ਕਯੋਂਕਿ ਦਯਾਵਾਨ ਬਹੁਤ ਥੇ ਮਗਰ ਰੁਪਈਆ ਮੇਂ ਏਕ ਪੈਸਾ ਬਦਲਾ ਤੋ ਸਿਖੋਂ ਨੇ ਜਰੂਰ ਲੀਯਾ ਥਾ ਫਿਰ ਜਿਸ ਕਾਲ ਮੇ ਪਲਟਨੋਂ ਅਉਰ ਰਿਸਾਲੋਂ ਕੇ ਸਿਪਾਈ ਸਿਖੋਂ ਕੋ ਘਰੋਂ ਕੇ ਜਾਨੇ ਕੇ ਲੀਯੇ ਛੁਟੀਯੇਂ ਮਿਲਤੀ ਥ ਅਉਰ ਵਹ ਜਬ ਕਿ ਦਸ ਯਾ ਬੀਸ ੨ ਮਿਲ ਕਰ ਅਪਨੇ ਘਰੋਂ ਕੀ ਤਰਫ ਚਲਤੇ ਥੇ ਤਬ ਜਿਸ ਗ੍ਰਾਮ ਮੇਂ ਜਾਤੇ ਵਹਾਂ ਪਰ ਮਸਜਿਦ ਕੋ ਖੋਜ ਲੇਤੇ ਸਿਖੋਂ ਕੇ ਆਨੇ ਕੋ ਸੁਨ ਕਰ

ਪਠਾਣ ਮਸੀਤ ਮੇ ਭਾਗ ਜਾਤੇ ਥੇ ਅਊਰ ਸਿਖ ਉਸਮੇਂ ਅਪਨਾ ਡੇਰਾ ਜਮਾਤੇ ਉਸ ਮੇਂ ਭੋਜਨ ਕੋ ਬਨਾ ਕਰ ਖਾਤੇ ਪੀਤੇ ਜਬ ਕਿ ਸਵੇਰ ਚਲਨੇ ਲਗਤੇ ਤਬ ਮਸਜਿਦ ਕੋ ਫੂਕ ਫਾਕ ਕਰ ਬੋਲ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਗੁਰੂੰ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਜਗਾ ਕਰ ਚਲ ਦੇਤੇ ਫਿਰ ਸਿਖੋਂ ਮੇਂ ਇਤਨਾ ਬੜਾ ਧਰਮ ਥਾ ਜੋ ਪਠਾਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਰੁ ਲੜਕੇ ਪਰ ਹਾਥ ਕੋ ਨਹੀਂ ਉਠਾਤੇ ਥੇ ਅਗਰ ਕਹੀਂ ਬੜੀ ਸੁੰਦਰ ਕਿਸੀ ਪਠਾਣ ਕੀ ਲੜਕੀ ਉਨਕੇ ਹਾਥਮੇਂ ਆ ਜਾਤੀਥੀ ਪਿਛੇ ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਧਰਮ ਸੀ ਕਿ ਵੋਹ ਜਦ ਪਠਾਨਾ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਕੋ ਯੁਧ ਮੇਂ ਜਾਂ ਮਾਰ ਧਾੜ ਵਿਖੇ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋ ਖਾਲਸਾ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕਰ ਸ਼ੁਧ ਕਰਕੇ ਆਪਨੇ ਘਰਾਂ ਮੇਂ ਵਵਾਹ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਸਿਖੋਂ ਜੈਸਾ ਕੋਈ ਮਤ ਭੀ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕਾ ਹਿਤਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ ਮੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੜਾ ਉਪਕਾਰ ਕੀਯਾ ਹੈ ਅਗਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿਖ ਮਤ ਕੋ ਨ ਚਲਾਤੇ। ਤਬ ਪੰਜਾਬ ਮੇਂ ਹਿੰਦੂ ਭੀ ਕੋਈ ਨ ਰਹਤਾ ਜਿਤਨੇ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਮੇਂ ਹਿੰਦੂ ਦਿਖਾਤੇ ਹੈਂ ਯਹ ਸਬ ਉਨਹੀ ਕਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ ਫਿਰ ਅਗਰ ਸਿਖ ਮਤ ਕੋ ਨ ਚਲਾਤੇ ਤਬ ਜ਼ਾਲਮੋ ਸੇ ਬੁਰਾਈਆਂ ਕਾ ਬਦਲਾ ਕੌਨ ਲੇਤਾ ਅਰੁ ਜਾਟੋ ਮੇਂ ਬੀਰਤਾ ਕਹਾਂ ਸੇ ਆਤੀ ਉਨਕੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੇਂ ਇਤਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਾਹਿਰ ਕੋ ਭੀ ਬੀਰ ਬਨਾ ਦੇਤੀ ਹੈ ਅਰੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੇ ਇਸ ਦੇਸਮੇਂ ਘਰ ੨ ਮੇਂ ਭਗਤੀ ਹੋਗਈ ਹੈ ਸਤ ਸੰਗ ਕਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲ ਰਹਾ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਸੇ ਬਿਨਾ ਅਉਰ ੨ ਦੇਸੋਂ ਮੇਂ ਨਾ ਤੋ ਇਤਨੀ ਭਗਤੀ ਹੈ ਅਰੁ ਨ ਇਤਨਾ ਸਤ ਸੰਗ ਹੈ ਅਰੁ ਨਾ ਇਤਨੀ ਦਯਾ ਹੈ ਸਿਖੋਂਮੇਂ ਉਸ ਕਾਲ ਮੇਂ ਅਤੀ ਦਯਾ ਅਰੁ ਧਰਮ ਥਾ ਪੰਜਾਬ ਮੇਂ ਜਿਸ ੨ ਜ਼ਿਲੇ ਮੇਂ ਫ਼ੌਜੋਂ ਕੀ ਛਾਵਨੀਯੇਂ ਥੀ ਉਸੀ ੨ ਜਿਲੇ ਕੇ ਸਿਖ ਲੋਕ ਬੜਾ ਦਾਨ ਪੁਨ ਕਰਤੇ ਥੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਕੇ ਪੀਛੇ ਹਰ ਏਕ ਪਲਟਨ ਅਰੁ ਰਸਾਲਾ ਮੇਂ ਰੁਪਈਆ ਨਾਲੀ ਪੀਛੇ ਅਉਰ ਸਰਦਾਰ ਪਾਂਚ ਰੁਪਈਯਾ ਸੇ ਸੌ ਰੁਪਈਯ ਤਕ ਦੇਤੇ ਏਕ ੨ ਪਲਟਣਮੇਂ ਚਾਰ੨ ਪਾਂਚ ੨ ਹਜਾਰ ਰੁਪਈਯਾ ਜਮਾ ਹੋ ਜਾਤਾ ਅਰ ਉਨਕਾ ਭੰਡਾਰਾ ਹੋਤਾ ਸਬ ਸ਼ੈਹਰ ਮੇ ਡੌਨੀ ਪਿਟ ਜਾਤੀ ਆਜ ਫਲਾਨੀ ਪਲ਼ਟਣ ਮੇਂ

ਭੰਡਾਰਾਹੈ ਸਬ ਕੋਈ ਗਰੀਬ ਸਾਧੂ ਅਰੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਉਥੇ ਭੋਜਨ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਚਲੈਂ ਬੜੇਤੰਬੂ ਅਰੁ ਚਾਂਦਨੀਯਾਂ ਲਗ ਜਾਤੀਆਂ ਅਰੁ ਬੜੇ੨ ਸਰਦਾਰ ਕਮਰੇਂ ਕਸਕੇ ਖੜੇ ਹੋਜਾਤੇ ਜਬ ਕੋਈ ਗਰੀਬ ਮੈਲੇ ਕਪੜੇ ਵਾਲਾ ਭੀ ਜਾਤਾ ਤਬ ਏਕ ਸਰਦਾਰ ਉਸਕੇ ਪੈਰੋ ਕੋ ਪਕੜ ਕਰ ਮਲਨੇ ਲਗ ਜਾਤਾ ਦੂਸਰਾ ਸੋਨੇ ਕੇ ਗਡਵੇ ਸੇ ਉਸਕੇ ਪੈਰੋਂ ਪਰ ਜਲਛੋੜਨੇ ਲਗ ਜਾਤਾ ਤੀਸਰਾ ਸੁਪੇਦ ਰੁਮਾਲਸੇ ਪੂੰਛਕਰ ਉਸਕੋ ਸੁਪੇਦ ਚਾਂਦਨੀ ਪਰ ਬਿਠਾ ਦੇਤਾ ਜਬ ਕੇ ਸਬ ਲੋਕ ਗਰੀਬ ਜਮਾ ਹੋ ਜਾਤੇ ਤਬ ਬੜੇ ੨ ਸਰਦਾਰ ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਹਾਥ ਸੇ ਬੜੀ ਸਰਦਾ ਸੇ ਪਰੋਸਤੇ ਜਬ ਲੋਕ ਖਾ ਚੁਕਤੇ ਤਬ ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਸੇ ਉਨਕੀ ਜੂਠੀ ਪਤੱਲੋਂ ਕੋ ਉਠਾਤੇ ਆਜ ਇਸ ਪਲਟਣ ਮੇਂ ਭੰਡਾਰਾ ਅਰੁ ਕਲ ਦੂਸਰੀ ਮੇਂ ਹੋਗਾ ਪਰਸੋਂ ਤੀਸਰੀ ਮੇਂ ਇਸੀ ਤਰਾਂ ਸਾਵਣ ਕਾ ਅਰੁ ਕਾਤਿਕਕਾ ਮਹੀਨਾ ਭੰਡਾਰੇ ਮੇਂ ਬੀਤ ਜਾਤਾਸੀ ਏਸਾ ਭਗਤੀਥੀ ਅਰੁ ਫਿਰ ਜਿਸ ਦਿਨ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤ ਹੋਤੀ ਉਸ ਦਿਨ ਸਬ ਗੁਰਦੁਆਰਿਓਂ ਮੇਂ ਸੈਂਕੜੇ ਥਾਲ ਕੜਾਪ੍ਰਸਾਦੁ ਕੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਤੇ ਥੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮੇਂ ਤੋ ਕੁਛ ਅੰਤ ਨਹੀ ਥਾ ਜਬ ਕੇ ਹੋਲੀਓਂ ਕੇ ਦਿਨ ਆਤੇ ਤਬ ਲਾਹੌਰ ਸਰਕਾਰ ਜਬ ਹੋਲੀ ਖੇਲਤੀ ਥੀ ਹਜਾਰੋ ਰੁਪਈਓਂ ਕਾ ਗੁਲਾਬ ਅਰੁ ਗੁਲਾਲ ਉੜ ਜਾਤਾ ਥਾ ਜਬ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਹੋਲਓਂ ਮੇਂ ਸਵਾਰੀ ਨਿਕਲਤੀ ਥੀ ਚਾਰ ਪਾਂਚ ਸੈ ਰੰਡੀਓਂ ਕੋ ਸਿਪਾਹੀਓਂ ਕੀ ਵਰਦੀ ਪਹਨਾ ਕਰ ਹਥਆਰੁ ਬਾਂਦ ਕਰ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਅਰਦਲ ਮੇ ਵਹ ਚਲਤੀ ਥੀ ਉਸਕਾ ਨਾਮ ਸਰਕਾਰ ਖਸੀ ਪਲਟਨ ਰਖਾ ਥਾ ਉਸ ਕਾਲ ਮੇਂ ਲਾਹੌਰ ਏਕ ਇੰਦ੍ਰ ਕੀ ਪੁਰੀ ਬਨ ਜਾਤਾ ਥਾ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੜਾ ਹੀ ਸਾਧੂਵੋਂ ਕਾ ਭਗਤ ਦਾ ਅਰੁ ਅੰਤਯੰਤ ਦਾਨੀ ਭੀ ਥਾ ਜੋ ਉਸ ਸੇ ਮਿਲਤਾ ਵਹ ਅਮੀਰ ਹੋ ਜਾਤਾ ਥਾ ॥

ਏਕ ਦਫਾ ਏਕ ਮਿਰਾਸੀ ਨੇ ਆਕਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋ ਗਾਇਨ ਕਰਕੇ ਖੁਸ ਕੀਯਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਸੇ ਕਹਾ ਕੁਛ ਮਾਗ ਮਿਰਾਸੀ ਨੇ ਕਹਾ ਸਰਕਾਰ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਸੇ ਅਪਨੇ ਸਰੀਰ ਕੋ ਲਗਾ ਦੇਈਏਹੀ ਮੈਂ ਮੰਗਤਾ ਹੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਠ ਕਰ ਉਸਕੋ ਜਫਾ ਪਾਕਰ ਛੋੜ ਦੀਆ ਤਬ ਵਹ ਮਿਰਾਸੀ ਅਪਨੇ ਸਰੀਰ ਕੇ ਸਬ ਅੰਗੋ ਕੋ ਦੇਖਨੇ ਲਗਾ ਮਿਰਾਸੀ ਸੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੂਛਾ ਤੁਮ ਕਿਆ ਦੇਖਤੇ ਹੋ ਉਸਨੇ ਕਹਾ

ਮੈਨੇ ਸੁਨਾ ਥਾ ਸਰਕਾਰ ਪਾਰਸ ਹੈ ਜੋ ਉਸਕੇ ਸਾਥ ਲਗ ਜਾਤਾ ਹੈ ਵਹ ਸੋਨਾ ਹੋ ਜਾਤਾ ਹੈ ਅਬ ਮੈ ਆਪਨੇ ਸਰੀਰ ਕੋ ਦੇਖਤਾ ਹੂੰ ਯਹ ਸੋਨਾ ਨਹੀ ਹੂਵਾ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਉਸਕੀ ਵਾਰਤਾ ਕੋ ਸੁਨਕਰ ਹਸੀ ਅਰ ਏਕ ਹਜਾਰ ਰੁਪਈਆ ਅਰੁ ਏਕ ਦੁਸਾਲਾ ਅਉਰ ਏਕ ਘੋੜਾ ਉਸ ਕੋ ਇਨਾਮ ਦੀਆ ਮਿਰਾਸੀ ਨੇ ਕਹਾਂ ਅਬ ਮੈਂ ਸੋਨਾ ਹੋਗਯਾ ॥

ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੋ ਮਹਾਤਮੋਂ ਸੇ ਮਿਲਨੇ ਕਾ ਅਰੁ ਉਨਕੇ ਵਚਨੋ ਕੋ ਸੁਨਨੇ ਕਾ ਭੀ ਬੜਾ ਸ਼ੌਕ ਥਾ ਏਕ ਦਿਨ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਮੇਂ ਸਤ ਸੰਗੀ ਮਹਾਤਮੋਂ ਕਾ ਕੁਛ ਜ਼ਿਕਰ ਚਲਾ ਥਾ ਤਬ ਏਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਕਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰ ਮੇ ਏਕ ਖਤ੍ਰੀ ਬੂਢਾ ਬੜਾ ਸਤਸੰਗੀ ਹੈ ਉਸਕੇ ਬਰਾਬਰ ਦੂਸਰਾ ਏਸਾ ਵਹਾਂ ਪਰ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸਕੈ ਬੁਲਾਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਹੁਕਮ ਦੀਆ ਤੁਰੰਤ ਸਵਾ-ਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰ ਮੇਂ ਆਕਰ ਉਸਕੋ ਲੇ ਗਯਾ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਵਹ ਲਾਹੌਰ ਮੇਂ ਪਹੁੰਚਾ ਜਿਸ ਕਾਲ ਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਮੇਂ ਵਹ ਗਯਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸਕੀ ਇਤਨੀ ਇਜ਼ਤ ਕੀ ਜੋ ਅਪਨੀ ਸਵ-ਰਨ ਕੀ ਕੁਰਸੀ ਪਰ ਉਸਕੋ ਬਿਠਾਯਾ ਆਪ ਦੂਸਰੀ ਕੁਰਸੀ ਪਰ ਬੈਠੇ ਅਬ ਸਤਸੰਗ ਕੀ ਬਾਤੇਂ ਹੋਨ ਲਗੀ ਜਬਕਿ ਸਤ ਸੰਗ ਕੀ ਬਾਤ ਚੀਤ ਹੋ ਚੁਕੀ ਤਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨਸੇ ਪੂਛਾ ਬਾਬਾ ਹਮਕੋ ਕਯਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ਉਸਨੇ ਕਹਾ ਸਰਕਾਰ ਕੋ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮਰਨੇ ਕੋ ਯਾਦ ਰਖਨਾ ਚਾਹੀਏ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਹਾ ਮਰਨੇ ਕੋ ਯਾਦ ਰਖਨੇ ਸੇ ਕਯਾ ਫਲ ਹੋਗਾ ਉਸਨੇ ਕਹਾ ਮਰਨੇ ਕੇ ਯਾਦ ਰਖਨੇ ਸੇ ਕਬੀ ਭੀ ਬੁਰਾ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਹੋਗਾ ਕਯੋਂਕਿ ਜਿਤਨੇ ਬੁਰੇ ਕਰਮ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਵਹ ਸਬ ਮਰਨੇ ਕੇ ਭੁਲਾਨੇ ਸੇ ਹੀ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਹਾ ਠੀਕ ਹੈ ਆਪ ਕੁਛ ਹਮ ਸੇ ਜਾਗੀਰ ਕੋ ਲੇਂ ਲੇਂ ਉਸਨੇ ਕਹਾ ਦਾਨ ਲੇਨੇ ਕਾ ਮੇਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਹਾ ਕੋਈ ਗ੍ਰਾਮੋਂ ਕਾ ਠੇਕੇ ਆਪ ਲੇਂ ਲੇ ਆਪਕੋ ਸਸਤਾ ਦੀਆ ਜਾਵੈਗਾ ਉਸਨੇ ਕਹਾ ਮੈਂ ਬੂੜਾ ਹੋ ਗਯਾ ਹੂ ਮੇਰੇ ਸੇ ਯਹ ਕਾਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਤਾ ਹੈ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਹਾ ਦਸ ਬੀਸ ਹਜਾਰ ਰੁਪਈਆ ਨਕਦ ਲੇਂ ਲੇ ਉਸਨੇ ਕਹਾ ਯਹ ਬੋਝ ਮੇਰੇ ਸੇ ਉਠਾਯਾ ਨਹੀ ਜਾਤਾ ਹੈ ਜਬਕਿ ਬਹੁਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਹਾ ਤਬ ਉਸਨੇ ਕਹਾ ਮੈਂ ਦਲਾਲੀ ਕਰਤਾ ਹੂ ਜਿਤਨੇ ਖਰਚੇ

ਕੀ ਹਮਕੋ ਜਰੂਰਤ ਹੈ ਉਤਨਾ ਹਮਕੋ ਮਿਲ ਜਾਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸੀ ਮੇਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਤਾ ਹੂ ਮੇਰੇ ਕੋ ਦਾਨ ਪਤ੍ਰ ਲੇਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀ ਕੁਛ ਭੀ ਸਰਕਾਰ ਸੇ ਉਸਨੇ ਅੰਗੀ ਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਆ ਅਉਰ ਸਰਕਾਰ ਸੇ ਬਿਦਾ ਹੋਕਾਰ ਅਪਨੇ ਘਰ ਮੇਂ ਚਲਾ ਆਇਆ ਏਸਾ ਭਾਰੀ ਤਯਾਗ ਪਹਲੇ ਵਾਲੇ ਸਤ ਸੰਗਤੋਂ ਮੇਂ ਥਾ ਇਸੀਕਾ ਨਾਮ ਧਾਰਣਾ ਹੈ ॥

ਆਜ ਕਲ ਕੇ ਜੋ ਕਿਮਖਟੂ ਸਤ ਸੰਗੀ ਹੈਂ ਵਹ ਦੋ ਚਾਰ ਪੁਸਤਕ ਵੇਦਾਤ ਕੇ ਪੜ ਕਰ ਪੋਥੀ ਕੋ ਬਗਲ ਮੇਂ ਦਬਾ ਦੇਸਾਂਤਰ ਮੇਂ ਜਾ ਕਰ ਏਕ ਕਾਲਾ ਆਸਨ ਰਖ ਕਰ ਸੰਤ ਬਨ ਕਰ ਲੋਕੋਂ ਸੇ ਧਨ ਕੋ ਠਗਤੇ ਫਿਰਤੇ ਹੈਂ ਪੰਜਾਬ ਮੇਂ ਇਸ ਕਾਮ ਕੋ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਖੰਡ੍ਰੀ ਅਰੋੜੇ ਕਈ ਏਕ ਨਗਰੋਂ ਮੇਂ ਹੈਂ ॥

ਅਉਰ ਏਕ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਵਾਰਤਾ ਕੋ ਸੁਨਾਤੇ ਹੈਂ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਰਾਜ ਮੇਂ ਏਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਕੁਛ ਗ੍ਰਾਮੋਂ ਕਾ ਠੇਕਾ ਲੀਆ ਠੇਕੇ ਮੇਂ ਉਸਕੋ ਏਕ ਲਾਖ ਰੁਪਈਯਾ ਘਾਟਾ ਪੜ ਗਯਾ ਤਬ ਵਹਾਂ ਕੇ ਹਾਕਮ ਨੇ ਉਸਕੋ ਬੜਾ ਤੰਗ ਕੀਆ ਵਹ ਭਾਗ ਕਰ ਲਾਹੌਰ ਮੇਂ ਚਲਾ ਗਯਾ ਆਗੇ ਸਰਕਾਰ ਸੇ ਮਿਲਨਾ ਵਹਾਂ ਪਰ ਬੜਾ ਹੀ ਕਠਨ ਥਾ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਪਾਸ ਆਠ ਖਤ੍ਰੀ ਰਹਤੇ ਥੇ ਵਹ ਭਈਯਾ ਕਹਲਾਤੇ ਥੇ ਰਾਤ੍ਰੀ ਕੋ ਵਹੀ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਪਲੰਗ ਕਾ ਪਹਰਾ ਦੇਤੇ ਥੇ ਤਨਖਾ ਤੋ ਉਨਕੀ ਚਾਰ ੨ ਰੁਪਈਆ ਮਹੀਨਾ ਥੀ ਮਗਰ ਖਰਚ ਏਕ ੨ ਕਾ ਪਚਾਸ ੨ ਰੁਪਈਯਾ ਰੋਜ ਕਾ ਥਾ ਉਨਕੋ ਹਜਾਰੋਂ ਰੁਪਈਯਾ ਨਿਤਯ ਕੀ ਆਮਦਨੀ ਥੀ ਜੋ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰ ਸੇ ਮਿਲਨਾ ਚਾਹਿਤਾ ਥਾ ਪਹਲੇ ਉਨਸੇ ਮਿਲਤਾ ਵਹ ਅਪਨੀ ਪੂਜਾ ਉਸਸੇ ਕਰਾ ਲੇਤੇ ਅਰੁ ਉਸਕੋ ਵਕਤ ਬਤਲਾ ਦੇਤੇਥੇ ਵਹ ਕਾਰ ਦਾਰ ਜਾ ਕਰ ਏਕ ਭਈਯਾ ਸੇ ਮਿਲਾ ॥

ਭਈਯਾ ਨੇ ਉਸਸੇ ਅਪਨੀ ਪੂਜਾ ਕਰਾ ਕਰ ਕਹਾ ਦਰਬਾਰ ਕੇ ਸਮੇ ਆਪ ਵਹਾਂ ਪਰ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹਨਾ ਵਹ ਦਰਬਾਰ ਕੇ ਸਮੇ ਮੇਂ ਵਹਾਂ ਬਾਹਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਗਯਾ ਭਈਯਾ ਨੇ ਉਸਕੋ ਲੇ ਜਾਕਰ ਸਰ-ਕਾਰ ਕੇ ਸਾਮਨੇ ਖੜਾ ਕਰ ਦੀਯਾ ਦੀਵਾਨਨੇ ਉਸਕਾ ਹਾਲ ਸਰਕਾਰ ਸੇ ਕਹ ਦੀਆ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸਸੇ ਪੂਛਾ ਤੂ ਅਬ ਕਯਾ ਚਾਹਿਤਾ ਹੈਂ ਉਸਨੇ ਕਹਾ ਮਹਾਰਾਜਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਸੇ ਏਕ ਬਿੰਦੀ ਛੁੜਾਨੀ ਚਾਹਿਤਾ

ਹੂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਹਾ ਏਕ ਬਿੰਦੀ ਭੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤੁਮਕੋ ਏਕ ਬਿੰਦੀ ਛੋੜ ਦੀ। ਪਾਸ ਸੇ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਕਹਾ ਮਹਾਰਾਜ ਏਕ ਬਿੰਦੀ ਛੋੜਨੇ ਸੇ ਨਬੇਹ ਹਜਾਰ ਛੂਟ ਗਯਾ. ਅਰੁ ਬਾਕੀ ਤੋ ਅਬ ਦਸ ਹਜਾਰ ਹੀ ਰਹ ਗਯਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਹਾ ਕੈਸੇ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਕਹਾ ਏਕ ਅੰਕ ਕੇ ਪੀਛੇ ੫ ਬਿੰਦੀ ਦੇਨੇ ਸੇ ਲਾਖ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਚਾਰ ਦੇਨੇ ਸੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋਤਾ ਹੈ ਜਬਕਿ ਏਕ ਬਿੰਦੀ ਆਪਨੇ ਛੋੜ ਦੀ ਤਬ ਬਾਕੀ ਚਾਰ ਹੀ ਰਹ ਗਈ ਚਾਰ ਕਾ ਦਸ ਹਜਾਰ ਹੂਵਾ ਨਬ ਹਜਾਰ ਛੂਟ ਗਯਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਹਾ ਇਸਨੇ ਸਰਕਾਰ ਕੋ ਧੋਖਾ ਦੀਆ ਹੈ ਮਗਰ ਅਬ ਤੋ ਸਰਕਾਰਨੇ ਏਕ ਬਿੰਦੀ ਛੋੜਨੇ ਕੋ ਕਹ ਹੀ ਦੀਆ ਹੈ॥

ਨਬੇ ਹਜਾਰ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਪਾਸ ਜਾਨੇ ਸੇ ਏਕ ਦਮ ਹੀ ਛੂਟ ਗਯਾ ਸਰਕਾਰ ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਨਹੀਂ ਥੀ ਮਗਰ ਸਰਕਾਰਕੀ ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਅਉਰ ਉਦਾਰਤਾ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਥੀ ਕੁਲ ਤੀਨ ਕਰੋੜ ਕੀ ਸਾਲ ਮੇਂ ਆਮਦਨੀ ਰਿਯਾਸਤ ਮੇ ਥੀ ਜਿਸਮੇਂ ਏਕ ਕਰੋੜ ਕੀ ਜਾਗੀਰੇਂ ਸਾਧੂ ਅਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੋ ਕੋ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੇ ਰਖੀ ਥੀਂ ਏਕ ਦਫਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਸੇ ਪੂਛਾ ਕਿਤਨਾ ਧਰਮ ਖਾਤਾ ਹੈ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਕਹਾ ਮਹਾਰਾਜ ਤਿਹਾਈ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਹਾ ਦੀਵਾਨ ਜੀ ਥੋੜਾ ਹੈ ਅਦਾ ਹੋਤਾ ਤੋ ਅਛਾ ਥਾ ਐਸੀ ਸਰਕਾਰ ਉਦਾਰ ਅਉਰ ਦਾਨੀ ਥੀ ਜਿਸ ਕਾਲ ਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਕੋ ਫਤੇ ਕੀਆ ਥਾ ਤਬ ਦੀਵਾਨ ਸਾਵਣ ਮਲ ਕੋ ਮੁਲਤਾਨ ਕਾ ਹਾਕਮ ਬਨਾਯਾ ਥਾ ਥੋੜੇ ਸੇ ਬਰਸੋਂ ਕੇ ਪੀਛੇ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਮਨ ਮੇਂ ਆਇਆ ਕਿ ਮੁਲਤਾਨ ਮੇਂ ਚਲ ਕਰ ਦੇਖਨਾ ਚਾਹਿਯੇ ਸਾਵਣ ਮਲ ਕਾ ਕੈਸਾ ਇੰਤਜਾਮ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਸੇ ਕੂਚ ਕਰ ਦੀਆ ਜਬ ਕਿ ਛੇ ਸਾਤ ਕੋਸ ਮੁਲਤਾਨ ਬਾਕੀ ਰਹ ਗਯਾ ਤਬ ਸਵੇਰੇ ਸਰਕਾਰ ਅਕੇਲੀ ਫੌਜ ਸੇ ਆਗੇ ਬੜ ਗਈ ਏਕ ਕੂਵੇ ਕੇ ਉਪਰ ਏਕ ਬੂਢਾ ਸਾ ਜਟ ਬੈਠਾ ਥਾ ਸਰਕਾਰ ਜਾ ਕਰ ਉਸਕੇ ਅਰਟ ਸੇ ਟਿੰਡ ਕੋ ਖੋਲਨੇ ਲਗੀ ਤਬ ਉਸ ਜਟ ਨੇ ਕਹਾ ਵਹ ਕਾਣਿਆ ਦੁਆਈ ਸਾਵਣ ਮਲ ਦੀ ਟਿੰਡ ਨਾ ਖੋਲੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਟਿੰਡ ਕੋ ਛੋੜ ਦੀਆ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਕੇ ਪੀਛੇ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰ ਟਿੰਡ ਕੋ ਖੋਲਨੇ ਲਗੀ ਤਬ ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਪਹਲੇ

ਵਾਲੀ ਹੀਂ ਬਾਤ ਹੀਂ ਕਹੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫਿਰ ਟਿੰਡ ਕੋ ਛੋੜ ਦੀਆ ਇਸੀ ਤਰਾਂ ਬਾਰੰ ੨ ਸਰਕਾਰ ਉਸਸੇ ਹਾਸੀ ਕਰੈ ਅਰੁ ਵਹ ਸਾਵਣ ਮਲ ਕੀ ਦੁਹਾਈ ਦੇਤਾ ਜਾਏ ਇਤਨੇ ਮੇਂ ਸਬ ਫੌਜ ਉਸੀ ਜਗਾਂ ਮੇਂ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਉਸੀ ਜਗਾਂ ਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਡੇਰਾ ਲਗਾਨੇ ਕਾ ਹੁਕਮ ਦੀਆ ਉਸੀ ਜਗਾਂ ਮੇਂ ਡੇਰਾ ਲਗ ਗਯਾ ਅਬ ਉਸ ਜਟ ਕੇ ਹੋਸ਼ ਖਿਗੜ ਜੋ ਜਿਸਕੋ ਮੈਨੇ ਕਾਨਾ ਕਹਾ ਥਾ ਵਹ ਤੋ ਆਪ ਹੀ ਰੰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਥਾ ਜਬ ਸਰ ਕਰ ਬੈਠੀ ਤਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੀਆ ਉਸ ਕੂਵੇ ਵਾਲੇ ਜਟ ਕੋ ਬੁਲਾਵੋ ਵਹ ਜਾਟ ਤੁਰੰਤ ਪਕੜਾ ਆਇਆ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸਕੋ ਕਹਾ ਜਦ ਮੈਨੇ ਆਪਕੀ ਟਿੰਡ ਕੋ ਹਾਥ ਲਗਾਯਾ ਥਾ ਉਸ ਕਾਲ ਮੇਂ ਜੋ ਤੂੰ ਨੇ ਕਹਾ ਥਾ ਅਬ ਫਿਰ ਉਸੀ ਤਰਾਂ ਤੂੰ ਕਹੋ ਜਾਟ ਨੇ ਕਹਾ ਮੈਂ ਭੂਲ ਗਯਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਹਾ ਜਬ ਤਕ ਤੂੰ ਉਸੀ ਤਰਾਂ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਕਹੇਗਾ ਤਬ ਤਕ ਤੂੰ ਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਜਾਏਗਾ ਲਾਚਾਰ ਹੋਕਰ ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਉਸੀ ਤਰਾਂ ਕਹਾ ਤਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਿਵਾਨ ਸੇ ਕਹਾ ਦੀਵਾਨ ਜੀ ਇਸੀ ਜਟ ਕੇ ਕਹਨੇ ਸੇ ਮਾਲੂਮ ਹੋ ਗਯਾ ਜੋ ਸਾਵਣ ਮਲ ਕਾ ਇੰਤਜਾਮ ਬਹੁਤ ਅਛਾ ਹੈ ਅਬ ਮੁਲਤਾਨ ਜਾਨੇ ਕੀ ਕੋਈ ਜਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਅਉਰ ਇਸ ਕੂਵੇ ਕੋ ਇਸ ਜਟ ਕੇ ਨਾਮ ਸੇ ਮਹਾਫੀ ਲਿਖ ਦੇਵੋ ਵਹ ਕੂਵਾ ਜਟ ਕੋ ਮਹਾਫੀ ਮਿਲਗਯਾ ਅਉਰ ਸਰਕਾਰ ਉਸੀ ਜਗਾਂ ਸੇ ਲਾਹੌਰ ਵਾਪਸ ਚਲੀ ਆਈ ਸਰਕਾਰ ਐਸੀ ਉਦਾਰ ਥੀ ਜਬ ਕਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਰਾਜ ਹੋ ਗਿਆ ਤਬ ਉਸ ਜਟ ਸੇ ਮਹਾਫੀ ਕਾ ਸਬਬ ਪੂਛਾ ਗਯਾ ਤਬ ਉਸਨੇ ਯਹੀ ਊਪਰ ਵਾਲਾ ਕਾਰਣ ਬਤਲਾਯਾ ਅਬ ਤਕ ਵਹ ਮਹਾਫੀ ਬਨੀ ਹੈ ॥

ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਜਮਾਨਾ ਕਾ ਹਾਲ ਸੁਨਾ ਹੈ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸ ਜੀ ਜਿਸ ਕਾਲ ਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਏਕ ਰਖਨੀ ਵੇਸ਼ਯਾ ਕੋ ਲਾਹੌਰ ਸੇ ਨਿਕਾਲ ਕਰਕੇ ਲੇ ਗਏ ਤਬ ਤਿਸ ਰੰਡੀ ਕੇ ਬਾਪ ਨੇ ਉਨਕੇ ਪੀਛੇ ਤੋਪ ਦਾਗੀਸਰ ਨੇ ਜਬ ਤੋਪ ਕੀ ਆਵਾਜ ਸੁਨੀ ਤਬ ਪੂਛਾ ਕੈਸੀ ਤੋਪ ਕੀ ਆਵਾਜ ਹੈ ਲੋਕੋ ਨੇ ਹਾਲ ਕਹਾ ਤਬ ਤਿਸ ਰੰਡੀ ਕੇ ਬਾਪ ਕੋ ਬੁਲਾ ਕਰ ਕਹਾ ਸਾਧੂ ਕੇ ਊਪਰ ਤੁਮਨੇ ਤੋਪ ਕਜੋਂ ਚਲਾਈ ਹਮ ਸੇ ਕੈਤਾ ਅਗਰ ਵਹ ਰੰਡੀ ਕੋ ਨਿਕਾਲ

ਕਰਕੇ ਲੇ ਗਯਾ ਹੈ ਤਬ ਹਮਾਰੀ ਰੰਡੀ ਰਖਨੀ ਕੋ ਲੇ ਗਯਾ ਹੈ ਆਖਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਏਕ ਹਜਾਰ ਰੁਪਏਯਾ ਰੰਡੀ ਕੇ ਬਾਪ ਕੋ ਦਿਲਵਾ ਦੀਆ ਅਰੁ ਥੋੜੇ ਸੇ ਦਿਨੋਂ ਕੇ ਪਛੇ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸ ਜੀ ਕੋ ਬਲਵਾ ਕਰਕੇ ਕਹਾ ਤੁਮਨੇ ਹਮਸੇ ਕਯੋਂ ਨ ਕਹਾ ਹਮ ਆਪਹੀਂ ਉਸਕੋ ਤੁਮਾਰੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਤੇ ਅਬ ਤੁਮਕੋ ਖਾਨੇ ਪੀਨੇ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਜੇ ਕੁਛ ਜਰੂਰਤਹੋ ਤਬ ਹਮ ਕੁਛ ਜਾਗੀਰ ਆਪਕੋ ਦੇ ਦੇਵੈਂ ਗੁਲ ਬਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਹਾ ਹਮਕੋ ਕਿਸੀ ਵਸਤੂ ਕੀ ਜਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸਕੋ ਰੁਖਸਤ ਕਰ ਦੀਯਾ ॥

ਇਸੀ ਤਰਾਂ ਕਾ ਏਕ ਅਉਰ ਭੀ ਹਾਲ ਸੁਨਾ ਹੈ ਕਹਤੇ ਹੈ ਏਕ ਦਫਾ ਏਕ ਸਧੂ ਨਾਗਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੇ ਬਾਜਾਰ ਮੇਂ ਜਾਤਾ ਥਾ ਏਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋ ਤਿਸਨੇ ਏਕ ਗਲੀ ਮੈਂ ਜਾਤੇ ਦੇਖਾ ਵਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਥੀ ਤਿਸ ਕੇ ਪਛੇ ਉਸਕਾ ਮਨ ਚਲ ਗਯਾ ਉਸੀ ਗਲੀ ਮੇਂ ਜਾ ਕਰਕੇ ਤਿਸ ਨੇ ਧੂਨੀ ਲਗਾ ਦੀ ਅਰੁ ਆਂਖ ਮੂੰਦ ਕਰ ਬੈਠ ਗਯਾ ਲੋਕੋਂ ਕੀ ਉਸ ਪਰ ਬੜੀ ਸਰਧਾ ਹੋ ਗਈ ਏਕ ਜਗਾਂ ਉਸਕੋ ਦੇਂਦੀ ਉਸੀ ਮੇ ਰਹਨੇ ਲਗਾ ਅਬ ਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭੀ ਉਸਕੇ ਪਾਸ ਆਨੇ ਜਾਨੇ ਲਗ ਗਈ ॥

ਥੋੜੇ ਦਿਨੋ ਕੇ ਪੀਛ ਯਹ ਹਾਲ ਲੋਕੋ ਕੋ ਭੀ ਮਾਲੂਮ ਹੂਵਾ ਉਨੋ ਨੇ ਉਸਕੋ ਨਿਕਾਲਨਾ ਚਹਾ ਜਬ ਕਿ ਵਹ ਨਾ ਨਿਕਲਾ ਤਬ ਜਾ ਕਰ ਲਾਹੌਰ ਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਸੇ ਕਹਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੀਆ ਉਸ ਸਾਧੂ ਕੋ ਪਕੜ ਲਾਵੋ ਵਹ ਪਕੜਾ ਹੂਵਾਂ ਜਬ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਪਹੁਚਾ ਤਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਪਨੀ ਗੋਲੀਓਂ ਕੋ ਬੁਲਾਕਰ ਉਨਕੀ ਕਤਾਰ ਖੜੀ ਕਰਦੀ ਅਰ ਉਸ ਸਾਧੂ ਸੇ ਕਹਾ ਜੋ ਤੁਮਾਰਾ ਮਨ ਨਹੀ ਮਾਨਤਾ ਤਬ ਇਨਮੇਂ ਏਕ ਕੋ ਪਸੰਦ ਕਰ ਲੇਵੋ ਦੂਸਰੇ ਕੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੀ ਤਰਫ ਦੇਖਨਾ ਸਾਧੂ ਕਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਬਾਤ ਕੋ ਸੁਨ ਕਰ ਵਹ ਸਾਧੂ ਬੜਾ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੂਵਾ ਅਰੁ ਡਰਨੇ ਲਗਾ ਤਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਹਾ ਤੁਮ ਡਰੋ ਮਤ ਹਮ ਅਪਨੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸੇ ਅਪਨੀ ਏਕ ਲੌਂਡੀ ਤੁਮਕੋ ਦੇਤੇ ਹੈਂ ਤੁਮ ਇਨਮੇਂ ਸੇ ਜਿਸਕੋ ਚਾਹੋ ਲੇ ਜਾਵੋ ਇਸਮੇਂ ਤੁਮਾਰਾ ਧਰਮ ਨਹੀ ਬਿਗੜੇ ਗਾ ਅਰੁ ਨਾ ਲੋਕੋ ਕਾ ਹੀ ਬਿਗੜੇ ਗਾ ਉਸਨੇ ਭੀ ਏਕ ਕਾ ਹਾਥ ਪਕੜ ਲੀਯਾ ਜਬ ਕੇ ਲੇ ਕਰ

ਕੇ ਚਲਾ ਤਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਸੇ ਕਹਾ ਦੀਵਾਨ ਜੀ ਏਕ ਕੂਵਾ ਭੀ ਮਹਾ ਫੋ ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਕੋ ਖਾਨੇ ਪੀਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਲਿਖ ਦੇਵੋ ਏਕ ਕੂਵਾ ਭੀ ਉਸਕੋ ਮਿਲ ਗਯਾ ॥

ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਇਤਨੀ ਬੜੀ ਉਦਾਰ ਚਿਤ ਥੀ ਸਰਕਾਰ ਕਾ ਚਿਤ ਬੜਾ ਦਯਾਲੂ ਥਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੇ ਸਰਕਾਰ ਲਾਹੌਰ ਕੇ ਤਖਤ ਪਰ ਬੈਠੀ ਉਸ ਦਿਨ ਸੇ ਲੇ ਕਰ ਮਰਨੇ ਤਕ ਫਿਰ ਏਕ ਆਦਮੀ ਕੋ ਭੀ ਮੁਖ ਸੇ ਫਾਂਸੀ ਕਾ ਹੁਕਮ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਹੀ ਦੀਆ ਥਾ ॥

ਅਬ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਸੂਬੇ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਕੇ ਹਾਲ ਕੋ ਲਿਖਤੇ ਹੈਂ

ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜਾਤੀ ਕੇ ਖਤਰੀ ਕੁੰਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕੇ ਰਹਨੇ ਵਾਲੇ ਥੇ ਅਪਨੀ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਮੇ ਬੜੇ ਭਾਰੀ ਊਦੇ ਪਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਥੇ ਤੇਰਾਂ ਸੋ ਸਵਾਰ ਇਨਕੀ ਅਰਦਲ ਮੇਂ ਰਹਿਤਾ ਥਾ ਜਹਾਂ ਪਰ ਜਾਤੇ ਵਹ ਤੇਰਾਂ ਸੋ ਸਵਾਰ ਹਰ ਵਕਤ ਇਨਕੇ ਸਾਥ ਰਹਿਤਾ ਦੋ ਰੁਪਈਆ ਰੋਜ ਸੇ ਕਮ ਕਿਸੀ ਕੀ ਭੀ ਤਨਖਾ ਨਾ ਥੀ ਸਬਕੀ ਏਕ ਬਰਾਬਰ ਵਰਦੀ ਰਹਿਤੀ ਥੀ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਭੀ ਬੜਾ ਦਾਨੀ ਥਾ ਬਛੜੇ ਕੇ ਸਹਿਤ ਏਕ ਗਾਈਆਂ ਨਿਤ ਦਾਨ ਕਰਤਾ ਥਾ ਅਰੁ ਜਹਾਂ ਪਰ ਸਰਦਾਰ ਕਾ ਤੰਬੂ ਲਗਤਾ ਥਾ ਵਹਾਂ ਪਰ ਏਕ ਪਹਰ ਰਾਤ੍ਰੀ ਜਬ ਬਾਕੀ ਰਹਤੀ ਥੀ ਤਬ ਸਰਦਾਰ ਉਠਕਰ ਸਨਾਨ ਕਰ ਪੂਜਾ ਪਰ ਬੈਠਤਾ ਦਿਨ ਕੇ ਆਠ ਬਜੇ ਤਕ ਪੂਜਾ ਕਰਤਾ ਉਸ ਖੇਮੇ ਕੇ ਬਾਹਰ ਸਾਰੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਜਮਾ ਹੋਤੇ ਜਾਤੇ ਥੇ ਸਬ ਕੋ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਨੇ ਕਾ ਹੁਕਮ ਥਾ ਜਬ ਸਰਦਾਰ ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਤੇ ਤਬ ਏਕ ੨ ਕੋ ਡੇਢ ਆਨਾ ਨਿਤ ਦੇਤੇ ਥੇ ਯਹ ਤੋ ਉਨਕਾ ਨਿਤਯ ਕਾ ਦਾਨ ਥਾ ॥

ਅਉਰ ਭੀ ਉਨਕੇ ਬਹੁਤ ਸੇ ਦਾਨ ਥੇ ਹਜਾਰੇ ਕੇ ਜਿਲਾ ਮੇਂ ਜੋ ਕਿ ਹਰੀ ਪੁਰ ਸੈਹਰ ਹੈ ਯਹ ਭੀ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਕਾ ਹੀ ਬਸਾਯਾ ਹੂਵਾ ਹੈ ਅਉਰ ਵਹਾਂ ਕਾ ਕਿਲਾ ਭੀ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਕਾ ਹੀ ਬਨਵਾਯਾ ਹੂਵਾ ਹੈ ਅਉਰ ਭੀ ਕਈ ਏਕ ਕਿਲੇ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਕੇ ਹੀ ਬਨਵਾਯੇ ਹੂਵੇ ਹੈਂ ਉਨ ਸਬਮੇਂ ਬੜਾ ਭਾਂਰਾ ਕਿਲਾ

ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਿਸਾਵਰ ਨਗਰ ਕੇ ਪਾਸ ਬਨਵਾਯਾ ਥਾ ਜੋ ਕਿ ਅਬ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਕੇ ਪਾਸ ਹੈ ਅਉਰ ਏਕ ਕਿਲਾ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਿਸਾਵਰ ਸੇ ਨੌ ਮੀਲ ਪਰੇ ਖੈਬਰ ਪਹਾੜ ਕੇ ਨੀਚੇ ਏਕ ਪਹਾੜੀ ਪਰ ਬਨਵਾਯਾ ਥਾ ਵਹ ਜਮਰੋਦ ਕਾ ਕਿਲਾ ਬੋਲਾ ਜਾਤਾ ਹੈ ਉਸਮੇਂ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਰਹਤੇ ਥੇ ਅਉਰ ਵਹਾਂ ਸੇ ਤੀਨ ਮੀਲ ਪਰ ਅਲੀਗਾਜਦ ਹੈ ਯਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਪੁਰਾਨੀ ਮਸੀਤ ਹੈ ਏਕ ਬੜੇ ਕਿਲੇ ਕੀ ਤਰਹ ਹੈ ਇਸੀ ਅਲੀਮਾਜ਼ਦ ਮੇਂ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਿਤਯ ਸੈਲ਼ ਕਰਨੇ ਕੋ ਜਾਤੇ ਥੇ ਉਨ ਕਾ ਏਸਾ ਤੇਜ ਥਾ ਸਬ ਪਠਾਨ ਸੁਨ ਲੇਤੇ ਥੇ ਜੋ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਆਤਾ ਹੈ ਤਬ ਉਸਕੇ ਨਾਮ ਸੇ ਭਾਗ ਜਾਤੇ ਥੇ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਕਾ ਨਾਮ ਪਠਾਣੋ ਨੇ ਹਰੀਆ ਰਖਾ ਹੂਆ ਥਾ ਪਠਾਨੀਓਂ ਕੇ ਬਚੇ ਭੀ ਹਰੀਯਾ ਕੇ ਨਾਮ ਸੇ ਡਰ ਜਾਤੇ ਥੇ ਅਉਰ ਅਟਕ ਇਸ ਪਾਰ ਹਜਰੋ ਏਕ ਛੋੜਾ ਸ ਨਗਰ ਹੈ ਉਸ ਨਗਰ ਕੇ ਸਮੀਪ ਭੀ ਏਕ ਛੋਟਾ ਸਾ ਕਿਲਾ ਸਰ- ਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਨਵਾਯਾ ਥਾ ਏਕ ਦਫਾ ਕਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਅਪਨੇ ਡੇਰਾ ਮੇਂ ਸਵਾਰ ਕੇ ਸਾਥ ਹਜਰੋਸੇ ਪੂਰਬ ਕੀ ਤਰਫ ੧੦ ਮੀਲ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਵਹਾਂ ਪਰ ਠਹਰਾ ਥਾ ਅਰੁ ਹਜਰੋ ਸੇ ਤੀਨ ਕੋਸ ਪਛਮ ਕੀ ਤਰਫ ਦਰਯਾ ਅਟਕ ਹੈ ਉਸਕੇ ਉਸ ਪਾਰ ਯਗਿਸਤਾਨ ਥਾ ਉਸ ਪਾਰ ਕੇ ਪਠਾਨੋਨੇ ਦੇਖਾ ਹਜਰੋਂ ਖਾਲੀ ਕ੍ਯੋਂਕਿ ਕਿਲਾ ਮੇਂ ਸਿਰਫ ਪਚਾਸ ਸਿਖ ਥੇ ਉਸ ਪਾਰ ਕੇ ਪਠਾਨ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਸ਼ਾਮ ਕੋ ਇਸ ਪਾਰ ਆਕਰ ਕੁਛ ਰਾਤ੍ਰੀ ਕੇ ਬੀਤ ਜਾਨੇ ਪਰ ਸਰੋਂ ਕੋ ਲੂਟਨੇ ਲਗੇ ਅਰੁ ਕਤਲ ਕਰਨੇ ਲਗੇ ਕਿਲਾ ਵਾਲੋ ਕਿਲਾ ਕਾ ਫਾਟਕ ਬੰਦ ਕਰ ਲੀਆ ਆਦੀ ਰਾਤ੍ਰੀ ਬਿਤੀਤ ਹੁਈ ਥੀ ਕਿਲਾਵਾਲੇ ਲਰੇ ਤੋਪਕੋ ਦਾਗਨੇ ਇਧਰ ਨਗ਼ਰ ਕੇ ਕਤਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹੈਂ ਲੂਟੇਜਾ ਰਹੇ ਹੈਂ ॥

ਰਾਤ੍ਰੀ ਕੇ ਸਮੇ ਕੀ ਤੋਪ ਕੀ ਆਵਾਜ਼ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੂਰ ਜਾਤੀ। ਪਹਲੇ ਏਕ ਤੋਪਕੀ ਆਵਾਜ਼ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਕੇ ਕਾਨ ਮੇ ਗੀ ਫਿਰ ਦੂਸਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਫਿਰ ਤੀਸਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਸਰਦਾ ਕਾਨਮੇਂ ਆਂਈ ਤਬ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਨੌਕਰ ਸੇ ਕਹਾ ਹਜਰੋਂ ਕ

ਤਰਫ਼ ਸੇ ਤੋਪ ਕੀ ਆਵਾਜ ਆਤੀ ਹੈ ਮਲੂਮ ਹੋਤਾ ਹੈ ਹਜਰੋ ਕੋ ਪਠਾਨ ਲੂਟ ਰਹੇ ਹੈਂ ਸਰਦਾਰ ਕੇ ਘੋੜੇ ਕਾ ਨਾਮ ਚੰਬਾ ਥਾ ਕਹਾ ਚੰਬੇ ਕੋ ਲਾਵੋ ਨੌਕਰ ਉਨਕੇ ਘੋੜੇ ਕੋ ਲਾਕਰ ਜੀਨ ਕਰਨੇ ਲਗਾ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਕਹਾ ਜੀਨ ਕਰਨੇ ਕਾ ਸਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਲਗਾਮ ਚੜ੍ਹਾ ਕਰ ਸਰਦਾਰ ਨੰਗੀ ਪੀਠ ਪਰ ਘੋੜੇ ਓਪਰ ਚੜ੍ਹ ਬੈਠੇ ਉਸ ਵਕਤ ਤੇਰਾਂ ਸਵਾਰ ਨੰਗੀ ਪੀਠੋਂ ਪਰ ਸਰਦਾਰ ਕੇ ਸਾਥ ਘੋੜੋ ਪਰ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਏ ਅਰੁ ਏਕ ਧੌਂਸੇ ਵਾਲਾ ਆਗੇ ਚਲਪੜਾ ਬਾਕੀਕੇ ਕਾਠੀਯਾਂ ਪਾ ੨ ਕਰ ਪੀਛ ਆਨੇ ਲਗੇ ਜਬਕਿ ਥੋੜੀਸੀ ਰਾਤ੍ਰੀ ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਤਬ ਸਰਦਾਰ ਤੇਰਾ ਸਵਾਰੋਂਕੇ ਸਾਥ ਹਜ਼ਰੋਂਕੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਬਿਚਾਰਾ ਪਠਾਨ ਭਾਗ ਕਰ ਦਰਯਾਕੀ ਤਰਫ ਜਾਯੇਂਗੇ ਇਸਲੀਯੇ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਅਪਨੇ ਘੋੜੇ ਕੀ ਬਾਗ ਦਰਯਾਕੀ ਤਰਫ ਮੋੜਦੀ ਜਬਕਿ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀਸਿੰਘਕੇ ਧੌਂਸੇਕੀ ਆਵਾਜ ਪਠਾਨੋਂਕੇ ਕਾਨਮੇਂ ਪਹੁੰਚੀ ਅਉਰ ਉਨਕੋ ਮਾਲੂਮ ਹੂਵਾ ਜੋ ਹਰੀਸਿੰਘ ਪਉਚ ਗਯਾ ਹੈ ਅਬ ਤੋ ਪਠਾਨ ਦਰਯਾ ਕੀ ਤਰਫ ਭਾਗਨੇ ਲਗੇ ਇਤਨੇ ਮੇਂ ਬਾਕੀਕੇ ਭੀ ਸਬ ਸਵਾਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਅਉਰ ਪਠਾਨੋਂ ਕੋ ਕਤਲ ਕਰਨੇ ਲਗੇ ਸੈਕੜੇ ਤੋ ਦਰਯਾਮੇਂ ਕੂਦ ੨ ਕਰ ਬਹਕਰ ਮਰਗਏ ਅਉਰ ਸੈਕੜੇ ਕਤਲ ਹੋਗਏ ਮਗਰ ਕਿਸੀ ਪਠਾਨ ਨੇ ਭੀ ਪੀਛੇ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਨ ਦੇਖਾ ਜੋ ਉਸਕੇ ਸਾਥ ਤੇਰਾਂ ਸਵਾਰ ਹੈਂ ਯਾ ਤੇਰਾਲਾਖਹੈ ਸਰਦਾਰ ਪਠਾਨੋ ਕੋ ਇਸ ਪਾਰ ਸੇ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਹਜਰੋਂ ਮੇਂ ਚਲੇ ਆਏ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀਸਿੰਘ ਏਸੇ ਸੂਰਬੀਰ ਅਉਰ ਤੇਜਸ੍ਵੀਥੇ ਹਜਾਰੇ ਕੇ ਮੁਲਕਕੇ ਪਠਾਨੋ ਕੋ ਭੀ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀਸਿੰਘ ਨੇ ਹੀ ਸੂਦਾਕੀਯਾਥਾ ਥੋੜੇ ਦਿਨ ਪੀਛੇ ਕੁਛ ਫੌਜ ਹਜ਼ਰੋਂ ਮੇਂ ਛੋੜ ਕਰ ਸਰਦਾਰ ਲੌਟਆਏ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਸੇ ਚਾਲੀਸ ਕੋਸ ਉਤਰਕੀ ਤਰਫ ਜੋ ਕਿਮਲਾ ਕੰਡ ਪਹਾੜ ਹੈ ਇਸਸੇ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਪਰ ਉਸ਼ਕਾਲ ਪਾਂਚ ਗ੍ਰਾਮ ਪਠਾਨੋਂ ਕੇ ਥੇ ਉਨ ਪਾਂਚਗ੍ਰਾਮੋਂ ਕਾ ਨਾ ਪੰਜ ਤਾਰਥਾ ਉਨ ਪਾਂਚ ਗ੍ਰਾਮੋਂਕੇ ਪਠਾਨ ਨੀਚੇ ਉਤਰ ਕਰ ਮੈਦਾਨ ਕੇ ਗ੍ਰਾਮੋ ਮੇਂ ਰਾਤ੍ਰੀਕੋ ਨਿਤਯਹੀ ਲੂਟਮਾਰ ਕਰਤੇ ਅਰੁ ਪ੍ਰਜਾਕੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤੰਗ ਕਰਤੇ ਥੇ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਕੇ ਪਾਸ ਤੀਨ ਚਾਰ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਭੀ ਨੌਕਰ ਥੇ ਏਕ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਕੋ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੌਜ ਕਾ ਕਮਾਨ ਅਫਸਰ ਬਨਾ ਕਰ ਉਨ ਗ੍ਰਾਮੋ ਕੇ ਫਤੇ ਕਰਨੇ ਕੇ

ਭੇਜਾ ਕਈ ਹਜਾਰ ਫੌਜ ਕੋ ਲੇਕਰ ਵਹ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਛੇਮਹੀਨਾ ਨੀਚੇ ਮੈਦਾਨ ਮੇਂ ਜਹਾਂ ਸੇ ਕਿ ਵਹ ਪਾਂਚ ਗ੍ਰਾਮ ੫੫ ਕੋਸ ਪਰ ਪੜਾ ਰਹਾ ਫਿਰ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀਸਿੰਘ ਕੋ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲਿਖਾ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀਸਿੰਘ ਅਪਨੇ ੧੩੦੦ ਸੌ ਸਵਾਰ ਕੇ ਸਾਥ ਵਹਾਂ ਪਰ ਗਏ ਜਹਾਂਕੇ ਫੌਜ ਪੜੀਥੀ ਅਰੁ ਫਰਾਸੀਸੀਕੋ ਬੁਲਾ ਕਰ ਪੂਛਾ ਕਯਾ ਹੋਤਾ ਹੈ ਉਸਨੇ ਕਹਾ ਤਜਵੀਜ ਕਰ ਰਹੇਹੈਂ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸਕੀ ਫੌਜ ਸੇ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਪਰ ਅਪਨਾ ਡੇਰਾ ਲਗਾਯਾ ਰਾਤ੍ਰੀ ਹੋਤੇਹੀ ਗੁਰੂਮਹ ਰਾਜ ਕਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਭੋਗ ਲਗਾ ਕਰ ਖਾਕਰ ਅਪਨੇ ਸਬ ਸਵਾਰੋਂ ਕੋ ਸਾਥ ਲੇਕਰ ਅਰੁ ਏਕ ਆਦਮੀ ਰਾਸਤਾ ਬਤਾਨੇ ਵਾਲੇ ਕੋ ਸਾਥ ਲੇਕਰ ਕੂਚ ਕਰ ਦੀਯਾ ॥

ਜਬ ਕਿ ਏਕ ਪਹਰ ਰਾਤ੍ਰੀ ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਤਬ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੋ ਉਨ ਗ੍ਰਾਮੋਂ ਕੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਅਰੁ ਜਾਕਰ ਉਨ ਪਾਂਚੋ ਗ੍ਰਾਮੋਂ ਕੋ ਘੇਰ ਲਿਯਾ ਉਸ ਕਾਲ ਮੇ ਕੋਈ ਪਠਾਨ ਤੋ ਮਸੀਤ ਮੇਂ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜਤਾ ਥਾ ਕੋਈ ਜੰਗਲ ਫਿਰਤਾ ਥਾ ਕੋਈ ਸੋਯਾ ਹੂਵਾ ਥਾ ਅਬ ਬਹਾਦਰੋਂ ਨੇ ਕਤਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੀ ਜੋ ਜਿਸ ਕਾਮਮੇਂ ਥਾ ਉਸਕੋ ਉਸੀ ਜਗਾਂ ਮੇਂ ਖਾਤਮ ਕਰ ਦੀਯਾ ਇਸਤ੍ਰੀਯੋਂ ਅਰੁ ਲੜਕੋ ਕੋ ਛੋੜ ਕਰ ਬਾਕੀ ਕੇ ਸਬਕੋ ਪਰਲੋਕ ਮੇਂ ਪਹੁਚਾ ਦੀਆ ਜੋ ਭਾਗ ਗਏ ਸੋ ਭਾਗ ਗਏ ਅਰੁ ਉਨਕੇ ਗੋਰੂ ਬਛਰੇ ਕੋ ਨਿਕਾਲ ਪੰਚੋ ਗ੍ਰਾਮੋਂ ਕੋ ਫੂਕ ਦੀਆ ਅਰੁ ਲੂਟ ਪੂਟ ਕਰਕੇ ਦਿਨ ਕੀ ਦੁਪਹਰ ਤਕ ਫਤੇ ਕਾ ਡੰਕਾ ਬਜਾਤੇ ਹੂਵੇ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ ਮੇਂ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਅਫਸਰ ਤੋ ਇਸ ਖਬਰ ਕ ਸੁਨਕਰ ਹੀਰਾ ਚਾਟ ਕਰ ਮਰ ਗਇਆ ਕਯੋਂਕਿ ਵਹ ਛੇ ਮਹੀਨਾ ਪੜਾ ਰਹਾ ਅਰੁ ਫਤੇ ਨਾ ਕਰ ਸਕਾ ਇਸ ਬਦਨਾਮੀ ਸੇ ਡਰਤਾ ਹੂਵਾ ਮਰ ਗਯਾ ਪਠਾਣ ਲੋਕ ਜੈਸੇ ਹਿੰਦੂਵੋਂ ਕੇ ਸਾਥ ਨਿਰਦਯਾ ਸੇ ਪੇਸ਼ ਆਤੇ ਥੇ ਰਾਤ੍ਰੀ ਕੋ ਲੂਟ ਮਾਰ ਕਰਨੀ ਦਿਨਮੇਂ ਸਾਮਾਨ ਨਾ ਕਰਨਾ ਉਨਕੋ ਸਿਖ ਲੋਕ ਭੀ ਉਸ ਕਾਲ ਮੇਂ ਵਹ ਸੇ ਹੀ ਕਰ ਕੇ ਸੂਦਾ ਕਰਤੇ ਥੇ ਕਯੋਂਕੇ ਐਸਾ ਲਿਖਾ ਹੈ ਧੂਰਤ ਕੇ ਸਾਥ ਧੂਰਤਾਈ ਕਰਨੇ ਸੇ ਵਹ ਸੂਧਾ ਹੋਤਾ ਹੈ ਅਬ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਕੋ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਕਾ ਕੁਲ ਮੁਖਤਾਰ ਕਾਰ ਕਰ ਦੀਆ ਅਰੁ ਏਕ ਦੋ ਦਫਾ ਸਰਕਾਰ ਬਹਾਦੁਰ ਭੀ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਮੇਂ

ਆਈ ਮਗਰ ਸਰਕਾਰ ਐਸੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੀ ਥੀ ਜਿਸ ਜਿਲੇ ਮੇ ਜਾਤੀ ਵਹਾਂ ਪਰ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਕੀ ਬਰਖਾ ਹੋ ਜਾਤੀ ਥੀ ਇਤਨਾ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਨਿਕਲਤਾ ਥਾ ਜੋ ਲੋਕ ਮਾਲੋ ਮਾਲ ਹੋ ਜਾਤੇ ਥੇ ਜਬਕਿ ਕਈ ਏਕ ਬਰਸ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਕੋ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਮੇਂ ਰਹਿਤੇ ਬੀਤ ਗਏ ਤਬ ਏਕ ਦਫਾ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਮੇ ਫੌਜ ਥੋੜੀ ਸੀ ਥੀ ਯਾਨੇ ਕੁਲ ਚਾਰ ਹਜਾਰ ਫੌਜ ਥੀ ਤਬ ਕਾਬਲ ਵਾਲੇ ਨੇ ਦੇਖਾ ਅਬ ਲੜਨੇ ਕਾ ਮੌਕਾ ਹੈ ਹਜਾਰੋਂ ਪਠਾਨ ਲੜਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਪਹਾੜੋਂ ਸੇ ਉਤਰੇ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਕੇ ਸਬ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਨਗਰ ਕੇ ਸਮੀਪ ਵਾਲੀ ਕਿਲਾ ਮੇਂ ਅਪਨੇ ਲੜਕੇ ਬਾਲੋਂ ਕੋ ਲੇਕਰ ਜਾ ਰਏ ਮੁਸਲਮਾਨੋਂ ਕੇ ਡਰ ਕੇ ਮਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੀਂ ਨਗਰ ਮੇਂ ਰਹ ਗਏ ਅਰੁ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਮਰੋਦ ਵਾਲੀ ਕਿਲਾ ਮੇਂ ਥੇ ਆਠ ਦਿਨ ਤਕ ਬਰਾਬਰ ਲੜਾਈ ਹੋਤੀ ਰਹੀ ਹਜਾਰੋਂ ਪਠਾਣ ਮਾਰੇ ਗਏ ਮਗਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਕਾ ਐਸਾ ਤੇਜ਼ ਥਾ ਜੋ ਪਠਾਣੋ ਕਾ ਥੋੜੀ ਸੀ ਫੌਜ ਪਰ ਭੀ ਕੁਛ ਜੋਰ ਨਹੀ ਚਲਤਾ ਥਾ ਆਠਵੇਂ ਦਿਨ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਕੋ ਏਕ ਗੋਲੀ ਲਗ ਗਈ ਤਬ ਉਨੋ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਸਰਦਾਰ ਸੇ ਕਹਾ ਹਮਕੋ ਖੇਮਾ ਮੇ ਲੇ ਚਲੋ ਵਹ ਖੇਮਾ ਮੇ ਉਨਕੋ ਲੇ ਆਇਆ ਅਰੁ ਬਿਛੋਨਾ ਕਰਕੇ ਲਿਟਾ ਦੀਯਾ ਤਬ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸਸੇ ਕਹਾ ਹਮਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤੋ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਮੇਂ ਨਿਕਲ ਜਾਏਂਗੇ ਤੁਮਨੇ ਕਿਸੀ ਕੇ ਆਗੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੇਨਾ ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਮਰ ਗਏ ਹੈਂ ਅਗਰ ਤੂੰ ਇਸ ਬਾਤ ਕਾ ਨਾਮ ਲੇਵੇਗਾ ਅਰੁ ਪਠਾਣੋ ਕੋ ਮੇਰੇ ਮਰਨੇ ਕਾ ਹਾਲ ਮਾਲੂਮ ਹੋ ਜਾਵੈਗਾ ਤਬ ਏਕ ਸਿਖਭੀ ਨਹੀਂ ਬਚੇਗਾ ਅਉਰ ਨਾ ਕੋਈ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਕਾ ਹਿੰਦੂ ਬਚੇਗਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਬਾਤ ਕਾ ਨਾਮ ਭੀ ਕਿਸੀ ਕੇ ਆਗੇ ਨਹੀਂ ਲੇਨਾ ਬਲਕਿ ਸਿਖੋਂ ਸੇ ਐਸਾ ਕਹਨਾ ਸਰਦਾਰ ਬੀਮਾਰ ਹੈ ਕਿਸੀ ਕੋ ਖੇਮੇਂ ਕੇ ਅੰਦਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਆਨੇ ਦੇਨਾ ਦਵਾਈਯੋਂ ਮੰਗਾ ੨ ਕਰ ਧਰ ਦੀਆਂ ਕਰਨਾ ਦੂਸਰੀ ਯਹ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਜੋ ਏਕ ਖਤ ਮੇਰੇ ਮਰਨੇ ਕਾ ਲਿਖ ਕਰ ਨਿਤਯ ਹੀ ਲਾਹੌਰ ਮੇਂ ਭੇਜਤੇ ਰਹਨਾ ਅਰੁ ਸਰਕਾਰ ਕੋ ਲਿਖਨਾ ਜਲਦੀ ਫੌਜ ਕੋ ਭੇਜੇਂ ਜਬ ਤਕ ਫੌਜ ਨਾ ਆਵੇ ਤਬ ਤਕ ਲਿਖਤੇ ਰਹਨਾ ਤੀਸਰੀ ਯਹ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਕਿਸੀ ਦੂਸਰੇ ਮਰੇ ਹੂਵੇ ਸਰਦਾਰ ਕੇ ਬਹਾਨਾ ਸੇ

ਹਮਾਰੇ ਮੁਰਦੇ ਕੋ ਜਲਾ ਦੇਨਾ॥

ਇਨ ਤੀਨ ਬਾਤੋਂ ਕਾ ਉਪਦੇਸ ਕਰਕੇ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਾਂ ਉਸੀ ਕਾਲ ਮੇਂ ਸ੍ਵਰਗ ਕੋ ਸਿਧਾਰ ਗਏ ਉਸ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਸਬ ਫੌਜ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਬੀਮਾਰ ਹੈਂ ਅਉਰ ਏਕ ਸਰਦਾਰ ਮਰਾ ਥਾ ਉਸਕੇ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਰਾਤ੍ਰੀ ਕੋ ਹੀ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮੁਰਦਾ ਫੂਕ ਦਿਤਾ ਅਰੁ ਦਵਾਈਯੋਂ ਮੰਗਾ ੨ ਕਰ ਖੇਮੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧਰਤਾ ਜਾਤਾ ਕਿਸੀ ਕੋ ਭੀ ਆਨੇ ਨਾ ਦੇਤਾ ਸਵੇਰੇ ਖਤ ਲਾਹੌਰ ਕੋ ਉਸਨੇ ਲਿਖਾ ਵਹ ਖਤ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਲਾਹੌਰ ਪਹੁੰਚਾ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਕੁਛ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਖਾਰ ਸੀ ਇਸ ਲਿਯੇ ਵਹ ਖਤ ਉਨਾਂ ਨੇ ਗੁਮ ਕਰ ਦੀਯੇ ਫਿਰ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਤਕ ਖਤ ਭੀ ਰਾਜੇ ਗੁਮ ਕਰ ਗਯੇ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਸਰਕਾਰ ਹਾਥ ਧੋ ਰਹੀ ਸੀ ਅਰ ਰਾਜਾ ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਖੜੇ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਹਾਥ ਧੁਲਾ ਰਹੇ ਥੇ ਇਤਨੇ ਮੇਂ ਹਰਕਾਰੇ ਨੇ ਖਤ ਜਾਕਰ ਸਰਕਾਰ ਆਗੇ ਧਰ ਦੀਆ ਜਬ ਕਿ ਖਤ ਬਾਚਾ ਗਯਾ ਤਬ ਉਸਮੇ ਲਿਖਾ ਥਾ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ ਸੁਰਗਬਾਸ ਹੋ ਗਯਾ ਹੈ ਦੋ ਖਤ ਹਮਨੇ ਆਗੇ ਭੇਜੇ ਹੈਂ ਯਹ ਤੀਸਰਾ ਖਤ ਹੈ ਇਸਕੋ ਦੇਖਕਰ ਜਲਦੀ ਫੌਜ ਕੋ ਭੇਜੋ ਵਰਨਾ ਇਸਦੇ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਬਚੇਂਗਾ॥

ਖਤ ਕੋ ਸੁਨਕਰ ਸਰਕਾਰ ਰਾਜਾ ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਪਰ ਬੜੀ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੂਈ ਅਰੁ ਕਹਨੇ ਲਗੀ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੈਸਾ ਬੀਰ ਮਰ ਜਾਯੇ ਅਰੁ ਤੁਮਨੇ ਹਮਕੋ ਖਬਰ ਹੋਨੇ ਨਾ ਦੀ। ਬਸ ਅਬ ਇਸੀ ਵਖਤ ਜਿਤਨੀ ਫੌਜ ਲਾਹੌਰ ਮੇਂ ਹੈ ਸਬ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਕੋ ਚਲੀ ਜਾਯੇ ਅਰੁ ਰਾਸਤਾ ਮੇਂ ਕਹੀਂ ਭੀ ਨਾ ਰੁਕੇ ਉਸੀ ਵਕਤ ਲਾਹੌਰ ਸੇ ਫੌਜ ਕੂਚ ਕਰਕੇ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਮੇਂ ਜਾ ਪਹੁਚੀ ਤਬ ਪਠਾਨੋ ਕੋ ਮਾਲੂਮ ਹੋਇਆ ਜੋ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਮਰ ਗਯਾ ਹੈ ਅਉਰ ਫੌਜ ਲਾਹੌਰ ਸੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ ਪਠਾਨ ਤੋ ਸਬ ਉਸੀ ਵਕਤ ਭਾਗ ਕਰ ਪਹਾੜੋ ਮੇਂ ਚਲੇ ਗਏ ਅਉਰ ਹਿੰਦੂ ਸਬ ਕਿਲਾ ਮੇਂ ਅਪਨੇ ੨ ਘਰੋ ਮੇਂ ਆਰਾਮ ਸੇ ਆ ਬਸੇ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਤਨੇ ਸੂਰ ਬੀਰ ਥੇ ਜੋ ਆਠ ਦਿਨ ਤਕ ਉਨਕਾ ਮੁਰਦਾ ਲੜਦਾ ਰਹਾ ਕਯੋਂ ਉਨਕੇ ਮਰਨੇ ਕੀ ਖਬਰ ਜਬ ਤਕ ਪਠਾਨੋ ਕੇ ਕਾਨ ਮੇਂ ਨਾ ਪਹੁੰਚੀ ਤਬ ਤਕ ਉਨਕੀ

ਹਿਮਦ ਸੁਮਤ ਬਡੀਰਈ ਯੋਈ ਹਰੀਸਿੰਘ ਕੇ ਮੁਰਦੇ ਕਾ ਲੜਨਾਹੈ ॥

ਅਬ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਬੂਤਬੇਲਾ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਕੋ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਕਾ ਹਾਕਮ ਬਨਾ ਕਰ ਭੇਜਨੇ ਲਗੇ ਤਬ ਅਬੂਤਬੇਲਾ ਨੇ ਕਹਾ ਵਹ ਦੇਸ ਬੜਾ ਸਖਤਹੈ ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਮੇਰੇ ਕੋ ਇਤਨਾ ਲਿਖਦੇ ਜੋ ਮੈਂ ਸੌ ਆਦਮੀ ਕੋ ਰੋਜ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਡਾਲੂ ਤਬ ਭੀ ਸਰਕਾਰ ਮੇਰੇ ਕੋ ਨਾ ਪੂਛੈ ਅਗਰ ਸੌ ਸੇ ਅਧਿਕ ਕੋ ਮਾਰੂ ਤਬ ਪੂਛੇ ਤਬ ਤੋ ਮੈ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਕੀ ਹਾਕਮੀ ਕਰੂੰਗਾ ਵਰਨਾ ਵਹਾਂ ਕੀ ਹਾਕਮੀ ਕਰਨੀ ਕਠਨ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲਿਖ ਦੀਆ ਅਬੂਤ-ਬੇਲਾ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਮੇਂ ਆ ਪਹੁੰਚਾ ਇਸਨੇ ਉਸ ਦੇਸਕੇ ਚੋਰੋਂ ਕੋ ਐਸਾ ਸੂਦਾਂ ਕੀਆ ਜੋ ਚੋਰ ਕਾ ਨਾਮ ਨਾ ਛੋੜਾ ਦਸ ਬੀਸ ਚੋਰੋਂ ਕੇ ਰੋਜ ਪੇਟ ਫੜਵਾ ਕਰ ਬਾਜਾਰ ਮੇਂ ਫਿਕਵਾ ਦੇਤਾ ਥਾ ਦੋ ਚਾਰੋਂ ਕੋ ਰੋਜ ਮਸੀਤ ਕੇ ਊਚੇ ੨ ਬੁਰਜੋਂ ਸੇ ਗਿਰਾ ਦੇਤਾ ਥਾ ਜਹਾਂ ਪਰ ਚੋਰ ਕਾ ਨਾਮ ਸੁਨਤਾ ਉਸੀ ਜਗਾਂ ਮੇਂ ਉਸਕੋ ਕਤਲ ਕਰਾ ਦੇਤਾ ਏਕ ਦਿਨ ਸੰਧਯਾ ਕੇ ਸਮੇ ਬਾਜਾਰ ਮੇਂ ਜਾਤਾ ਥਾ ਏਕ ਸਰਾਫ ਦੁਕਾਨ ਕੋ ਸੰਭਾਲਤਾ ਥਾ ਅਬੂਤਬੇਲਾ ਨੇ ਪੂਛਾ ਦੁਕਾਨ ਕੋ ਕਯੋਂ ਬੰਦ ਕਰਤਾ ਹੈ ਉਸਨੇ ਕਹਾ ਚੋਰਾਂ ਕੇ ਡਰਸੇ ਅਬੂਤਬੇਲਾ ਨੇ ਕਹਾ ਮੇਰੇ ਜੀਤੇ ਚੋਰ ਨਹੀਂ ਤੇਰਾ ਮਾਲ ਲੇ ਸਕੇਗਾ ਤੂ ਦੁਕਾਨ ਕੋ ਖੁਲਾ ਛੋੜ ਕਰ ਅਪਨੇ ਘਰ ਕੋ ਚਲਾ ਜਾ ਅਗਰ ਤੁਮਾਰਾ ਕੁਛ ਭੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਗਾ ਤਬ ਹਮ ਭਰ ਦੇਵੈਂਗੇ ਵਹ ਦੁਕਾਨ ਕੋ ਖੁਲਾ ਛੋੜ ਕਰ ਘਰ ਕੋ ਚਲਾ ਗਯਾ ਸਵੇਰੇ ਆਇਆ ਤਬ ਏਕ ਪੈਸੇ ਕਾ ਮਾਲ ਭੀ ਨਹੀਂ ਗਯਾ ਥਾ ਅਬੂਤਬੇਲਾ ਬੜਾ ਨਿਯਾਇਕਾਰੀ ਥਾ ਮਗਰ ਇੰਤਜਾਮੀ ਭੀ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਬਹੁਤ ਖਾਤਾ ਥਾ ਫਾਰਸੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬਹੁਤਹੀਂ ਅਛੀ ਬੋਲਤਾ ਥਾ ਬੜਾ ਰੁਪਈਯਾ ਉਸਨੇ ਵਹਾਂ ਪਰ ਪੈਦਾ ਭੀ ਕੀਯਾ ਅਰੁ ਤੀਨ ਹਜਾਰ ਰੁਪਈਯਾ ਮਹੀਨਾ ਉਸਕੀ ਤਨਖਾ ਥੀ ।

ਪਹਲੇ ਪਿਸਾਵਰ ਨਗਰ ਕੇ ਗਿਰਦੇ ਕਿਲਾ ਨਹੀ ਸੀ ਕੋਈ ਮਹਲਾ ਕਹੀਂ ਬਸਤਾ ਥਾ ਅਰੁ ਕੋਈ ਕਹੀ ਬਸਤਾਥਾ ਉਸਨੇ ਸਬ ਮਹਲੋਂ ਕੋ ਏਕ ਜਗਾਂ ਬਸਾ ਕਰ ਅਉਰ ਬੜੇ ੨ ਸੁੰਦਰ ਬਜਾਰ ਤਥਾ ਚੋਕ ਬਨਵਾਏ ਯਾਨੇ ਸ਼ੈਹਰ ਕੋ ਬਹੁਤ ਖੂਬ ਸੂਰਤ ਬਨਵਾ ਕਰ ਉਸਕੇ ਗਿਰਦੇ ਕਚੀ ਕਿਲਾ ਚਾਰੋ ਤਰਫ ਕੇ ਪਠਾਣੋ ਸੇ ਵਿਗਾਰ ਸੇ ਬਨ

ਵਾਲੀਆਂ ਜਬ ਤਕ ਸਰਕਾਰ ਜੀਤੀ ਰਹੀ ਤਬਤਕ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਕਾ ਹਾਕਮ ਅਬੂਤਬੇਲਾ ਹੀ ਰਹਾ ਪੀਛੇ ਬੀਮਾਰੀ ਕਾ ਬਹਾਨਾ ਕਰਕੇ ਲੁਦਹਾਨਾ ਜਾਕਰ ਅਪਨੇ ਦੇਸ ਕੋ ਚਲਾ ਗਯਾ ॥

ਅਬ ਕਸ਼ਮੀਰ ਕੇ ਹਾਲਕੋ ਸੁਨੀਯੇ ਜਿਸਕਾਲਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਰੰਰਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ ਕਬਜਾ ਪੰਜਾਬਮੇਂ ਠੀਕ ੨ ਹੋਗਯਾ ਥਾ ਉਸ-ਕਾਲ ਮੇਂ ਕਾਬਲ ਵਾਲੇ ਕੀ ਤਰਫ ਸੇ ਮੁਹਮਦ ਆਜੀਮਖਾਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਕਾ ਹਾਕਮ ਥਾ ਅਉਰ ਕਾਬਲ ਮੇਂ ਉਸਕਾਲਮੇਂ ਵਜੀਰ ਅਉਰ ਬਾਦਸਾਹ ਅਪਸਮੇ ਲੜ ਰਏਥੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅਫਗਾਨੀ ਫੌਜ ਬਹੁਤ ਸੀ ਕਸ਼ਮੀਰਸੇ ਕਾਬਲਕੋ ਚਲੀ ਗਈ ਥੀ ਅਉਰ ਮੁਹਮਦਅਜੀਮਖਾਂ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰਮੇ ਪ੍ਰਜਾ ਪਰ ਬੜਾ ਜਲਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂਕੀਆ ਅਰ ਬੜਾ ਸਖਤ ਜੇਜ਼ੀਆ ਭੀ ਲਗਾਯਾ ਥਾ ਉਸਕੇ ਜੁਲਮੋਂਸੇ ਪ੍ਰਜਾ ਬੜੀਦੁਖੀ ਹੂਈ ਅਰੁ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਿਤ ਤੋ ਅਤਯੰਤ ਦੁਖੀ ਹੂਵੇ ਪ੍ਰਜਾ ਕੋ ਅਤ-ਯੰਤ ਦੁਖੀ ਦੇਖਕਰ ਪੰਡਿਤ ਬੀਰਬਲ ਸੇ ਨਾ ਰਹਾ ਗਯਾ ਰੋਜ ਕੇ ਦੁਖੋਂਸੇ ਛੂਟਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਪੰਡਿਤ ਬੀਰਬਲ ਜੋ ਅਪਨੇ ਲੜਕਿਆਂ ਕੋ ਸਾਥ ਲੇਕਰ ਲਾਹੌਰ ਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇ ਪਾਸ ਚਲਾ ਆਇਆ ਅਉਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਕਾ ਸਬ ਭੇਦ ਬਤਾਂ ਕਰ ਕਹਾ ਸਰਕਾਰ ਮੇਰੇ ਸਾਥ ਫੌਜਕੋ ਕਰ ਦੇਵੈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਕਬਜਾ ਮੇਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਕੋ ਕਰ ਦੇਊਗਾ ਏਸਾ ਮੌਕਾ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋ ਨਹੀ ਮਿਲੈਗਾ ਜਬਕਿ ਪੰਡਿਤ ਬੀਰਬਲਨੇ ਸਰਕਾਰ ਕੋ ਕਸ਼ਮੀਰਕੇ ਲੇਨੇ ਮੈਂ ਤੈਯਾਰ ਕੀਤਾ ਤਬ ਉਧਰ ਮੁਹਮਦਅਜ਼ੀਮਖਾਂ ਕੋ ਭੀ ਯਹ ਹਾਲ ਮਿਲ ਗਯਾ ਉਸਨੇ ਪੰਡਿਤ ਬੀਰਬਲ ਜੀ ਕੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋ ਪਕੜ ਨਾ ਚਾਹਾ ਵਹ ਤੋ ਅਪਨੇ ਪੇਟਮੇਂ ਕਟਾਰ ਕੋ ਮਾਰ ਕਰ ਮਰਗੀ ਮਗਰ ਪੰਡਿਤ ਬੀਰ-ਬਲ ਕੇ ਲੜਕੇ ਕੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਉਸਕੇ ਹਾਥ ਮੇਂ ਆਗਈ ਉਸਕੋ ਉਸਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਰਕੇ ਕਾਬਲ ਕੋ ਭੇਜਦੀਆ ॥

ਅਉਰ ਇਧਰ ਸੰਨ ੧੮੧੯ ਅਪ੍ਰੈਲ ਕੇ ਮਹੀਨਾ ਮੇ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਮਿਸ੍ਰਦੀਵਾਨਚੰਦਕੇ ਸਾਥ ਬਹੁਤਸੀ ਫੌਜ ਦੇ ਕਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਕੋ ਰਵਾਨਾ ਕੀਆ ਅਉਰ ਉਸਕੀ ਮਦਦਕੇ ਲਿਯੇ ਪੀਛੇ ਕੁੰਵਰ ਖੜਗਸਿੰਘ ਕੋ ਅਉਰ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਕੋ ਸਰਦਾਰ ਜਵਾਲਾਸਿੰਘ ਕੋ ਸਰਦਾਰ ਹੁਕਮਸਿੰਘ ਕੋ ਅਉਰ ਸਰਦਾਰੋ ਕੋ ਭੇਜਾ

ਜਬ ਯਹ ਖਬਰ ਮੁਹਮਦ ਅਜ਼ੀ ਮਖਾਂ ਕੋ ਪਹੁੰਚੀ ਤਬ ਜਬਾਰਖਾਂ ਕੋ ਵਹਾਂਕਾ ਨਾਂਇਬ ਮੁਕਰਰ ਕਰਕੇ ਆਪ ਬਾਰਾ ਮੂਲਾ ਕੇ ਰਾਸਤਾ ਸੇ ਭਾਗ ਗਯਾ ॥

ਅਉਰ ਇਧਰ ਸੇ ਜਬਕਿ ਸਿਖੋਂ ਕੀ ਫੌਜ ਵਹਾਂ ਪਰ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਤਬ ਜਬਾਰਖਾਂ ਪੰਚ ਹਜਾਰ ਫੌਜ ਕੋ ਲੇਕਰ ਸਿਖੋ ਕੇ ਸਾਥ ਲੜਨੇ ਕੇ ਲੀਯੇ ਆਇਆ ਮਗਰ ਲੜਾਈ ਮੇਂ ਸਿਖੋ ਕੇ ਸਾਮਨੇ ਠਹਰ ਨ ਸਕਾ ਜਖਮੀ ਹੋਕਰ ਭਾਗ ਗਯਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿਖੋਂ ਕੇ ਹਾਥ ਮੇਂ ਆ ਗਯਾ ਇਸ ਖੁਸ਼ ਖਬਰੀ ਕੋ ਸੁਨਕਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਮੇਂ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈ ਅਉਰ ਲਾਹੌਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮੇਂ ਕਈ ਏਕ ਦਿਨੋ ਤਕ ਨਾਜ ਤਮਾਸ਼ੇ ਅਉਰ ਦੀਪਮਾਲਾ ਹੂਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਮੇਂ ਜਬ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਬਹਾਦੁਰ ਕਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋ ਗਯਾ ਤਬ ਪ੍ਰਥਮ ਦੀਵਾਨ ਮੋਤੀ ਰਾਮ ਜੀ ਕੋ ਵਹਾਂ ਕਾ ਹਾਕਮ ਬਨਾ ਕਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭੇਜਾ ਫਿਰ ਦੀਵਾਨ ਚੂਨੀ ਲਾਲ ਕੋ ਵਹਾਂ ਕਾ ਹਾਕਮ ਬਨਾਯਾ ਫਿਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਮੋਤੀ ਰਾਮ ਫਿਰ ਚੂਨੀ ਲਾਲ ਫਿਰ ਦੀਵਾਨ ਕਿਰਪਾ ਰਾਮ ਜੀ ਵਹਾਂ ਕੇ ਹਾਕਮ ਬਨਾ ਕਰ ਵਹਾਂ ਪਰ ਭੇਜੇ ਗਯੇ ਇਨੋ ਨੇ ਤੀਨ ਬਰਸ ਤਕ ਕਸ਼ਮੀਰ ਕਾ ਹਾਕਮੀ ਕੀ ਅਉਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਕੀ ਆਮਦਨ ਮੇਂ ਸੇ ਏਕ ਟਕਾ ਸਰਕਾਰ ਕੋ ਨਹੀਂ ਭੇਜਾ ਥਾ ਏਕ ਤੋ ਯਹ ਦਾਨੀ ਬੜੇ ਭਾਰੀ ਥੇ। ਸਾਲ ਮੇਂ ਸਉ ਦੋ ਸਉ ਬ੍ਰਾਹਮਣੋਂ ਕੀ ਲੜਕੀਯੋ ਕੀ ਸ਼ਾਦੀਯੇਂ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਸੇ ਕਰਾ ਦੇਤੇ ਥੇ ਦੂਸਰਾ ਜੋ ਕੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਾਧੂ ਅਉਰ ਗਰੀਬ ਇਨਕੇ ਪਾਸ ਜਾਤਾ ਉਸਕੋ ਭੀ ਮਾਲੋ ਮਾਲ ਕਰ ਦੇਤੇ ਥੇ ਤੀਸਰਾ ਅਯਾਸ਼ੀ ਬੜੇ ਭਾਰੀ ਥੇ ਜਿਤਨੇ ਭੋਗ ਇਨੋ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਮੇਂ ਭੋਗੇ ਥੇ ਉਤਨੇ ਭੋਗ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਭੋਗੇ ਥੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਮੇਂ ਕਿਰਪਾ ਰਾਮੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਅਬ ਤਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ॥

ਜੋ ਲੋਕ ਕਿ ਅਬ ਕਸ਼ਮੀਰ ਮੇਂ ਜਾਤੇ ਹੈਂ ਵਹ ਦਰਯਾ ਮੇਂ ਕਿਸ਼ਤੀ ਪਰ ਸੈਲ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਜਬ ਬੈਠਤੇ ਹੈਂ ਤਬ ਮਲਾਸੇ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਕਿਰਪਾਰਾਮੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਚਲਾਵੋ ਜਬ ਕਿ ਵੁਹ ਕਿਰਪਾ ਰਾਮੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਚਲਾਤੇ ਹੈਂ ਤਬ ਵਹ ਕਿਸ਼ਤੀ ਨਾਚਤੀ ਚਲਤੀ ਹੈ ਅਉਰ ਕਿਸਤੀ ਮੇਂ ਬੈਠ ਨੇ ਵਾਲੇ ਕੋ ਬੜਾ ਆਨੰਦ ਮਿਲਤਾ ਹੈ

ਇਸਤਰਾਂ ਕਾ ਵਹਾਂ ਪਰ ਕਿਸਤੀ ਕਾ ਚਲਾਨਾ ਦੀਵਾਨ ਕਿਰਪਾਰਾਮ ਜੀ ਸੇਂ ਹੀ ਚਲਾਹੈ ਜਿਸਕਾਲ ਮੇਂ ਗਰਮੀ ਕੇ ਦਿਨੋਂ ਮੇਂ ਦੀਵਾਨ ਜੀ ਦਰਯਾ ਕੇ ਸੈਰਕੋ ਕਿਸਤੀ ਪਰ ਬੈਠ ਕਰ ਚਲਤੇ ਥੇ ਤਬ ਕਿਸ਼ਤੀ ਕੋ ਮਲਾਹੋ ਕੀ ਲੜਕੀਯਾਂ ਯੁਵਾਅਵਸਥਾਵਾਲੀ ਚਲਾਤੀ ਥੀ ਕਯੋਂਕਿ ਕਸਮੀਰ ਮੇਂ ਮਲਾਹੋ ਕੇ ਘਰਮੇਂ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਬਹੁਤਸੀ ਉਸਕਾਲ ਮੇਂ ਦਰਯਾਕੇ ਦੋਨੋ ਕਿਨਾਰੋਂ ਪਰ ਕੋਈ ਭੀ ਆਦਮੀ ਚਲਨ ਹੀਂ ਸਕਤਾ ਥਾ ਕਯੋਂਕਿ ਦੋਨੋ ਤਰਫ ਸਵਾਰ ਘੋੜੇ ਪਰ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕਰ ਘੋੜੇ ਕੋ ਦੌੜਾਈ ਜਾਤੇਥੇ ਕੋਈ ਭੀ ਆਦਮੀ ਕਿਨਾਰੇ ਪਰ ਫਟਕਨਾ ਨਹੀ ਪਾਤਾ ਥਾ ਅਰੁ ਮਲਾਹੋਂ ਕੀ ਲੜਕੀਯੋਂ ਬੜੀ ਸੁੰਦਰ ੨ ਪਸ਼ਾਕੇ ਪਹਨੀ ਰਹਤੀ ਮਾਨੋ ਅਪਸਰਾ ਕਿਸ਼ਤੀ ਕੋ ਨਚਾਤੀ ਹੂਈ ਲੈਜਾਤੀਥੀ ਅਉਰ ਦੀਵਾਨ ਜੀ ਬੀਚਮੇਂ ਬੈਠੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਤੇ ਥੇ ਅਉਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਭੋਗ ਦੀਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਮੇ ਭੋਗੇ ਥੇ ਕਹਤੇ ਹੈ ਜਬ ਕਿ ਦੀਵਾਨ ਜੀ ਕੋ ਤੀਨ ਬਰਸ ਹੋ ਚੁਕੇ ਤਬ ਏਕ ਦਿਨ ਦੀਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਦਰਯਾ ਕੇ ਦੋਨੋ ਤਰਫ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰਾਈ ਅਰੁ ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਨਾਚ ਤਮਾਸ਼ੇ ਭੀ ਹੋਨੇ ਲਗੇ ਉਸਮੇਂ ਏਕ ਲਾਖ ਰੁਪਈਯੇ ਕੇ ਕਰੀਬ ਖਰਚ ਹੂਵਾ ਅਉਰ ਉਸੀ ਦਿਨ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ ਪਰਵਾਨਾ ਉਨਕੀ ਬਦਲੀ ਕਾ ਸੰਧਯਾ ਕੇ ਸਮੇ ਉਨਕੇ ਪਾਸਪਹੁਚਾ ਫਿਰ ਦੀਵਾਨ ਜੀ ਉਸ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕੋ ਭੀ ਦੇਖਨੇ ਨਾ ਗਯੇ ॥

ਬਲਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੇ ਲਾਹੌਰ ਕੀ ਤਰਫ ਹੀ ਇਨੋਨੇ ਕੂਚ ਕਰ ਦੀਯਾ ਏਸਾ ਭੀ ਉਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਕੇ ਲੋਕੋ ਮੇਂ ਸੁਨਾ ਗਯਾ ਹੈ ਰਾਜਾ ਲੋਕ ਇਨਸੇ ਕੁਛ ਲਾਗ ਰਖਤੇਥੇ ਕਯੋਂਕਿ ਯਹ ਰਾਜੋਂ ਕੋ ਪਹਲੇ ਜੈ ਦੇਵਾ ਨਹੀ ਬੁਲਾਤੇ ਥੇ ਇਸਲਿਯੇ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਕੰਨ ਰਾਜੋ ਨੇ ਭਰ ਦੀਏ ਥੇ ਇਨਸੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਕੀ ਆਮਦਨੀਕਾ ਹਿਸਾਬ ਲੇਨਾ ਚਾਇਯੇ ਜਬਕਿ ਲਾਹੌਰ ਮੇਂ ਪਹੁਚੇ ਤਬ ਸਰਕਾਰਨੇ ਦੀਵਾਨ ਜੀ ਸੇ ਕਹਾ ਹਿਸਾਬ ਦੇਵੋ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਕਹਾ ਜੋ ਬਾਕੀ ਵਹਾਂ ਜਮਾ ਹੈ ਸੋ ਆਪਕਾ ਹੈ ਜੋ ਖਰਚ ਹੂਵਾਹੈ ਵਹ ਭੀ ਆਪਕਾਹੀ ਹੂਵਾਹੈ ਹਿਸਾਬ ਹਮ ਕੌਨ ਚੀਜ਼ਕਾ ਦੇਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਹਾ ਤੁਮ ਰਾਜੋਂ ਕੋ ਪਹਲੇ ਜੈਦੇਵਾ ਬੁਲਾ ਦੇਵੋ ਉਨੋਨੇ ਕਹਾ ਹਮ ਭੀ ਖਤ੍ਰੀ ਹੈਂ ਯਹ ਲੋਕ ਹਮਾਰੇ ਪਿਤਾ ਕੇ ਹਾਥ ਸੇ ਸਰਕਾਰਮੇਂ ਨੌਕਰ ਹੂਵੇਥੇ ਹਮ ਇਨ ਕੋ ਪਹਲੇ ਜੈਦੇਵਾ

ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਵੇਂਗੇ ਇਸ ਜੈਦੇਵਾ ਕਾ ਝਗੜਾ ਬਹੁਤ ਦਿਨੋ ਤਕ ਰਹ ਆਖਰ ਨੌਕਰੀ ਛੋੜ ਕਰ ਹਰਦੁਆਰ ਪਰ ਚਲੇਆਯੇ ਅਉਰ ਕੁਛ ਕਾਲ ਰਹ ਕਰ ਉਸੀ ਜਗਾਂ ਮੇ ਇਨੋਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਕਾ ਤਯਾਗ ਕੀਯਾ ਫਿਰ ਸੰਨ ੧੯੨੦ ਮਈ ਕੇ ਮਹੀਨਾ ਮੇਂ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਜੌੜੀਕੇ ਰਾਜਾ ਅਗਰਖਾਂ ਕੋ ਕੈਦ ਕਰ ਲੀਯਾ ਇਸ ਬਹਾਦਰੀ ਕੇ ਬਦਲੇ ਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸਕੋ ਜੰਮੂਕਾ ਮੁਲਕ ਜਾਗੀਰ ਮੇਂ ਦੇ ਦੀਆ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਭੀ ਅਬ ਰਾਜਾ ਬਨ ਗਏ ਫਿਰ ਸੰਨ ੧੯੨੧ ਮੇਂ ਕੁੰਵਰਖੜਗਸਿੰਘ ਕੇ ਘਰ ਮੇਂ ਨਉ ਨਿਹਾਲ-ਸਿੰਘ ਪੈਦਾ ਹੂਵਾ ਅਉਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋਨੇ ਕੀ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈ ਫਿਰ ਇਸੀ ਸਾਲ ਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘਨੇ ਨਵਾਬ ਹਾਫਿਜ਼ ਅਹਮਦ ਖਾਂ ਸੇ ਉਸਕਾ ਮੁਲਕ ਮਨਕੇਰਾ ਛੀਨ ਲਿਯਾ ਅਰੁ ਵਹ ਸਿੰਧ ਦ੍ਰਿਸਪਾਰ ਚਲਾ ਗਯਾ ਫਿਰ ਸੰਨ ੧੯੨੩ ਮੇਂ ਰਾਜਾ ਸੰਸਾਰ ਚੰਦ ਮਰ ਗਯਾ ਅਉਰ ਉਸਕਾ ਲੜਕਾ ਅਨੁਰਧ ਚੰਦ ਗਦੀ ਪਰ ਬੈਠਾ ਫਿਰ ਸੰਨ ੧੯੨੬ ਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤ-ਸਿੰਘ ਕੀ ਕੁਛ ਤਬੀਜਤ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਈ ਅਉਰ ਲੁਦਹਾਨਾ ਸੇ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸੇ ਇਲਾਜ ਕੇ ਲਿਯੇ ਡਾਕਟਰਕੋ ਮਾਂਗਾ ਲੁਦਹਾਨਾ ਸੇ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਕਰ ਉਨ ਕਾ ਇਲਾਜ ਕੀਆ ਸਰਕਾਰ ਅਛੀ ਹੋ ਗਈ ॥

ਫਿਰ ਸੰਨ ੧੯੨੭ ਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਮੋਤੀਰਾਮ ਅਉਰ ਇਮਾਮੁਦੀਨ ਕੋ ਬਹੁਤ ਸਾ ਤੋਫਾ ਦੇਕਰ ਸ਼ਿਮਲਾ ਮੇਂ ਗਵਰਨਰ ਬਹਾਦੁਰ ਕੇ ਪਾਸ ਭੇਜਾ ਅਉਰ ਏਕ ਡੇਰਾ ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਕਾ ਇੰਗਲਸਤਾਨ ਕੇ ਬਾਦਸਾਹ ਕੀ ਨਜ਼ਰ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜਾ ਅਉਰ ਗਵਰਨਰ ਜ਼ਨਰਲ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਤੋਫਾ ਦੇਕਰ ਕਪਤਾਨ ਬੈਤ ਸਾਹਿਬ ਅਉਰ ਕਪਤਾਨ ਪਿਯਰਸਨ ਸਾਹਿਬੋਂ ਕੋ ਭੇਜਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੜੀ ਖੁਸੀ ਸੇ ਉਨ ਤੋਫੋ ਕੋ ਲਿਆ ਅਉਰ ਸਾਹਿਬੋਂ ਕੀ ਬੜੀ ਖਾਤਰ ਕੀ ਅਉਰ ਧਯਾਨਸਿੰਘ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਸੁਚੇਤਸਿੰਘ ਯਹ ਤੀਨੋ ਭਾਈ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਪਾਸ ਬਹੁਬ ਬੜ ਗਏ ਥੇ ਬਲਿਕੇ ਰਾਜਾ ਕੇ ਖਿਤਾਬ ਭੀ ਇਨ ਕੋ ਹੋ ਚੁਕੇ ਥੇ ਧਯਾਨਸਿੰਘ ਕੇ ਲੜਕੇ ਕਾ ਨਾਮ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਥਾ ਯਹ ਬੜਾ

ਸੁੰਦਰ ਥਾ ਸਰਕਾਰ ਕੋ ਬਹੁਤ ਪਯਾਰਾ ਥਾ ਸਰਕਾਰ ਇਸਕੋ ਬਹੁਤ ਰਖਤੀ ਥੀ ਅਉਰ ਹਰ ਵਕਤ ਅਪਨੇ ਸਾਥ ਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਰਖਤੀ ਥੀ ਅਉਰ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਕੋ ਭੀ ਰਾਜਾ ਕਾ ਖਿਤਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੇਦੀਆ ਥਾ ਅਉਰ ਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸ਼ਾਦੀ ਭੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੜੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਸੇ ਕਰੀ ਥੀ ਬਲਿਕੇ ਸਤਲੁਜਪਾਰ ਵਾਲੋਂ ਰਾਜੋਂ ਕੋ ਭੀ ਬੁਲਾਯਾ ਥਾ ਉਨੋਂਨੇ ਭੀ ਅਪਨੀ ਤਰਫ ਸੇ ਅਪਨੇ ਸਰਦਾਰੋਂ ਕੋ ਭੇਜਾ ਥਾ ਸ਼ਾਦੀ ਬੜੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਸੇ ਹੂਈ ਥੀ ॥

ਜਿਸ ਕਾਲ ਮੇਂ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਕਾ ਡੇਰਾ ਵਿਲਾਯਤ ਮੇਂ ਪਹੁੰਚਾ ਤਬ ਵਹਾਂ ਕੇ ਬਾਦਸਾਹ ਨੇ ਭੀ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਲਿਯੇ ਚਾਰ ਘੋੜੀਆਂ ਅਰੁ ਏਕ ਸਾਂਡ ਘੋੜਾ ਉਸ ਚਾਲ ਕਾ ਜੋ ਕਿ ਵਿਲਾਯਤ ਮੇਂ ਗਾਡੀਯੋਂ ਕੋ ਖੇਂਚਤੇ ਹੈਂ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਤੋਸ਼ਾ ਭੇਜਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਘੋੜੀਆਂ ਅਉਰ ਘੋੜੇ ਕੋ ਭੇਜਾ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਕੋ ਘੋੜੋਂ ਕਾ ਸ਼ੌਕ ਬਹੁਤ ਥਾ ਅਉਰ ਪੰਜਾਬ ਮੇਂ ਇਸ ਤਰਾਂ ਕੇ ਘੋੜੇ ਫੈਲਾਨੇ ਕਿਲਿਯੇ ਵਹ ਸਾਂਡ ਘੋੜਾ ਭੇਜਾ ਗਯਾ ਥਾ ਅਉਰ ਭਾਰ-ਬਰਦਾਰੀ ਕੇ ਲਿਯੇ ਵਹ ਘੋੜੇ ਬਹੁਤ ਹੀਂ ਅਛੇ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜੋਂ ਕਿ ਇਸ ਮਤਲਬ ਕੋ ਨ ਸਮਝਾ ਅਉਰ ਘੋੜੇ ਕੋ ਦਰੁਸਤ ਕਰਾਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਚਾਬਕਾਸਵਾਰ ਕੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੀਆ ਅਉਰ ਬਾਦਸਾਹ ਕੀ ਤਰਫ ਸੇ ਤੋਫਾ ਆਨੇ ਕੀ ਬੜੀ ਖੁਸੀ ਮਨਾਈ ॥

ਫਿਰ ਸੰਨ ੧੯੩੨ ਮੇਂ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਮੋਤੀਰਾਮ ਵਗੈਰਾ ਸਰਦਾਰੋਂ ਕੋ ਸਿਮਲਾ ਮੇਂ ਲਾਟ ਵਿਲਮਵੇਂਟਿੰਕ ਸਾਹਿਬ ਗਵਰਨਰ ਬਹਾਦੁਰ ਕੇ ਪਾਸ ਭੇਜਾ ਆਗੇ ਗਵਹਨਰ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਭੇਜੇ ਹੂਵੇ ਸਰਦਾਰੋ ਕੀ ਬੜੀ ਖਾਤਰਦਾਰੀ ਕੀ ਅਉਰ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਾਥ ਇਨ ਸੇ ਮਿਲੇ ਅਉਰ ਫਿਰ ਬੀਸਵੀ ਅਕਤੂਬਰ ਕੋ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਸੇ ਰੋਪੜ ਕੇ ਦਰਮਿਯਾਨ ਮੇਂ ਲਾਟ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਸਾਥ ਮਿਲਨੇ ਕੀ ਭੀ ਬਾਤ ਚੀਤ ਹੋ ਗਈ ਅਉਰ ਗੋਰੋਂ ਕੇ ਦੋ ਰਿਸਾਲੇ ਅਰ ਗੋਰੋਂ ਕੀ ਦੋ ਪਲਟਨੇ ਅਉਰ ਦੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਪਲਟਨੇ ਅਉਰ ਦੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਰਿਸਾਲੇ ਅਉਰ ਆਠ ਘੋੜੇ ਵਾਲੀ ਤੋਪੇਂ ਇਤਨੀ ਫੌਜ ਕੇ ਸਾਥ ਲਾਰਡ ਸਾਹਿਬ ਰੋਪੜ ਮੇਂ ਦਾਖਲ

ਹੂਵੇ ਅਉਰ ਬਈਸਵੀਂ ਤਾਰੀਖ ਕੋ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਭੀ ਸਿਮਲਾ ਸੇ ਅਪਨੇ ਹੇਡ ਕੁਵਾਟਰ ਮੇਂ ਆਪਉਂਚੇ ਅਉਰ ਇਧਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਭੀ ਚੁਨੇ ਹੂਵੇ ਦਸ ਹਜਾਰ ਸਵਾਰ ਅਉਰ ਛੈ ਹਜਾਰ ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਈਯੋਂ ਕੇ ਸਾਥ ਸਤਲੁਜ ਉਸ ਪਾਰ ਜਾ ਪਉਂਚੇ ਆਗੇ ਰਾਮ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਅਉਰ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦੁਰ ਸਕਤਰ ਮਹਾ ਰੰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੀ ੧ ਮਿਜਾਜ ਕੀ ਖੈਰੀਯਤ ਕਾ ਹਾਲ ਪੂਛਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਆਯੇ ॥

ਅਉਰ ਇਧਰ ਸੇ ਕੰਵਰਖੜਗਸਿੰਘ ਛੈ ਬੜੇ ੨ ਸਰਦਾਰੋਂ ਕੋ ਅਪਨੇ ਸਾਥ ਲੇਕਰ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਕੀ ਮਿਜ਼ਾਜਪੂਛ ਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਗਏ। ਇਤਨੇ ਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇ ਦਿਲਮੇਂ ਕੁਛ ਸ਼ਕ ਪੈਦਾ ਹੂਵਾ। ਦਾਲ ਮੇਂ ਕੁਛ ਕਾਲਾ ਨ ਹੋ ਅਉਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ ਲੋਕ ਕੁਛ ਦਗਾ ਨਾ ਕਰੈਂ ਉਸ ਵਕਤ ਅਲਾਰਡ ਸਾਹਿਬ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਜੋ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇ ਪਾਸ ਨਉਕਰ ਥਾ ਉਸਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਹਾਦੁਰ ਕੋ ਸਮਝਾ ਕਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕੇ ਦਿਲਸੇ ਇਸ ਸ਼ੁਬੇ ਕੋ ਦੂਰ ਕੀਆ ਅਉਰ ਬਹੁਤ ਸਾ ਸਮਝਾਯਾ ॥

ਤਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਯੋਂਤਿਸ਼ੀਯੋਂ ਸੇ ਪੂਛਾ ਜੋ ਮੇਰੇ ਗ੍ਰਹ ਕੈਸੇ ਹੈਂ ਤਨੋਂਨੇ ਉਸ ਵਕਤ ਅੰਗੁਲੀਯੋਂ ਮੇਂ ਕੁਛ ਗਿਨ ਕਰ ਅਉਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਦੇਖ ਕਰਕੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਯਾ ਜਬ ਆਪ ਕੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਸੇ ਹੋ ਤਬ ਏਕ ਸੇਬ ਉਨਕੋ ਨਜ਼ਰ ਦੀਜੀਯੇ ਅਉਰ ਏਕ ਸੇਬ ਸਾਹਿਬ ਸਿਕਤਰ ਕੋ ਦੀਜੀਯੇ ਅਗਰ ਵਹ ਦੋਨੋਂ ਆਪਕੇ ਦੀਯੇ ਹੂਵੇ ਸੇਬ ਕੋ ਅਛੀ ਤਰਹ ਸੇ ਲੇਲੇਵੇਂ ਤਬ ਆਪਕੇ ਵਾਸਤੇ ਅਛਾ ਹੈ ਅਗਰ ਵਹ ਸੇਬਕੋ ਅਛੀ ਤਰਾਂ ਸੇਂ ਨਾਲੇਂ ਤਬ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਾ ਫਲ ਅਛਾ ਨਹੀਂ ਹੋਗਾ ਛਬੀਸਵੀਂ ਤਾਰੀਖ ਕੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕੇ ਇਸਤਕਬਾਲਕੇ ਲਿਯੇ ਸਾਹਿਬ ਲੋਕ ਰਵਾਨਾ ਹੂਵੇ ਅਉਰ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਤਰਫ ਸੇ ਭੀ ਤੀਨ ਹਜਾਰ ਚੁਨੇ ਹੂਵੇ ਸਵਾਰ ਬਸੰਤੀ ਰੰਗ ਕੀ ਕੁੜਤੀਯੋਂ ਕੋ ਪਹਨੇ ਹੂਵੇ ਅਉਰ ਆਠ ਸੌ ਅਲਾਰਡ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਡਾਗਨ ਸਵਾਰ ਉਸਪਾਰ ਗਯੇ ਪੀਛੇ ਸਿਖੋਂ ਕੇ ਸਰਦਾਰ ਲੋਕ ਭੀ ਹਾਥੀਯੋਂ ਪਰ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕਰ ਉਸ ਪਾਰ ਉਤਰੇ ਅਉਰ ਇਸਕੇ ਪੀਛੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਸਵਾਰ

ਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੰਧ ਦੇਸਕੇ ਅਮੀਰੋਂ ਸੇ ਰੋਸ਼ਾਨ ਅਉਰ ਭੀ ਏਕ ਕਿਲਾ ਛੀਨ ਲੀਆ ਅਉਰ ਭੀ ਇਰਾਦਾ ਆਗੇ ਬੜ੍ਹਨੇ ਕਾ ਰਖਤਾ ਥਾ ਕਿ ਇਤਨੇ ਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜਾ ਬੀਚ ਮੇਂ ਪੜ ਗਈ ਇਸ ਸੇ ਸਿੰਧ ਕੇ ਮੀਰ ਸਬ ਬਚ ਗਏ ਵਰਨਾ, ਸਬ ਕਾ ਮੁਲਕ ਲੇ ਲੇਤਾ ਅਉਰ ਇਨਹਾਂ ਦਿਨੋ ਮੇਂ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਹਿਸਤਾਨ ਕੇ ਮੁਲਕ ਕੋ ਫਤੇ ਕਰਤੇ ਹੂਵੇ ਲਦਾਖ ਸੇ ਭੀ ਪਰੇ ਚੀਨ ਕੀ ਸਰਹਦ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਫਿਰ ਸੰਨ ੧੮੩੮ ਮੇਂ ਕੁੰਵਰ ਨੌਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਕੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੂਈ ॥

ਅਉਰ ਇਸ ਖੁਸੀ ਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਕਮਾਂਡਰ ਚੀਫ ਸਰਹੈਨਰੀਫੇਨ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਬੀ ਬੁਲਾਯਾ ਅਉਰ ਉਨਹੀਂ ਕੇ ਹਾਥ ਸੇ ਦੁਲਹਾਕੇ ਸਿਰਪਰ ਸੇਰਾ ਬੰਦਵਾਯਾ ॥

ਅਉਰ ਇਸੀ ਸੰਨ ੧੮੩੮ ਮੇਂ ੧੯ ਨਵੰਬਰ ਕੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਅਪਨੀ ਸ਼ਾਨ ਵਸੌਕਤ ਕੇ ਸਾਥ ਜੈਸੀ ਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਰਾਜੋ ਕੀ ਚਾਲ ਹੈ ਉਸੀ ਚਾਲ ਸੇ ਫੀਰੋਜਪੁਰ ਕੇ ਘਾਟ ਸੇ ਉਤਰ ਕਰ ਸਤਲੁਜਪਾਰ ਲਾਟ ਸਾਹਿਬ ਸੇ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੇ ਲਿਯੇ ਗਏ ਆਗੇ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਨੇ ਭੀ ਬੜੀ ਤੈਯਾਰੀ ਕਰ ਰਖੀ ਥੀ ਅਉਰ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਕਮਾਂਡਚੀਫ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਸਾਥ ਮਹਾਰਾਜ ਕਾ ਇਸਤਕਬਾਲ ਕੀਆ ਅਉਰ ਮਹਾਰਜ ਕੋ ਅਪਨੇ ਹੌਦੇ ਮੇਂ ਬਿਠਾ ਲੀਆ ਅਉਰ ਦੋਨੋ ਆਪਸ ਮੇਂ ਬਗਲਗੀਰ ਹੂਵੇ ਅਉਰ ਸਲਾਮੀ ਤੋਪੋਂ ਕੀ ਹੂਈ ਆਗੇ ਲਾਰਡ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਡੇਰੇ ਮੇਂ ਚਾਰ ਹਜਾਰ ਗੋਰੇ ਸਿਪਾਈ ਅਉਰ ਸਵਾਰੋ ਕੀ ਲੈਨ ਬੰਧ ਰਹੀ ਥੀ ਜਬ ਡੇਰੇ ਕੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਪਹੁੰਚੇ ਤਬ ਲਾਰਡ ਸਾਹਿਬ ਅਉਰ ਕਮਾਂਡਰ ਚੀਫ ਬਹਾਦੁਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਾ ਹਾਥ ਪਕੜ ਕਰ ਅੰਦਰ ਲੇ ਗਏ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਜੋ ਉਸੀ ਕੁਰਸੀ ਪਰ ਬੈਠੇ ਜਿਸ ਪਰ ਕਿ ਪਹਲੇ ਲਾਰਡ ਅਗਲੈਂਡ ਕੀ ਬਹਨ ਅਨਰੇਬਲ ਮਿਸ ਬੈਠੀ ਥੀ ਅਉਰ ਬਹੁਤ ਸੀ ਬਾਤੇਂ ਸਰਕਾਰ ਮਿਸ ਸਾਹਿਬਾ ਕੇ ਸਾਥ ਕਰਤੇ ਰਹੇ ॥

ਉਸ ਵਕਤ ਦਰਬਾਰ ਕਾ ਡੇਰਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ ਜਰਨੈਲ ਅਉਰ ਸਿਖ ਸਰਦਾਰੋਂ ਸੇਂ ਅਰੁ ਮੁਲਕੀ ਫੌਜ ਸੇ ਅਉਰ ਫੌਜੀ ਸਾਹਿਬ ਲੋਕੋ

ਸੇ ਇਸ ਕਦਰ ਭਰ ਗਯਾ ਥਾ ਜੋ ਕਿ ਘੋੜੇ ਸੇ ਘੋੜਾ ਰਗੜ ਖਾਤਾ ਥਾ ਥੋੜੀ ਸੀ ਦੇਰ ਪਿਛੇ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਅਉਰ ਕਮਾਂਡਰ ਚੀਫ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋ ਜੁਦਾ ਏਕ ਡੇਰੇ ਮੇਂ ਲੇ ਗਏ ਅਉਰ ਉਸ ਜਗਾਂ ਮੇਂ ਸਬ ਕਿਸ਼ਤੀਯੇਂ ਤੋਹਫੋਂ ਕੀ ਚੁਨ ਗਈ ਉਨ ਮੇਂ ਏਕ ਤਸਵੀਰ ਸੋਨੇ ਕੀ ਚੋਖਟ ਮੇਂ ਲਗੀ ਹੂਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜ਼ਾਦੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਕੀ ਭੀ ਰਖੀ ਥੀ ਕਿ ਜਿਸਕੋ ਦੇਖ ਕਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭੀ ਸਿਰ ਝੁਕਾਯਾ ਅਉਰ ਬਹੁਤ ਅਦਬ ਕੇ ਸਾਥ ਬੋਸਾ ਦੀਯਾ ॥

ਫਿਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤੁਹਫਾ ਕੇ ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਸੁਤਰੀ ਤੋਪੇਂ ਅਉਰ ਗੁਬਾਰੇ ਵਗੈਰਾ ਦੇਖ ਕਰ ਜਯੋਂ ਹੀ ਉਠੇ ਤਯੋਂ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਉਰ ਕਮਾਂਡਰ ਚੀਫ ਬਹਾਦੁਰ ਦੋਨੋ ਗਿਰ ਪੜੇ ਕਮਾਂਡਰ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਸਰਕਾਰ ਬਹਾਦੁਰ ਕੋ ਉਠਾ ਲਿਆ ਅਉਰ ਸਰਕਾਰ ਫਿਰ ਉਸ ਦਿਨ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ ਪਰ ਚਲੀ ਆਈ ਦੂਸਰੇ ਰੋਜ ਪ੍ਰਾਤਾ ਕਾਲ ਮੇਂ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਬਹਾਦੁਰ ਕੀ ਸਵਾਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਕੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੇ ਲਿਯੇ ਨਿਕਲੀ ਅਉਰ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰ ਉਤਰੀ ਉਸ ਵਕਤ ਕੁੰਵਰ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਅਉਰ ਰਾਜਾ ਧਯਾਨਸਿੰਘ ਅਉਰ ਭੀ ਬਹੁਤ ਸੇ ਰਾਜੇ ਤਥਾ ਸਰਦਾਰੋਂ ਕੇ ਸਾਥ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਕੀ ਇਸਤਕਬਾਲ ਕੇ ਲਿਯੇ ਆਗੇ ਗਯੇ ਅਉਰ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਤਕ ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਸਵਾਰੀ ਭੀ ਲਾਟ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਇਸਤਕਬਾਲ ਕੇ ਲਿਯੇ ਗਈ ॥

ਉਸ ਵਕਤ ਮੇਂ ਜੋ ਕਿ ਬੜੇ ੨ ਸਾਹਿਬ ਲੋਕ ਵਹਾਂ ਪਰ ਥੇ ਉਨ੍ਹੋਂਨੇ ਅਪਨੀ ਕਿਤਾਬੋਂ ਮੇ ਲਿਖਾ ਹੈ ਉਸ ਵਕਤ ਕੀ ਸ਼ੋਭਾ ਫਿਰ ਕਿਸੀ ਕੇ ਦੇਖਨੇ ਮੇਂ ਤੋ ਕਯਾ ਬਲਕਿ ਸੁਨਨੇ ਮੇਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ ਅਉਰ ਨਾ ਸੁਨੀ ਹੋਗੀ ਉਸ ਵਕਤ ਕੀ ਐਸੀ ਸ਼ੋਭਾ ਬਨੀ ਥੀ ਜੋ ਕਿ ਕਿਤਾਬੋਂ ਮੇਂ ਲਿਖੀਯੋਂ ਕਾ ਕਥਨ ਥਾ ਉਸ ਕੇ ਆਗੇ ਤੁਛ ਥਾ ਜਹਾਂ ਤਕ ਨਜਰ ਜਾਤੀ ਥੀ ਵਹਾਂ ਤਕ ਫੌਜ ਕੇ ਗੋਲੇ ਕੇ ਰੰਗ ਬਰੰਗ ਬਰਦੀਯੋਂ ਕੋ ਪਹਨੇ ਹੂਵੇ ਦਿਖਾਈ ਪੜਤੀ ਥੀ ਅਉਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇ ਡੇਰੇ ਸਬ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜੇ ਅਉਰ ਪਸਮੀਨੇ ਕੇ ਥੇ ਊਪਰ ਉਨ ਕੇ ਕਲਾਬਤੂ ਕਾ ਸੁਨੈਰੀ ਕਾਮ ਕੀਯਾ ਹੂਵਾ ਚਾਰੋ ਤਰਫ ਸੇ ਚਮਕਤਾ ਥਾ ਇਤਨੀ ਬੜੀ ਭੀੜ ਭਾੜ ਕੇ ਹੋਨੇ ਪਰ ਭੀ

ਲੇਕਿਨ ਬੀਮਾਰੀ ਉਸ ਕੋ ਰੋਜ ਬਰੋਜ ਬੜਤੀ ਹੀ ਚਲੀ ਗਈ ਇਤਨੀ ਬੀਮਾਰੀ ਬੜ ਗਈ ਜੋ ਮਹਾਰਾਜ ਮੇਂ ਬੋਲਨੇ ਕੀ ਭੀ ਤਾਕਤ ਨਾ ਰਹੀ ਅਉਰ ਬਿਲ ਕੁਲ ਰਿਯਾਸਤ ਕਾ ਕਾਮ ਇਸ਼ਾਰੇ ਸੇ ਹੋਨੇ ਲਗਾ ਅਬ ਇਸ ਵਕਤ ਸਰਕਾਰ ਕਾ ਵਫਾਦਾਰ ਮਸਾਇਬ ਫਕੀਰ ਅਜ਼ੀਜੁਦੀਨ ਉਸਕੋ ਖਿਜ਼ਮਤ ਮੇਂ ਹਾਜ਼ਿਰ ਥਾ ਅਉਰ ਹਰ ਏਕ ਬਾਤ ਕਾ ਰਿਪੋਟ ਵਹੀ ਸਰਕਾਰ ਸੇ ਕਰਤਾ ਥਾ ਅਉਰ ਹਕੀਮ ਕੇ ਤੌਰ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਪਾਸ ਯਹ ਆਇਆ ਥਾ ਮਗਰ ਅਪਨੀ ਕਿਸਮਤ ਕੀ ਮਦਤ ਸੇ ਅਉਰ ਬੁਧੀਮਾਨੀ ਸੇ ਬੜੇ ਭਾਰੀ ਦਰਜੇ ਪਰ ਪਹੁਚ ਗਯਾ ਥਾ ॥

ਜਬ ਕਿ ਸੰਨ ੧੯੦੯ ਮੇਂ ਮੇਟਕਫ ਸਾਹਿਬ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਪਾਸ ਗਏ ਥੇ ਤੋ ਸਬ ਲੋਕੋ ਨੇ ਉਸੇ ਸਾਹਿਬਾਨ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਸੇ ਲੜਨੇ ਕੋ ਕਹਾ ਥਾ ਮਗਰ ਸਿਰਫ ਅਜ਼ੀਜ਼ੁਦੀਨ ਫਕੀਰ ਨੇ ਦੋਨੋ ਤਰਫ ਸੇ ਆਹਿਦਨਾਮਾ ਸੁਲਾਕਾ ਲਿਖਵਾ ਦੀਆ ਯਹ ਆਦਮੀ ਬੜਾ ਅਕਲਮੰਦ ਅਉਰ ਈਮਾਨ ਅਰੁ ਨਿਮਕਹਲਾਲ ਭੀ ਥਾ ਜਬਕਿ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਕੇ ਵਕਤ ਮੇਂ ਸਿਖੋ ਮੇਂ ਫੁਟ ਹੋਨੇ ਲਗੀ ਅਰੁ ਤਲਵਾਰ ਚਲਨੇ ਕੀ ਨਉਬਤ ਪਹੁਚੀ ਤਬ ਭੀ ਉਸਨੇ ਸਬ ਸਰ-ਦਾਰੋ ਸੇ ਯੇਹੀ ਬਾਤ ਕਹੀ ਕਿ ਭਾਈ ਤੁਮ ਤਲਵਾਰ ਕੋ ਮਯਾਨ ਸੇ ਮਤ ਨਿਕਾਲੋ ਅਗਰ ਨਿਕਾਲੋਗੇ ਤਬ ਫਿਰ ਉਸਕਾ ਮਯਾਨ ਮੇਂ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਉਰ ਬਿਲ ਕੁਲ ਰਿਯਾਸਤ ਜਾਤੀ ਰਹੇਗੀ ਅਖੀਰ ਮੇਂ ਉਸੀ ਕਾ ਕੈਹਨਾ ਸਚ ਹੂਵਾ ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤੂ ਕੇ ਦਿਨ ਨਜ਼ਦੀਕ ਆ ਪਹੁਚੇ ਹੈਂ ਕਯੋਂਕਿ ਅਬ ਦਵਾਈ ਹਕੀਮੋਂ ਕੁਛ ਭੀ ਕਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰਤੀ ਹੈ ਤਬ ਅਪਨੇ ਮਨ ਕੋ ਦਾਨ ਪੁਨ ਕੀ ਤਰਫ ਲਗਾਯਾ ॥

ਅਰੁ ਇਤਨਾ ਦਾਨਪੁੰਨ ਭੀ ਕੀਆ ਜੋ ਕੋਈ ਨ ਕਰੇ ਕਹਤੇ ਏਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਈਯਾ ਤੋ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਨਕਦ ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਨੋ ਅਉਰ ਗਰੀਬੋਂ ਕੋ ਦੀਆ ਬਲਿਕਿ ਅਉਰ ਭੀ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਾਨਪੁਨ ਕੀਆ ਅਉਰ ਸੰਨ ੧੮੩੯ ਮੇਂ ਸਤਾਈਜੂਨ ਕੋ ਸੰਧਯਾ ਕੇ ਸਮੇ ਹੋਸ਼ਹਵਾਸ ਕੇ ਸਾਥ ੫੯ ਬਰਸ ਕੀ ਉਮਰ ਭੋਗਕਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਅਨਿਤਯ ਸੰਸਾਰ ਕੋ ਛੋੜ ਕਰ

ਪਰਲੋਕ ਮੇਂ ਚਲੇ ਗਏ॥

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਸੂਬ ਤਰਫ ਸੇ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰ ਲੇਨੇ ਕੇ ਪਿਛੇ ਸਰਕਾਰ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਕਾ ਪਰਲੋਕ ਬਾਸ ਅਉਰ ਖੜਗਸਿੰਘ ਕਾ ਗਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਹੋਨਾ ਸ਼ੈਰ ਮੇਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਰ ਦੀਆ ਗਯਾ ਅਬ ਉਸ ਵਕਤ ਰਾਜਾ ਧਯਾਨਸਿੰਘ ਜੋ ਮਹਾਰਾਜ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇ ਸਾਥ ਚਲਨੇ ਪਰ ਤੇਯਾਰ ਹੂਵੇ ਅਉਰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਚਿਖਾ ਕੀ ਤਰਫ ਯਹ ਦੌੜ ਤੇ ਥੇ ਅਉਰ ਸਰਦਾਰ ਲੋਕ ਇਨ ਕੋ ਜੋਰ ਸੇ ਪਕੜ ਹੂਵੇ ਥੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋ ਗੰਗਾਜਲ ਸੇ ਸਨਾਨ ਕਰਾ ਕਰ ਚੰਦਨ ਕੇ ਵਿਬਾਨ ਪਰ ਧਰ ਕਰ ਊਪਰ ਕੀ ਮਖਬ ਅਰੁ ਦੁਸ਼ਾਲੋਂ ਕਾ ਢੇਰ ਬਨਾਯਾ ਗਯਾ ਅਉਰ ਉਸ ਚੰਦਨ ਕੇ ਵਿਬਾਨ ਮੇਂ ਸੋਨੇ ਕੇ ਫੂਲ ਸਬ ਲਗਾਏ ਗਏ ਅਉਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਲਾਸ਼ ਕੋ ਜਲਾਨੇ ਲਿਯੇ ਲੇਗਏ ਜਬ ਕਿ ਚੰਦਨ ਕੀ ਚਿਖਾ ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਾ ਸਰੀਰ ਧਰਾ ਗਯਾ ਉਸ ਕਾਲ ਮੇਂ ਚਾਰ ਰਾਨਿਯਾਂ ਅਛੇ ਸੇ ਅਛੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਕੋ ਪਹਨ ਕਰ ਅਉਰ ਉਮਦਾ ਸੇ ਉਮਦਾ ਭੂਖਣੋਂ ਕੋ ਪਹਰ ਕਰ ਸਤੀ ਹੋਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕੇ ਵਿਬਾਨ ਕੇ ਪੀਛੇ ੨ ਗਈ ਅਉਰ ਜਾਕਰ ਚਿਖਾ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਸਾਥ ਬੈਠ ਗਈ ਜਿਸ ਕਾਲ ਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਵਿਬਾਨ ਕੋ ਚਿਖਾ ਕੀ ਤਰਫ ਲੀਯੇ ਜਾਤੇ ਥੇ ਉਸ ਕਾਲ ਮੇਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲੋਕ ਆਗੇ ੨ ਵੇਦੋਂ ਕੀ ਧੁਨੀਕੇ ਉਚਾਰਣ ਕਰਤੇ ਜਾਤੇ ਥੇ ਔਰ ਸੋਢੀ ਬਾਵੇ ਸ਼ਬਦੋਂ ਕ ਪੜ੍ਹ ਤੇ ਜਾਤੇ ਥੇ ਅਉਰ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀਯੋਂ ਕੇ ਪੜ੍ਹ ਤੇ ਜਾਤੇ ਥੇ ਅਉਰ ਕੋਈ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਾ ਕੋਈ ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸ਼ੌ ਉਚਾਰਣ ਕਰਤੇ ਜਾਤੇ ਥੇ ਜਿਸ ਕਾਲਮੇਂ ਰਾਨੀਯੇਂ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਸਾਥ ਸਤੀ ਹੋਨੇ ਕੋ ਤੇਯਾਰ ਹੂਈ ਉਸ ਕਾਲਮੇਂ ਖੜਗਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਨੀਯੋਂ ਕੋ ਬਹੁਤ ਸਾ ਸਮਝਾਯਾ ਅਉਰ ਬੜੀ ਬੜੀ ੨ ਜਾਗੀਰੋਂ ਕੇ ਦੇਨੇ ਕਾ ਕਰਾਰ ਕੀਯਾ ਜੋ ਤੁਮ ਸਤੀ ਨ ਹੋਵੋ ਜਬਕਿ ਬਿਲਕੁਲ ਉਨੋਂ ਨੇ ਨਹੀ ਮਾਨਾ ਅਉਰ ਸਤੀ ਹੋਨੇ ਕੇ ਸੰਕਲਪ ਕੋ ਨਾ ਛੋੜਾ ਤਬ ਲਾਚਾਰ ਹੋਕਰ ਰਹਗਯਾ ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਹਾਰਾਜ ਕੇ ਸਰੀਰ ਕੋ ਅਗਨੀ ਦੇ ਕਰ ਲੀਜੋ ਚਿਖਾ ਪਰ ਧਰਾ ਗਯਾ ਉਸ ਕਾਲਮੇਂ ਰਾਨੀ ਕੁੰਦਨ ਨੇ ਕਿ ਸੈਸਾਰਚੰਦ ਰਾਜਾ ਕੀ ਬੇਟੀ ਥੀ ਉਸਨੇ ਰਾਜਾ ਧਯਾਨਸਿੰਘ ਕਾ ਹਾਥ ਪਕੜ ਕਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਛਾਤੀ ਪਰ ਰਖਾ ਕਰ ਉਸਸੇ ਕਿ

ਕੀ ਕਸਮ ਲੀ ਕਿ ਕਭੀ ਭੀ ਖੜਗਸਿੰਘ ਅਉਰ ਨਉਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਸੇ ਹਮ ਦਗਾ ਨਹੀਂ ਕਰੈਂ ਗੀ ਅਉਰ ਖਾਲਸਾ ਕੀ ਖਿਜ਼ਮਤ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਕੋ ਹਮ ਕਭੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਭੂਲੇਂ ਗੀ ਫਿਰ ਇਸੀ ਤੁਰਾਂ ਖੜਗਸਿੰਘ ਸੇ ਭੀ ਇਸ ਬਾਤ ਕੀ ਕਸਮ ਲੀ ਕਿ ਹਮ ਕਭੀ ਭੀ ਧਯਾਨਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇ ਸਾਥ ਦਗਾ ਨਹੀ ਕਰੇਂ ਗੇ ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕੇ ਸਿਰਕੋ ਅਪਨੀ ਗੋਦ ਮੇਂ ਲੇਲੀਆ ਅਉਰ ਬਾਕੀ ਤੀਨ ਰਾਨੀਯੇਂ ਭੀ ਬੈਠੀ ਥੀ ਜਿਨ ਮੇਂ ਦੋ ਕੀ ਉਮਰ ੧੬।੨। ਬਰਸ ਕੀ ਥੀ ਅਉਰ ਐਸੀ ਵਹ ਦੋਨੋਂ ਸੁੰਦਰ ਥੀ ਮਾਨੋਂ ਚਾਂਦ ਕੇ ਹੀ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਥੀ ਅਉਰ ਛੈਸਾਤ ਲੌਂਡੀਯੇਂ ਭੀ ਉਨਕੇ ਸਾਥ ਉਨਕੇ ਗਿਰਦ ਬੈਠ ਗਈ ਸਭ ਰਾਨੀਯੋਂ ਕਾ ਅਉਰ ਲੌਂਡੀਯੋਂ ਕਾ ਚੇਹਰਾ ਉਸ ਕਾਲਮੇਂ ਐਸਾ ਚਮਕਤਾ ਥਾ ਮਾਨੋਂ ਜਲ ਜਾਨੇਕਾ ਇਨ ਕੋ ਜਰਾ ਸਾ ਭੀ ਰੰਜ ਨ ਥਾ ਬਲਿਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਕੇ ਚਿੰਨ ਦਿਖਾ ਤੇ ਥੇ ਉਪਰ ਚਿਖਾ ਕੇ ਕੁਛ ਘ੍ਰਿਤ ਅਉਰ ਸੁਗੰਧੀਯੇਂ ਡਾਲ ਗਈ ਅਉਰ ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ ਸੇ ਬਹੁਤ ਸਾ ਚੰਦਨ ਅਉਰ ਸੂਕਾ ਘਾਸ ਧਰ ਦੀਯਾ ਗਯਾ ਜਬ ਕਿ ਚਿਖਾ ਕੋ ਅਗ ਦੀ ਗਈ ਤਬ ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ ਸੇ ਬਾਜੇ ਅਉਰ ਸੈਂਖੋਂ ਕੀ ਏਕ ਧੁਨੀ ਉਠੀ ਅਉਰ ਦੇਖਤੇ ੨ ਤੁਰੰਤ ਸਬ ਰਾਖ ਕੀ ਏਕ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਈ ॥

ਕਹਤੇ ਹੈ ਉਸ ਕਾਲਮੇਂ ਏਕ ਬਾਦਲ ਆਸਮਾਨ ਮੇਂ ਉਠਾ ਅਉਰ ਕੁਛ ਬੂੰਦੇ ਭੀ ਚਿਖਾ ਪਰ ਪੜ ਗਈ ਮਾਨੋਂ ਆਕਾਸ਼ ਭੀ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਮ੍ਰਿਤੂ ਹੋ ਜਾਨੇ ਸੇ ਰੁਦਨ ਕਰਤਾ ਥਾ ਫਿਰ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਜਬ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਚਿਖਾ ਸ਼ੀਤਲ ਹੋ ਗਈ ਤਬ ਸਬ ਰਾਖਕੋ ਇਕਠ ਕਰਕੇ ਸੋਨੇ ਕੀ ਪਾਲਕੀ ਮੇਂ ਧਰ ਕਰ ਖੜਗਸਿੰਘ ਅਉਰ ਰਾਜਾ ਧਯਾਨਸਿੰਘ ਹਰੀਦੁਆਰ ਪਰ ਲੇ ਗਏ ਅਉਰ ਗੰਗਾ ਮੇਂ ਤਿਸਕੋ ਡਾਲ ਦੀਯਾ ਅਬ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੇ ਕੀ ਜਗਾ ਹੈ ਇਸੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਸ ਹਿਕਮਤ ਸੇ ਅਉਰ ਕਿਸੇ ਇਕਬਾਲ ਸੇਂ ਅਪਨੇ ਹੀ ਛੋਟੇ ਸੇ ਦਰਜੇ ਸੇ ਇਤਨੇ ਬੜੇ ਭਾਰੀ ਦਰਜਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਯਾ ਜੋਕਿ ਰਾਜੋਂ ਕੇ ਰਾਜਾ ਬਨਗਏ ਯਾਂਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਲਾਯੇ ਅਉਰ ਥੋੜੇ ਹੀ ਕਾਲਮੇਂ ਅਪਨੀ ਛੋਟੀ ਸੀ ਜਾਗੀਰ ਕੋ [illegible] ਕਰਕੀ ਸਲਤਨਤ ਬਨਾ ਦੀਆ ਮਹਾ- [illegible] ਰੰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਰਾਜ ਕੇ ਹਦ ਉਤਰ ਅਉਰ ਈਸ਼ਾਨਕੋਣ ਕੀ [illegible] ਸ਼ਕੌਲਸ਼ਤਕ ਹੋ ਗਈ ਥੀ ਅਉਰ ਨੈਰਿਤ ਕੋਣ ਕੀ

...ਵੇਂ ਉਸ ਮੰਖੇਲ ਅਉਰ ਖੈਬਰ ਅਉਰ ਸੁਲੇਮਾਨ... । ਗਈ ਥੀ ਅਉਰ ਮਿਠਨਕੋਟ ਸੇ ਅਮਰਕੋਟ ... ਸੀਮਾ ਸਿੰਧੂਨਦੀ ਤਕ ਥੀ ਅਉਰ ਅਗਨੀਕੋਣ ਕੀ ... ਦਰਯਾ ਸਤਲੁਜ ਥਾ ॥

ਅਉਰ ਪੈਤਾਲੀਸ ਇਲਾਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕੇ ਸਤਲੁਜ ਕੇ ਪਾਰ ਭੀ ਥੇ ਸਬ ਮਿਲ ਕਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਾ ਮੁਲਕ ੧੪੦੦ ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਲ ਮੁਰਬਾ ਥਾ ਅਉਰ ਆਮਦਨੀ ਮੁਲਕ ਕੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋ ਕਰੀਬ ਤੀਨ ਕਰੋੜ ਕੀ ਥੀ ਜਿਸ ਮੇਂ ਆਦੀ ਤੋ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੇਂ ਆਤੀ ਥੀ ਅਉਰ ਆਦੀ ਮਾਹਫੀ ਅਉਰ ਜਾਗੀਰ ਦਾਰੋਂ ਕੇ ਪਾਸ ਜਾਤੀ ਥੀ ॥

ਅਉਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕੇ ਪਾਸ ਕਰੀਬ ਏਕ ਲਾਖ ਕੇ ਫੌਜ਼ ਥੀ ਯਹ ਸਬ ਇਕਬਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਕਾ ਹੀ ਥਾ ਕਯੋਂ ਕੇ ਉਸੀ ਕੇ ਇਕਬਾਲ ਸੇ ਸਿਖੋਂ ਕਾ ਸਿਤਾਰਾ ਬੜਾ ਅਉਰ ਸਿਖੋਂ ਮੇਂ ਅਤਯੰਤ ਭਗਤੀ ਅਉਰ ਬੀਰਤਾ ਤਥਾ ਦਯਾ ਆਦਿਕ ਗੁਨ ਭੀ ਹੋ ਗਏ ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੂਚ ਕੀਆ ਉਸੀ ਦਿਨ ਸੇ ਜ਼ਮਾਨਾ ਬਦਲਨੇ ਲਗਾ ਅਉਰ ਧੀਰੇ ੨ ਬੁਧੀਯੋਂ ਮੇਂ ਫਰਕ ਪੜਨੇ ਲਗਾ ਅਉਰ ਫੂਟ ਹੋਨੇ ਲਗੀ ਅਉਰ ਤਲਵਾਰ ਚਲਨੇ ਲਗੀ ਕੁਲ ਸਾਤ ਬਰਸ ਕੇ ਅੰਦਰ ਸਬ ਆਪਸ ਮੇਂ ਕਟ ਕਰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਜੈਸੇ ਸੂਰਜ ਕੇ ਅਸਤ ਹੋ ਜਾਨੇ ਸੇ ਜਗਤ ਮੇਂ ਅੰਧਕਾਰ ਸਰਵਤ੍ਰ ਛਾ ਜਾਤਾ ਹੈ ਐਸੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇ ਚਲਾਨਾ ਕਰ ਜਾਨੇ ਪੀਛੇ ਸਬ ਸਰਦਾਰੋਂ ਕੀ ਬੁਧੀਯੋਂ ਮੇਂ ਅਗਿਆਨ ਨੇ ਆ ਕਰਕੇ ਆਛਾਦਨ ਕੀਯਾ। ਇਸੀ ਸੇ ਸਬ ਸਤਯਾਨਾਸ ਹੋ ਗਯਾ ॥

ਸ੍ਰੀ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੰਸਦਾਸ ਉਦਾਸੀਨ ਜੀ ਕੇ ਸਿਖਯ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸਾਨੰਦ ਪਿਸਾਵਰ ਨਗਰ ਨਿਵਾਸੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੰਨਜੀਤਸਿੰਘ ...ਦਰ ਜੀ ਕਾ ਜੀਵਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਨਾਇਆ ਸਮਾਪਤ ਹੂਆ ੧੯੬੦ ਮਾਘ ਵਦੀ ੧੫ ॥

...ਤ੍ਰੀ ਸਿਖਜਾ ਦੇ ਪੁਸਤਕ

ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬ ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਜੀ ਵਨ

... =) ਵਜ਼ੀਰ ਦੇਈ =) ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤ੍ਰ...

...ਈ =) ਛੋਟੀ ਨੂੰਹ =) ਜੈਮਲ ਫਤੇ ਦੀ ...

...ਪ੍ਰਮਾਣ =) ਗੁਰ ਭਗਤ ਮਾਲਾ

... ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ३) ਰਹੋਰਾਸ ਸਟੀਕ =)

ਜਪੁਜੀ ਸਟੀਕ =) ਆਸਾਦੀ ਵਾਰ ਸਟੀਕ =)

ਸਾਰਕਤਾਵਲੀ ਸਟੀਕ =)

ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਵਲਾਂ

"ਸੁਚੇਤਕੌਰ" ਇਸ ਵਿਚ ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਤਾ ਨਾ ਕਰਨ ਪਰ ਖਰਾਬੀਆਂ ਦਸੀਆਂ ਹਨ ਏਹ ਨਾਵਲ ਤੀਵੀਆਂ ਅਤੇ ਮਰਦਾਂ ਲਈ ਬੋਹਿਤ ਹਛਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਤ ਐਮ. ਐਸ. ਭਾਟੀਆ ॥ ਮੋਲ =) ॥

ਪਾਰਬਤੀ—ਇਸ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਵਰੁਧ ਕਰਨ ਥੀਂ ਕੀਹ ਕੀਹ ਸਿਆਪੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਹੋਰ ਠਗ ਤੀਵੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਨ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਹੋਰ ਬਦਮਾਸ਼ ਡਾਕੂ ਕਿਸ ਤਰਹਾਂ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਇਕ ਤੀਵੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਧੀ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ॥ ਮੋਲ ।-।

ਰਾਮਾਇਣ ਬਾਲਮੀਕੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਨਾਵਲ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ੬੦੦ ਸਫ਼ੇ ॥ ਮੋਲ ੧॥

ਭਾਈ ਦਿਆ ਸਿੰਘ ਪੁਸਤਕਾਂ
ਵਾਲਾ ਲੋਹਾਰੀ ਦਰਵਾ
ਲਾਹੌ...
